

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE' DE SINIR GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Müslüm SOYKAN

Niğde
Mayıs, 2023

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’ DE SINIR GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Müslüm SOYKAN

Danışman: Doç. Dr. Cenay BABAOĞLU

Üye : Doç. Dr. Abdullah AYDIN

Üye : Doç. Dr. Onur KULAÇ

Niğde
Mayıs, 2023

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Sınır Güvenliği Politikaları” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14/06/23

Müslüm SOYKAN

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Türkiye'nin sınır güvenliğine ilişkin politikaların değerlendirilmesi yapılmıştır. Öncelikle güvenlik politikalarının kavramsal çerçevede değerlendirilmesi yapılarak tarihsel süreç içerisinde güvenlik ihtiyaçlarının geçirdiği değişimler ele alınmıştır. Bununla birlikte sınır güvenliğinin de kavramsal değerlendirilmesi yapılarak Türkiye'nin sınır güvenliği politikalarının mevcut durumu idari kapasite bağlamında ele alınmış ve güçlü yönlerinin yanı sıra olası risk ve tehditleri de detaylı bir analiz ile sunulmuştur.

Tez çalışmamın konusunun belirlenmesinde ve hazırlanma sürecinde değerli bilgilerini benimle paylaşan, zamanını benden esirgemeyerek ufuk açan fikirleriyle çalışmamın genişletilmesine ve alana dair pek çok bilgiye ulaşmamı sağlayan ve bana büyük katkılar sunan danışman hocam Doç. Dr. Cenay Babaoğlu'na; çalışmamdaki eksik yönleri şeffaf bir biçimde benimle paylaşarak tezimin güçlendirilmesine büyük destek sunan değerli jüri hocalarım Doç. Dr. Abdullah Aydın ve Doç. Dr. Onur Kulaç'a; yüksek lisansa başladığım günden itibaren gecesinde gündüzünde hep yanımda olan, çalışmalarım sırasından hiçbir özveriyi benden esirgemeyen biricik eşim Büşra Özdemir Soykan'a teşekkür ederim.

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKİYE’ DE SINIR GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI

SOYKAN, Müslüm
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cenay Babaoğlu
Mayıs, 2023 95 sayfa

Sınır güvenliği, ülkelerin maddi ve manevi çıkarını korumak adına yapılan uygulamaların çerçevesini belirleyen ve mevcut egemenlik sahasının güvenliğini sağlamaya yönelik oluşturulan politikaların bütünüdür. Ülkeler kendi idari yapıları ve sınırlarındaki güvenlik tehditlerinden hareketle birbirinden farklı sınır güvenlik politikaları belirlerler. Sınır güvenliği uygulamalarında güncel risk ve tehditler göz önünde bulundurulduğunda yalnızca askeri güvenlik uygulamalarının incelenmesi eksik bir değerlendirme olmaktadır. Kaçakçılık faaliyetleri, düzensiz göç, terörizm, uyuşturucuyla mücadele başta olmak üzere iklim, gıda güvenliği, siber güvenlik gibi yeni konular da sınır güvenliğinin güncel meseleleri haline gelmiştir. Özellikle sınırlardaki uygulamalar üzerinde belirleyici bir faktör olan güvenlik politikalarının tarihsel süreç içerisinde nasıl bir değişim geçirdiği ve günümüzdeki mevcut ihtiyaçlarının neler olduğu çalışma içerisinde incelenmiştir.

Güvenlik yaklaşımlarının ışığında Türkiye’nin sınır güvenliği yapısının tarihsel arka planı okunarak güncel kurumsal yapısının nasıl şekillendiğinin ele alındığı çalışmada, öncelikle sınır güvenliği politikaları ve boyutları değerlendirilmiştir. Ardından Türkiye odaklı olarak hem mevzuat hem idari yapı ele alınmıştır. Bu noktalardan hareketle mevcut sınır güvenliği uygulamalarının güçlü yönleri ve olası fırsatları değerlendirilmiş, ayrıca idari kapasite açısından Türkiye’nin yaklaşımı ele alınmıştır. Tez kapsamında, Türkiye’nin sınır güvenliği politikalarının boyutları değil, mevcut politikanın işleyişindeki güçlü ve zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler ve bu süreç içerisindeki idari kapasite kurumsal yapı, insan kaynakları, teknik yapı gibi alt kriterler eşliğinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Sınır, Sınır güvenliği, Kamu politikası, İdari kapasite

ABSTRACT
MASTER'S THESIS

BORDER SECURITY POLICIES IN TÜRKİYE

SOYKAN, Müslüm
Public Administration Department
Thesis Advisor: Associate Professor, Ph.D. Cenay Babaoğlu
May 2023, 95 pages

Border security is the whole of the policies that determine the framework of the practices made to protect the countries' material and moral interests and ensure the security of the current sovereignty area. Governments determine different border security policies based on their administrative structures and security threats. Military security practices remain incomplete, considering the current risks and threats in border security practices. New issues such as smuggling activities, irregular migration, terrorism, the fight against drugs, climate, food security, and cyber security have become current border security issues. In particular, how the security policies, which are a determining factor on the implementations at the borders, have changed in the historical process and what their current needs.

This thesis evaluated the historical background of Türkiye's border security policies in the light of security approaches and how its current institutional structure and dimensions are shaped. Then, the legislation and the administrative system of border security were discussed. In this thesis, the strengths and possible opportunities of current border security practices were analyzed, and Türkiye's approach in terms of administrative capacity was discussed. Within the scope of the thesis, not the dimensions of Türkiye's border security policies, but the strengths and weaknesses, opportunities and threats in the functioning of the current policy, and the administrative capacity in this process are discussed with sub-criteria such as institutional structure, human resources, technical infrastructure.

Keywords: Security, Border, Border Security, Public Policy, Administrative Capacity

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	v
GRAFİKLER LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİTESİ	vii
GİRİŞ.....	1
1. GÜVENLİK KAVRAMI VE GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI.....	4
1.1 Güvenlik Türleri	10
1.1.1 Askeri Güvenlik.....	10
1.1.2 Ekonomik Güvenlik	11
1.1.3 Çevre, İklim ve Gıda Güvenliği	12
1.1.4 Siber Güvenlik.....	13
1.2 Güvenlik Yaklaşımları	14
1.2.1 Kolektif Güvenlik Yaklaşımı	14
1.2.2 Realist Güvenlik Yaklaşımı.....	16
1.2.3 Neo-Realist Güvenlik Yaklaşımı.....	18
1.2.4 Liberal Yaklaşım	20
1.2.5 Marksist Güvenlik Yaklaşımı.....	22
1.2.6 Eleştirel Teori	24
1.2.7 Kopenhag Ekolü	26
1.2.8 Konstrüktivist Güvenlik Yaklaşımı	28
1.3 Dünya Ülkelerinden Farklı Sınır Güvenliği Uygulama Örnekleri	31
1.3.1 Rusya Federasyonu	31
1.3.2 Amerika Birleşik Devletleri	32
1.3.3 Finlandiya Cumhuriyeti	34
2. TÜRKİYE’NİN SINIR GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI.....	36
2.1 Türkiye’nin Sınır Güvenliğinde Tarihsel Süreç	36
2.2 Sınır Güvenliğinde Alt Boyutlar	40
2.2.1 Terörizm.....	40
2.2.2 Narkotik Suçlar.....	44
2.2.3 Göç.....	48

2.2.4 İnsan ve Eşya Kaçakçılığı	53
2.3 Türkiye’de Sınır Güvenliği Uygulamaları	56
2.3.1 Türkiye-Suriye Sınırı	57
2.3.2 Türkiye-İrak Sınırı	59
2.3.3 Türkiye-İran Sınırı	60
2.3.4 Türkiye-Ermenistan Sınırı	61
2.3.5 Türkiye-Gürcistan Sınırı	61
2.3.6 Türkiye-Nahcivan Sınırı	62
2.3.7 Türkiye-Bulgaristan Sınırı	63
2.3.8 Türkiye-Yunanistan Sınırı	63
2.4 Türkiye’de Avrupa Birliği Uyumlu Sınır Güvenliği Uygulamaları	64
2.4.1 Entegre Sınır Yönetimi	64
2.4.2 FRONTEX	68
3 TÜRKİYE’NİN SINIR GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ İDARİ	
ACIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE GZFT ANALİZİ	71
3.1 İdari Kapasitenin Değerlendirilmesi	71
<i>Kurumsallaşma</i>	74
<i>İnsan Kaynakları</i>	75
<i>Fiziksel Kaynaklar</i>	77
3.2 GZFT Analizi	77
<i>Güçlü Yönler</i>	78
<i>Zayıf Yönler</i>	79
<i>Fırsatlar</i>	80
<i>Tehditler</i>	81
SONUÇ	83
KAYNAKÇA	85
ÖZGEÇMİŞ	95

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Güvenlik Kavramları ve Risk-Tehdit Ölçekleri.....	7
Tablo 2. Türkiye’de Güvenlik Yaklaşımına Tarihsel Bakış	39
Tablo 3. Uyuşturucu Maddelerin Sınıflandırılması	45
Tablo 4. Türkiye AB İlişkilerinde Sınır Güvenliği Uygulamaları.....	67

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. 2021 Yılında Yakalanan Uyuşturucu Türleri.....	47
Grafik 2. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.....	51
Grafik 3. 2022 Yılı Eşya Gruplarına Göre Yakalamalar	55

ŞEKİLLER LİTESİ

Şekil 1. Türkiye'nin Kara ve Deniz Kıyısı Sınır Uzunlukları 57

Şekil 2. Türkiye'de Sınır Güvenliğinde Kurumsal Yapılanma..... 74

GİRİŞ

Bu tez çalışması, Türkiye'nin sınır güvenliği politikalarının incelenmesini amaçlarken aynı zamanda sınır ve güvenlik kavramlarının küreselleşme süreci ile birlikte yaşadığı değişim üzerinden bir değerlendirme sunmaktadır. Güvenlik kavramının ortaya çıkışından bugüne kadar nasıl bir değişim geçirdiği, güvenlik ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan yeni yaklaşımların neler olduğu ve sınır güvenliği kavramının nasıl değerlendirilebileceği işlenmiştir. Bu amaçlar ışığında Türkiye'nin sınır güvenliği ihtiyaçlarının, olası risk ve tehditlerinin neler olduğunun yanı sıra, mevcut potansiyelinin de üzerinde durularak detaylı bir analiz yapılmıştır.

Sınır kavramı, ulus devletlerin, uluslararası platformlarda kendi egemenlik sahalarını belirlemek için kullanılır. Sınırlar genellikle savaşlar ya da uluslararası anlaşmalar ile çizilmektedir. Bu bağlamda sınır güvenliği ise devletin kontrolünden bağımsız olarak sınırlar içerisine giriş ve çıkışın engellenmesine yönelik uygulamaları kapsamaktadır. Sınır güvenliğinde amaç; silah, uyuşturucu, terör, insan kaçakçılığı gibi yasa dışı unsurların giriş ve çıkışın engellenmesidir. Dolayısıyla, sınır güvenliği kavramı anlayışında, terör odağının dışında; kaçakçılık, kaçak insan ticareti gibi faaliyetlerin de göz ardı edilmediği söylenebilir (Uzman, 2016: 137).

Sınır, bir devletin topraklarının son noktası olarak da ifade edilmiştir. Bu nedenle devletlerin güvenlik politikalarının belirlenmesinde sınırların güvenliği önemli bir unsurdur (Deniz, 2020: 237). Fakat sınır kavramı yalnızca fiziksel bir görüntüyü ifade etmeyecek kadar geniş bir içeriğe sahiptir. Plonski ve Walton (2018), sınır kavramının yalnızca siyasi olarak ele alınması eleştirmişlerdir. Sınırlar, siyasi bir kavram olmasının yanı sıra; etnik, sosyal, dilsel ve politik grupları da tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra sınırlar, dost ve düşman; biz ve siz gibi ayrımları da belirleyen gayri resmi çizgilerdir (Plonski ve Walton, 2018: 6). Dolayısıyla sınır kavramı ele alınırken, devlet ve vatandaş çizgisinde kısıtlı bir tanım yapmak yerine, daha kapsayıcı bir değerlendirmenin gerekli olduğu söylenebilir.

Çalışmanın amacı, Türkiye'nin sınır güvenliği yapısına dair detaylı bir inceleme yapılması ve mevcut yapının kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesidir. Aynı zamanda sınır güvenliğine ilişkin güçlü yönlerin ve fırsatların keşfedilmesinin, uygulamaların zayıf yönleri ve olası tehditler ışığında gelişimin ne yönde olabileceği de amaçlanmıştır. Türkiye'de uygulanan güvenlik politikalarının ve sınır güvenliği

uygulamalarının birlikte incelenmesi ile sınır güvenliğine ilişkin nasıl bir yaklaşımın benimsendiği de çalışma içerisinde ulaşılması amaçlanan konular arasında yer almaktadır. Yapılan analizler de bu amaçlar doğrultusunda şekillenmiş olup literatür için yeni bir kazanım oluşturacak şekilde hazırlanmıştır.

Bu tez çalışması örnek olay incelemesi olarak yürütülmüştür. Bu yöntem ışığında Türkiye'nin sınırlarındaki mevcut güvenlik politikaları değerlendirilmiş olup yapılan değerlendirmelerde doküman incelemeleri yapılarak istatistik verilere ulaşılmıştır. Resmî kurumlar tarafından sunulan verilere kurumların açık erişime sundukları kaynaklar üzerinden erişim sağlanmış olup farklı yıllara ait verilerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi sağlanmıştır. Nitel bir çalışma olması sebebiyle öncelikli olarak güvenliğin ve sınır güvenliğinin tüm aktörlerinin kavramsal çerçeveleri oluşturulmuş bununla birlikte literatürde yer alan mevcut çalışmalar üzerinden detaylı okumalar yapılmıştır. Çalışma kapsamında herhangi bir görüşme ya da anket çalışması yapılmamış, alana ilişkin yapılan uygulamalara ve bu uygulamalar sonucunda elde edilen verilere ulaşılarak bu veriler üzerinden analiz yapılması uygun görülmüştür.

Çalışma içerisinde yer alan veriler, **doküman inceleme modeli** kapsamında toplanmış olup **mevzuat, kurumsal yapılar, kurumsal veriler** ele alınmıştır. Tüm verileri temsil edecek örnekleme ulaşılması için birden farklı kurumun verileri incelenmiş ve bu verilerin tümü çalışmaya alınmamış yalnızca tez amacı doğrultusunda gerekli görülen kaynaklar çalışma içerisinde sunulmuştur. Araştırmanın etkili bir biçimde sürdürülebilmesi için istenilen özelliklere en uygun olan veriler için Ticaret Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, TBMM gibi kurumların istatistiki raporlarına başvurulmuştur. Bu raporlar doğrudan çalışmaya alındığı gibi aynı zamanda yorumlamaları ve analizleri de yapılarak çalışmaya ilişkin sonuçlar tez içerisinde sunulmuştur.

Verilerin toplanması aşamasından sonra analiz edilmesi sürecinde de toplanan verilerin detaylı bir biçimde incelenmesini sağlayan **betimsel analiz yöntemi** kullanılmıştır. Bu yöntem ile var olan verilerin detaylı bir biçimde okunmasından sonra birbirleri ile olan ilişkileri değerlendirilmiş ve buradan çıkarımla sonuçların neler olabildiği üzerinde durulmuştur. Tezin sonuç bölümünde yer alan GZFT analizi, çalışmada sunulan verilerin kapsamlı bir biçimde ele alınmasını sağlamış ve farklı

yönlerinin bütünsel bir biçimde değerlendirilmesine olanak sunmuştur. Yalnızca güçlü yönleri ele alınmamış aynı zamanda mevcut coğrafi şartlar ve ülkenin politika geçmişi de göz önünde bulundurularak olası risklerin de ön görülmesine ilişkin risk ve tehditler de ele alınmıştır. Aynı zamanda kurumsal yapı, insan kaynakları ve teknik altyapı üzerinden idari kapasiteye dair analizler yapılmıştır. Yapılan analiz bütünsel bir biçimde değerlendirme olanağı sunmakla beraber aynı zamanda konunun birden fazla yönünün de göz önünde bulundurularak alana ilişkin okumaların yapılmasını sağlayacağından önem arz etmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'nin sınır güvenliği çalışmalarına ilişkin birden fazla verinin tek bir başlık altında okunmasına olanak sunacağı ve bundan sonraki çalışmalar için de kolaylaştırıcı olacağından mevcut literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. GÜVENLİK KAVRAMI VE GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Devletlerin var olmasındaki temel amaçlardan birisi de vatandaşların yaşam haklarını ve mülkiyetlerini korumak olduğu için her ülkenin kendi idari yapılanması ve tarihsel arka planı bağlamında geliştirdiği sınır politikaları bulunmaktadır. Bu politikalar belirlenirken, ülkelerin sınır ihlali anlamında yaşamış oldukları deneyimler de göz önünde bulundurulmaktadır. Örnek olarak, ABD'ye yönelik yapılmış olan 11 Eylül saldırıları sonrasında özellikle ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya tarafından sınır güvenliği politikalarının daha ciddi önlemler ile şekillendiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra Macaristan tarafından sınırlardaki insan kaçaklığının önlenmesine yönelik sınırları boyunca bir çit inşa edilmiştir. Sınır güvenliği politikalarına yönelik bir örneği de Schengen Vizesi uygulamasında görmekteyiz. AB üyesi ülke vatandaşlarının sınırlarda geçiş özgürlüğünün olmasına rağmen, farklı ülke vatandaşlarının böyle bir hakka sahip olmadıkları bilinmektedir. 1995'te uygulanan Schengen Sözleşmesi ile alınan bu kararın yanı sıra sınır güvenliğine yönelik de ortak politikaların benimsenmesi sağlanmıştır (Deniz, 2020: 242-244).

Sınır güvenliği kavramının uluslararası ilişkiler disiplini içerisine tanımlanırken güvene dayalı ilişkilerin sürdürülmesi bağlamında ele alınmıştır. Beş başlık altında Hoffman tarafından incelenmekte olan güvenlik kavramı; birinci olarak aktörlerin kaderini bir başka aktörün altına alma istekliliği, ikinci olarak kurulan ilişkinin diğer tarafça zarara uğratılmaması, üçüncüsü aktörler arasındaki güvenlik ilişkisinin güvenilirlik ve yoğunluk algısı açısından değişebilir olması, dördüncüsü güvene dayalı ilişkilerin gelecekteki olası durumlara yönelik dinamik olması ve sonuncusu, güvenin aktörler tarafından sürekli yeniden değerlendirilebilir olması şeklinde ifade edilmektedir. Buradan hareketle güven kavramının uluslararası ölçekte riskin sürekli olarak yeniden değerlendirildiği dinamik bir süreç olarak ele alındığı görülebilmektedir (Leuprecht vd., 2021: 350).

Güvenlik, insanın var olduğu andan itibaren ortaya çıkan ve hayatın dinamikleriyle değişkenlik gösteren aynı zamanda yokluğunda endişeye sebep olan hem bireysel hem de toplumsal yaşam içerisinde en temel kavramlardan biri olmakla beraber bir ihtiyaç olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bireysel anlamda can ve mal güvenliğinin sağlanması, güvenlik olgusunun temel kaygısını oluşturur. Bunun yanı sıra güvenlik kavramı tehdit kavramıyla ilişkilendirilerek daha net açıklanabilir. Dedeoğlu'na göre güvenlik, “*güvensizlik ihtimallerinin ortadan kaldırılması durumu*” olarak ifade

edilmiştir. Buradan hareketle güvensizliğin tehdit kavramına karşılık geldiği söylenebilmektedir. Tehdit ise hem gerçek olgulara hem de tahminlere dayanan bir kavramdır (Dedeoğlu, 2008: 22). Kavramın, değişen dinamiklerin etkisine bu denli bağlı olması kesin bir kavram tanımlamasını da engellemektedir.

Güvenlik kavramı, insanlık tarihinin ilk dönemlerinde dış tehlikelere karşı korunmak olarak ortaya çıkmıştır. Tehlikelerin değişmesi ile birlikte güvenlik olgusunun tanımlarında da değişiklikler oluşmuştur. İnsanın var oluş süreci ile paralel olarak ilerleyen bu kavramın tarihsel arka planına bakıldığında M.Ö. Sümerlere kadar dayandırıldığı görülebilir. Fakat güvenli ortam oluşturma ihtiyacının ise ilk monarşik yapı olarak bilinen Hititlere dayandırılabilir. M.Ö. 1300'lü yıllarda Mısır ve Hitit uygarlıkları arasındaki çatışma ve anlaşmazlıklar, ilk yazılı antlaşma olan Kadeş Antlaşması ile saldırmazlık ve dostluk ilkeleri ile çözüme kavuşturulmuştur. Bunun devamında ise Persler ile Yunanlar arasında bir güvenlik ittifakı çerçevesinde Attik Delos Deniz Birliği kurulmuştur (Bakan ve Şahin, 2018: 136-137).

Orta çağa gelindiğinde güvenlik kavramının din ile yeniden yorumlandığı görülmektedir. Dini kavramlar üzerinden iç ve dış güvenlik anlayışları oluşturulmuştur. Düşman olarak tanımlanan aktörler, iktidarın nasıl devam edeceği gibi konular belirlenirken dini bir sistem oluşturulmuştur. Buradan anlaşılacağı üzere aynı dinden olmayanlar güvenlik tehdidi olarak algılanmış ve çatışmalar da bu doğrultuda şekillenmiştir. Hristiyan, Musevi, Müslüman ayrımının yanı sıra dinler içerisinde mezhepsel ayrımlar üzerinden de çatışma ortamlarının oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla orta çağda güvenlik, din olgusu ile eş değer bir biçimde değerlendirilmelidir (Dedeoğlu, 2008: 31-33).

Güvenlik kavramının tarihsel arka planındaki kırılma noktalarından birisi de bilimsel ve teknolojik gelişmeler ışığında yeni kaynak arayışlarına gidilmesidir. Coğrafi keşifler ile artış gösteren bu süreç; kaynak arayışında olan uluslar ve yerli halklar arasında çatışma ortamlarını doğurmuştur. Avrupa ülkeleri tarafından Asya ve Avrupa ülkelerine yönelik yapılan kaynak arayışları aynı zamanda varlıklara ulaşma yolundaki güvenliğin sağlanması olarak da yorumlanmıştır. 18. ve 19. yüzyıllara gelindiğinde Sanayi Devrimi etkisiyle de sermaye aktarımı süreci başlamıştır. Artık nüfus, enerji, teknoloji, çevre gibi yeni konuların da güvenlik alanına girdiği bir

döneme geçilirken güvenliğin yeni aktörler ile okunduğu yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Bakan ve Şahin, 2018: 137).

Uluslararası ilişkilerde 1815 Viyana Konferansı ile Güçler Dengesi Politikasının temel alındığı görülmektedir. Fakat Coğrafi Keşifler sonrasında ortaya çıkan sömürge anlayışı ile birlikte devletler arasında rekabet ortamı oluşmaya başladı. Bu ortam, güçler dengesi yerine bir savaş ortamını doğurdu. Birinci Dünya Savaşı sonrası, güvenlik çalışmalarında idealizmin hâkim olduğu bir döneme karşılık gelmektedir. Kolektif bir güvenlik anlayışının gerekliliği, barışçıl bir uluslararası düzen söylemleri, güvenliğin devletler üstü ortak bir kurum tarafından sağlanması fikri döneme hâkim olsa da İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması, kolektif yaklaşımların başarısız olduğu görüşünü ortaya çıkarmıştır (Demiray ve İşcan, 2008: 145-146).

İki savaş sonrasında mevcut güvenlik yaklaşımlarına yöneltilen eleştiriler, güvenlik kavramının yeniden yorumlanmasına neden olmuştur. Güvenliğin ulus-devlet boyutunun yanında, küresel boyutu da çalışma konusu olarak işlenmeye başlamıştır. Ulus-devlet boyutunda; yayılmacı güçler, nükleer silahlar, rekabet içerisindeki rejimler ele alınırken küresel boyutta; çevre kirliliği, nükleer silahların oluşturduğu zararlar, gelişmişlik düzeyleri, terör örgütleri, insan ve madde kaçakçılığı gibi yeni kavramlar da güvenlik kavramının konuları içerisinde yer almaya başlamıştır. Güvenlik kavramıyla beraber tehdit kavramının da yeniden yorumlandığı bu dönemde, herkes ve her şey tehdit nedeni olarak görülmeye başlanmıştır (Dedeoğlu, 2008: 38-39).

1990'lardan sonra da güvenlik konusu ile ilgili yoğun tartışmalar devam etmiştir. Bu tartışmaların temelini güvenliğin referans nesnesinin mevcut tanımlarını ve bu tanımların nasıl inceleneceği oluşturmuştur. Başka bir ifadeyle, güvenlik çalışmalarının askeri olmayan konuları da kapsayacak şekilde genişletilmesi ve Neo-Realistlerin devlet merkezli bakış açılarını eleştirerek, geleneksel anlayışa karşı meydan okumuşlardır. Devlet merkezli yaklaşım halkı ihmal etmekle suçlanırken, devletin güvenliğinin bireylerin güvenliği, devlet altı grupların güvenliğinin önünde tutulduğu eleştirisi getirilir. Devlet dışındaki güvenlik referanslarına odaklanılmaya başlandığında, bu referanslara yönelik tehditlerin, askeri gücün oluşturduğu tehditlerden çok daha geniş olduğu anlaşılabacaktır. (Altıpar, 2016: 32-33).

Baldwin (1997: 24-26), yeniden formasyonla ve belirsizliği önlemek için güvenliğin iki spesifikasyon açısından tanımlanabileceğini savunur:

- Kimin için güvenlik? Bu, referans nesnenin kim olduğu veya kimin kendini güvende hissetmesi gerektiği anlamına gelir. Birey mi, eğer öyleyse, bazıları mı, çoğu mu yoksa hepsi mi? Yoksa devlet mi, uluslararası sistem mi, vb. mi olurdu?
- Hangi değerler için güvenlik? Güvenlik mutlak bir değer olmadığı için, örneğin ekonomik refah, özgürlük, toprak bütünlüğü ve çevrenin korunması gibi diğer temel değerlerle dengelenmesi gerekir.

Ancak Baldwin, güvenlik kavramı için önemli olsalar da bu spesifikasyonların, onun takibi için daha kesin bir rehberlik sağlamak için yeterli olmadığını kabul ediyor. Bu nedenle, “ne kadar güvenlik”, “hangi tehditlerden”, “ne yoluyla”, “ne pahasına” ve “hangi zaman diliminde” gibi bazı spesifikasyonlara ihtiyaç olduğunu ifade eder (Baldwin, 1997: 24-26).

Tablo 1. Güvenlik Kavramları ve Risk-Tehdit Ölçekleri

Güvenlik Kavramları	Gösterilen (Kimin Güvenliği?)	Risk Altındaki (Neyin Güvenliği?)	Tehdit Kaynakları (Neyden Korunmalı?)
Ulusal Güvenlik (Siyasi, askeri)	Devlet	Egemenlik, Toprak Bütünlüğü	Diğer Devletler, Terörizm
Toplumsal Güvenlik	Milletler, Toplumsal Gruplar	Ulusal Birlik, Kimlik	Devletler, Milletler, Göçmenler, Yabancı Kültürler
İnsan Güvenliği	Bireyler, İnsanlık	Beka, Hayat Kalitesi	Devlet, Küreselleşme, Çevre Sorunları, Doğa, Terörizm
Çevresel Güvenlik	Ekosistem	Sürdürülebilirlik	İnsanlık
Cinsiyet Güvenliği	Cinsiyet İlişkileri, Yerli Halk, Azınlıklar	Eşitlik, Kimlik, Dayanışma	Ataerkillik, Totaliter Kurumlar

(Kaynak: Günter, 2018: 11)

Güvenlik kavramının yeniden yorumlanması sürecinde daha kapsamlı ve derinleştirilmiş bir değerlendirmeye gidildiği görülmektedir. Güvenlik kavramı yalnızca askeri güç ya da fiziksel tehditlerden korunmak olarak değil kimin ve neyin güvenliği, neyden korunmak gerektiği gibi yeni sorularla şekillendirilirken tehdidin boyutları da çeşitli biçimlerde ele alınmaktadır. Artık yalnızca ulusun güvenliği değil, bireyin ve toplumun güvenliği de ele alınmakta olup daha bütüncül yaklaşımların ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Günter (2008), güvenlik kavramına ilişkin yapmış olduğu çalışmada yeni yaklaşımların ve kavramsallaştırmaların nasıl biçimlendiğini Tablo1’de gösterildiği şekilde detaylandırmıştır (Günter, 2008: 11).

Soğuk Savaşın sona ermesinden bu yana güvenliği 'yeniden tanımlamaya' yönelik çok sayıda girişim göz önüne alındığında, güvenliğin ihmal edilmiş bir kavram olarak tanımlanıp tanımlanmaması gerektiği sorgulanabilir. Bazı bilim adamları, güvenliği 'esas olarak tartışmalı bir kavram' olarak tasvir etmişlerdir. Güvenlik kavramını analiz etmeye geçmeden önce, bu tartışmaya üç nedenden dolayı değinmek gerekir: Birincisi, bunun ne anlama geldiği konusunda bazı belirsizlikler vardır. İkincisi, güvenlik, 'temelde tartışmalı bir kavram' olarak sınıflandırma gerekliliklerini karşılamayabilir. Üçüncüsü, güvenlik bu kadar sınıflandırılmış olsa bile, güvenlik çalışmaları için çıkarımlar yanlış belirtilebilir (Baldwin, 1997: 9-10). Ancak analistler, yalnızca güvenlik çalışmasına bilimsel bir şekilde yaklaşarak belirli politikalara dayanak olacak uluslararası politikalar hakkında güvenli bir bilgi bankası kurmayı hedeflerler. Geleneksel güvenlik çalışmaları, güvenlik politikalarını uluslararası toplumda devrimci ve radikal değişimi önleyen bir etmen olarak algıladığından statükoyu korumaya yönelik üstü kapalı ve muhafazakâr bir kaygıyı yansıtır (Williams, 2008: 3).

Güvenlik çalışmalarındaki boyutları ve yaklaşımları açıklayabilmek ancak, anahtar kavramlar üzerinden yapılacak tanımlamalarla mümkündür. Stratejik çalışmalar ve güvenlik çalışmalarına karşı argümanlar geliştirenler bile genellikle güvenlik kavramından değil barış kavramından ya da daha somut silahsızlanma, barış hareketleri, silah üretiminin kontrolü gibi kavramlar üzerinden ilerlemişlerdir. Güvenlik kavramı, net olarak sorunsallaştırılmamışken, savaş kavramının askeri bir yaklaşımla kullanılmış, buna karşın barış kavramı üzerinden araştırma yapanlar için olumsuz bir kavram olarak yerleşmiştir (Buzan, 2009: 13).

Wolfers güvenliği tanımlarken; güvenliğin referans nesnesinin devlet olduğuna atıf yapar. Askeri yetenekler açısından ölçülen güvenliğ ve gücün uluslararası sistemdeki itici gler olduğu bağlamda siyasi ve askeri olanlar gibi makro meseleler ile ilgilenir. Bu nedenle güvenliğ, ulusal güvenliğ ile eş değerdir. Diğer hedefler ise ikincil olarak değerlendirilir. Ulusal güvenliğ, ulusal çıkar ile eş anlamlıdır. Dolayısıyla hem iç hem de dış güvenliğin sağlanması vatandaşların güvenliğinin de doğal olarak sağlanmasına kaynaklık edecektir. Wolfers'a göre güvenliğ, nesnel anlamda edinilmiş değerlere yönelik tehdit olmamasını, öznel anlamda ise bu tür değerlere saldırılacağına dair korkunun olmamasını ler. Bununla birlikte güvenliğ ve g eş anlamlı terimler olacaktır (Wolfers, 1952: 481-485).

Buzan, güvenliği "az gelişmiş bir kavram" olarak tanımlarken, 1980'lerden önce 'gvenliğk üzerine kavramsal literatürün' eksikliğine ve 1980'lerde bir miktar ilerleme görse de literatürde hala ihmal göstergeleri olduğuna dikkat çekmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana güvenliği 'yeniden tanımlamaya' yönelik çok sayıda girişim göz önüne alındığında, güvenliğin ihmal edilmiş bir kavram olarak tanımlanıp tanımlanmaması gerektiği iki nedenle sorgulanabilir:

Birincisi güvenliğ, son elli yılda sivil özgürlükleri askıya almayı, savaşmayı ve kaynakları kitlesel olarak yeniden tahsis etmeyi haklı çıkarmak için kullanılan önemli bir kavramdır. İkincisi, güvenliğle ilgili en son çalışmalar, kavramsal analiz olarak nitelendirilemez. Güvenliğ, adalet, özgürlük, eşitlik, yükümlülük, temsil ve g kavramları kadar değer görmemiştir. Buzan, güvenliğin ihmaline ilişkin beş olası açıklama önerir: Birincisi, kavramın zorluğudur. Ancak Buzan'ın da ifade ettiği üzere aslında bu kavramın açıklanması diğer kavramlardan daha zor değildir. İkincisi, güvenliğ ve g kavramları arasındaki i ie gemişliktir. Üçüncüsü, eitli realizm eleştirmenlerinin güvenliğe ilgi duymamasıdır. Dördüncüsü, güvenliğ araştırmacılarının teknoloji ve politikadaki yeni gelişmelere ayak uydurmakla çok meşgul olmalarıdır. Son olarak, politika yapıcılarının 'ulusal güvenliğ' belirsizliğini yararlı bulmalarıdır. Soğuk Savaş sırasında, güvenliğ çalışmaları çoğunlukla askeri devlet yönetimi ile ilgilenen araştırmacıların ilgi alanında olduğundan, mesele daha çok askeri başlıkla ele alınmış, siyasi boyutlar atlanmıştır (Aktaran Baldwin, 1997: 9-10).

1.1 Güvenlik Türleri

Güvenlik kavramını uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde kullanımı, ulus devlet güvenlik anlayışı ve sistemin tümüne yönelik güvenlik anlayışı olarak ikiye ayrılmaktadır. Ulus devlet güvenlik anlayışı içerisinde bir devletin kendi çıkarları ve tehdit algıları çerçevesi tanımlanırken sistemin bütününe yönelik olan çalışmalar ise birden fazla devlet tarafından risk olarak tanımlanan tehdit alanlarını kapsamaktadır. Her iki çalışma alanının da güvenlik kavramı etrafında şekillenmesi nedeniyle ortak özellikleri bulunmaktadır (Dedeoğlu, 2008: 59-66). Tarihsel arka plana bakıldığında güvenlik ve tehdit her zaman insan hayatında var olsa da yeni risk durumlarının oluşması güvenlik kavramına da yeni çalışma alanları doğurmuştur.

Sosyal bilimlerin her disiplininde değişim ve dönüşüme neden olan küreselleşme, güvenlik çalışmalarına da yeni başlıklar açmıştır. İlk ve orta çağlarda insanların yaşamını devam ettirmek için yalnızca fiziksel tehditler bulunurken, küreselleşme sürecinde güvensizlik ortamı daha geniş bir alana yayılmıştır. Çevrenin, temiz gıdanın, bireysel özgürlüğün, dijital kimliklerin korunması zorunluluğu, yeni çağın konusu olarak yeni güvenlik türlerini oluşturmuştur.

1.1.1 Askeri Güvenlik

Askeri güvenlik algısı, klasik güvenlik yaklaşımlarının temelini oluşturmaktadır. Her türlü risk ve tehdit ortamına karşı, askeri güç kullanılarak güvenliğin sağlanmasını ifade etmektedir. Realist yaklaşım içerisinde devletlerin olası risk ve tehditlere karşı güvenliklerini sağlamaları yalnızca askeri güçlenmeleri ile mümkün olmaktadır (Bakan ve Şahin, 2018: 149). Güç odaklı güvenlik politikalarının içerisinde sıkça adı geçen askeri güvenlik, tüm yaklaşımlarda ele alınmakta olup, yaklaşımların felsefi temellerine göre farklı derecelerde önem vurgusu yapılabilmektedir.

Modern öncesi dönemde güvenlik, toplumsal düzenin varlığını sürdürmesi için gerekli ortamın sağlanmasına yönelik politikalar olarak ele alınmıştır (Elmas, 2013: 5-6). İlk çağlarda yağmacı ve istilacılardan devletin korunmak istenmesi, orta çağda din ve mezhep savaşlarının ortaya çıkması, ardından sömürge arayışlarının devletler arası rekabet ortamını oluşturması güvenlik çalışmalarında askeri güvenlik kavramını önemli hale getirmiştir.

Sanayi Devrimi ile birlikte dünya düzenindeki büyük değişimler, güvenlik kavramı içerisinde de yeni türlerin doğmasına neden olmuştur. Askeri güvenlik ile

sağlanabilen güç artık yetersiz kalmış, bireyin ve toplumun güvenliğinin sağlanmasına yönelik yeni çözüm arayışları ortaya çıkmıştır. Bu süreç askeri güvenliğe yapılan vurgu yerine ekonomik, çevre, birey güvenliği gibi konulara ağırlık verilse de askeri güvenlik, uluslararası ilişkiler disiplininde yer alan güvenlik yaklaşımlarının temel konusu olmaya devam etmektedir.

1.1.2 Ekonomik Güvenlik

Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik kavramının uğradığı değişim ve dönüşüm, çalışmaların çok boyutlu olarak yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmıştır. Ekonomik güvenlik alanı da bu yeni çalışma alanları içerisinde, devletin ve toplumun refah düzeyinin korunmasına yönelik bir çerçeveyi oluşturmaktadır. Ekonomi güvenliği denildiğinde yalnızca sermaye ve piyasaların kontrolü değil, aynı zamanda ulusal ölçekteki istihdam koşulları, iş sürekliliği gibi konular da işlenmektedir (Aydın, Şahinoğlu ve Ateş, 2022: 198-199).

Bir devletin ekonomik güvenliği ele alındığında; ülkenin refah düzeyine yönelik riskler, askeri gücün temel kaynağı, askeri eylemler içerisindeki harcamalar söz konusu edilmektedir. Buradan anlaşılabileceği üzere devletin ekonomik güvenliği, bağımsız bir güç kazanımına temel oluşturmaktadır. Aynı zamanda devletin askeri gücünü oluşturması ve etkili biçimde kullanabilmesi için de önemli bir kaynak olarak gösterilmektedir (Mesjasz, 2008: 141-142). Ekonomik güvenlik aynı zamanda devlet içerisinde müreffeh bir toplumsal düzenin oluşturulması ve sürdürülmesi için de önemlidir. Bu nedenle devletin güvenlik politikalarının ekonomik güvenlikten bağımsız düşünülmesi mümkün değildir.

Ekonomik güvenlik yalnızca devletin ekonomik güvenliği değil, aynı zamanda bireylerin ekonomik güvenliği olarak da işlenmektedir. Buradan hareketle finansal yeterliliğin sağlanması bireylerin güvende hissetmelerinin ön koşulu haline gelmiştir. Bunun yanı sıra bireylerin mevcut finansal kaynaklarının korunması ve olası tehditlerin önüne geçilmesi de ekonomik güvenlik anlayışının bir parçasını oluşturmaktadır (Alkan, 2014: 22-24).

Üretim ve tüketim süreçlerine yönelik istikrarlı bir ilerlemeyi ifade eden ekonomik güvenliği tehdit eden pek çok unsur bulunmaktadır. Kaynakların kısıtlılığı nedeniyle ülkelerin bağımlı hale gelmesi, dünya ticaretinde ön görülemez gelişmelerin yaşanması, savunma sanayisinin oluşturduğu tehditler nedeniyle ekonomik güvenlik

risk altına girebilmektedir. Bunun yanı sıra salgın ya da kriz gibi beklenmeyen durumlar da ekonomik güvenliğin tehdit altında kalmasına neden olabilmektedir (Aydın, Şahinoğlu ve Ateş, 2022: 207-208). Dolayısıyla ülkelerin ekonomik güvenliklerine yönelik düzenli bir takip sürecinde olmaları ve olağan dışı durumlarda esnek politikalar ile güvenliğin sağlanmasına yönelik adımlar atmaları önerilmektedir.

1.1.3 Çevre, İklim ve Gıda Güvenliği

Çevreden kaynaklı bozulmaların güvenliğe yönelik bir tehdit oluşturması, çevresel güvenlik alanını ortaya çıkaran unsurlardan birisidir (Kaypak, 2012: 11-12). Doğal kaynakların kontrolsüz bir biçimde yok edilmesi, insanlığın yaşamını devam ettirecek ekolojik dengenin bozulması çevresel tehdit alanları olarak ifade edilebilmektedir. Bunun yanı sıra iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması, çölleşme gibi uluslar ötesi sorunlar yalnızca bugünün güvenliğini tehdit etmekle kalmaz, geleceğe yönelik de büyük ölçekli bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir.

Çevresel güvenlik; bireysel, ulusal ve uluslararası alanlardaki tehditleri kapsayan geniş bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevresel bozulmalar, ulusların ekonomik, sosyal ve politik sorunlarla karşılaşmasına yol açmaktadır. Kaya (2019: 44), çevresel güvenliğin konularını şu şekilde gruplandırmıştır:

- Kaynakların kıtlığı sonucunda çatışmaların doğması
- Çevresel bozulmalardan kaynaklı, ulusal güvenliğin risk altına girmesi
- Çevresel bozulmalar sonucunda bireylerin ve toplumların refah düzeylerinin olumsuz etkilenmesi
- Savaş durumlarından kaynaklı çevrede oluşan kalıcı hasarlar
- Çevresel bozulmaların önlenmesine yönelik iş birliği içeren kurumların oluşturulması
- Biyosfere yönelik tehdit oluşturan insan davranışları

Çevre güvenliği başlığı altında ele alınan konulardan bir diğeri ise gıda güvenliğidir. Herkesin eşit şartlarda temiz ve kullanılabilir gıdalara ulaşmasını ifade eden gıda güvenliği aynı zamanda gıdalara yönelik satın alma gücüne ilişkin yorumlar getirmesi nedeniyle ekonomik güvenlik alanıyla da ilişkilendirilebilmektedir. Bunun yanı sıra çevresel bozulmalardan kaynaklı iklim değişikliği bazı gıdaların üretim süreçlerinde de aksamalar yaşanmasına neden olmaktadır. Buğday ve mısır gibi temel gıdaların

üretimlerinde yaşanan bu sorunlar gıda güvenliği alanında önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Vural, 2018: 64).

1.1.4 Siber Güvenlik

Teknolojik gelişmelerin yaşandığı ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin hakimiyet alanının genişlediği 20. yüzyıl, yeni güvenlik söylemlerini de beraberinde getirmiştir. Siber güvenlik, bilgi çağının önemli tehdit alanlarını kapsayan bir çalışma alanı olarak hem ulusal hem de uluslararası ölçekte önem kazanmaya başlamıştır. Bilgi teknolojilerinin askeri, finansal, eğitim ve sosyal alan gibi pek çok yönde etkin hale gelmesiyle siber güvenlik birden fazla güvenlik alanını da kapsar bir nitelik kazanmıştır. Devletlerin her alanda bilgi teknolojilerine bağımlı hale gelmesi sonrasında devletler arası siber savaşların ortaya çıkması, uluslararası ölçekte uygulanmakta olan güvenlik politikalarını da dönüştürmeye başlamıştır (Bayraktar, 2015: 23-25).

Merriam-Webster sözlüğü, siber güvenliği *"bir bilgisayar veya bilgisayar sistemini yetkisiz erişim veya saldırılara karşı korumak için alınan önlemler"* olarak tanımlarken, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) siber güvenliği *"siber ortamı korumak için kullanılabilecek araçlar, politikalar, güvenlik kavramları, güvenlik önlemleri, yönergeler, risk yönetimi yaklaşımları, eylemler, eğitim, en iyi uygulamalar, güvence ve teknolojilerin toplamı"* olarak tanımlamaktadır (Aktaran Cains vd., 2022: 1646).

Siber güvenliğin sağlanması; bilginin gizliliği, bilginin bütünlüğü ve bilgiye erişilebilirlik unsurları üzerinden sağlanmaktadır. Bilginin gizliliği, bir bilgiye yalnızca istenen kişilerin erişebilmesi, hassas içerikler olması nedeniyle üçüncü kişilerin ulaşmasının engellenmesi olarak ifade edilmektedir. Bilginin bütünlüğü ise, önemli verilerin bir bütün halinde silinmeden saklanabilmesidir. Bilgiye erişilebilirlik, üçüncü kişilerin ulaşmasının engellenmesine rağmen istenen verilere yetkili kişilerin ulaşabilmesidir (Hekim ve Başbüyük, 2013: 137). Buradan da anlaşılabileceği gibi siber güvenlik, hassas ve gizlilik gerektiren bilgilerin etkili biçimde korunmasını sağlayan bir güvenlik alanıdır. Ülkelerin askeri, ekonomik, sosyal alanlarına ilişkin hassas içerikli bilgilerinin tehdit altında olması, siber güvenlik içerisinde etkili politikaların yürütülmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Yeni güvenlik boyutları dışında güvenlik yaklaşımları da ülkelerin güvenlik politikalarını etkilemektedir. Tarih boyunca değişen yaklaşımlar politikaları da değiştirmekte ayrıca güvenlik anlayışına yönelik bakış açısı da dönüşmektedir. Bu noktadan hareketle güvenlik kavramları sonrasında güvenlik yaklaşımları ele alınacaktır.

1.2 Güvenlik Yaklaşımları

Güvenlik kavramı, Birinci Dünya Savaşı sonrasında farklı disiplinlerin ana çalışma konularından birisi haline gelmiştir. Tarihsel perspektifte Hobbes, Kant ve Gratius felsefelerine dayandırılan güvenlik çalışmaları üç farklı görüşü ortaya çıkarmaktadır. Hobbes felsefesi, şiddetin yok edilmesinin mümkün olmadığını; Kant felsefesi, şiddetin sona erdirmenin ve barışçıl bir dünya ortamının sağlanması gerektiğini; Gratius felsefesi ise şiddet tamamen yok edilmese de aşırı olan yönlerinin giderilebileceğini savunmaktadır (Yıldırım, 2020: 1700).

Klasik güvenlik anlayışı içerisinde devletlerin çıkarlarını korumak amacıyla kendi güçlerini artırma çabaları yer almaktadır. Bu çerçevede devletlerin güvenlik anlayışları ve mevcut politikaları da devletin varlığını korumak ve tam bir biçimde sürdürmek üzerine oluşturulmuştur. Sınırların oluşturulması da devletin çıkarlarının korunması doğrultusunda belirlenir. Fakat küreselleşme süreci, geleneksel güvenlik anlayışının yerine daha geniş bir güvenlikleştirme teorisini oluşturmuştur. Bu teori ile birlikte sınır söylemleri, devlet dışı aktörleri de kapsayan bir şekil almıştır. Ulusları aşan suçlar, organize suçlar, insan kaçakçılığı, uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi yeni tehdit unsurları, küreselleşme teorisinde ulusal güvenliği değişime uğratmıştır (Kaya, 2013: 4-5).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan geleneksel güvenlik yaklaşımlarının yanı sıra Soğuk Savaş dönemine gelindiğinde ulusal ve uluslararası ölçekte toplumsal ihtiyaçların, risklerin ve tehditlerin değişim göstermesi, eleştirel söyleme dayanan yeni güvenlik yaklaşımlarını da ortaya çıkarmıştır.

1.2.1 Kolektif Güvenlik Yaklaşımı

Kollektif güvenlik yaklaşımının temelinde, savaşın ulusal olması durumunda bile uluslararası barış atmosferine zarar vereceği bu nedenle ortak bir güvenlik anlayışının belirlenmesi gerektiği düşüncesi yer almaktadır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti oluşumu ile birlikte ortaya çıkan kollektif güvenlik düşüncesi,

güvenliğin ortak bir biçimde tesis edilmesini ve üye olarak kabul edilen her ülkenin güvenlik hakkının eşit olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle ulusal bir güvenlik anlayışı değil, devletler üstü bir örgüt tarafından güvenliğin tesis edilmesine yönelik bir alt yapıyı oluşturmaktadır (Bayraktar, 2012: 21-23).

Bakan ve Şahin (2018: 138-139) tarafından kolektif güvenlik anlayışı, idealizm kavramıyla birlikte ele alınmıştır. Uluslararası ilişkilerde, tehditlerin olmadığı bir dünya için tüm toplumların bir arada hareket etmesi gerektiği görüşünü temel alan idealizm, kolektif güvenlik anlayışının da düşünce kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bu düşüncenin gelişimi ise Milletler Cemiyeti'nin kurulması ile yaygınlık kazanmıştır. Saldırgan devletlere karşı, üye olan devletlerin birbirlerine yönelik tehditlerde ittifak sağlamalarına dayanan Milletler Cemiyeti, güvenliğin ancak bu şekilde tesis edilebileceğini savunmaktaydı. Fakat iki savaş arası dönemde yükselen faşist yönetimler kolektif güvenlik anlayışının ve temelinde yer alan idealizmin eleştirilmesine neden olmuştur. Buradan doğan ihtiyaçlarla yeni güvenlik yaklaşımları oluşmaya başlamıştır.

Kant'ın barış felsefesini temel alan bu yaklaşım, uluslararası bir iş birliğini savunmaktadır. Kant'ın uluslararası hukuk disiplini içerisinde geliştirdiği teori, toplum sözleşmesine dayanmaktadır. Kant, toplum sözleşmesi olmaması durumunda bir çatışma halinin doğacağından bahsetmektedir. Bu çatışmanın oluşmaması için özgür irade ile oluşan bir kuruma yani devlete ihtiyaç duyulmaktadır. Yurttaşların her birinin özgür olduğu devletin ise ancak ahlaki temele yaslanan hukuk ilkeleri ile mümkün olacağı ifade edilmektedir. Fakat birden fazla devletin bulunması çatışmalara neden olabileceği için tüm devletlerin görüş birliği içerisinde olduğu bir birlik kurulmasının çatışmaların önüne geçilmesine sağlayacağı savunulmaktadır. (Aktaran Vurgun, 2018: 88).

Evrensel bir güvenliğin mümkün olduğunu savunan kolektif güvenlik anlayışı, Soğuk Savaş Dönemi ve sonrasında olmadığı nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır. Charles Rousseau'nun eleştirileri bu konuda oldukça önemli bir yere sahiptir. 1945-1980 yılları arasında SSCB, ABD'nin girişmiş olduğu silahlı müdahalelerini konu alan eleştirisi, kolektif güvenlik anlayışı ile oluşturulmuş olan Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletlerin yetersiz kaldığını ifade etmektedir (Bayraktar, 2012: 27).

1.2.2 Realist Güvenlik Yaklaşımı

Realist güvenlik anlayışı, savaşların doğal bir durum olarak her zaman var olacağını bu nedenle devletlerin kendi güvenliklerini sağlamak için yeterli maddi gücü ellerinde bulundurmaları gerektiği düşüncesi üzerine inşa edilmiştir. Klasik güvenlik anlayışı literatürünün oluşmasında önemli rol oynayan realist güvenlik yaklaşımı, sürekli devam eden güvensizlik hali üzerinden tanımlanmıştır. Çatışmanın sürekli devam etmesi, devletlerin kendi güvenliklerini tesis edecek maddi gücü elinde bulundurmalarını zorunlu kılmıştır. Bu nedenle realist güvenlik anlayışı, güvenliğin öncelikli olarak maddi güç ile sağlanabileceğini savunmaktadır (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 6-7).

Klasik realist yaklaşıma göre, daha fazla güç arzusu insan doğasında olduğundan devletler sürekli olarak kabiliyetlerini arttırma mücadelesi içindedirler. Bir devlet hükümetinin uluslararası eş değerinin yokluğu, başka bir devletin tehdidine açıktır. Kısacası klasik realizm, çatışmalı davranışı insanın kusurlu olmasıyla açıklar. Örneğin savaşlar, belirli saldırgan devlet adamları tarafından veya aç gözlü, dar görüşlü gruplara kendi çıkarlarına hizmet eden yayılmacı dış politikalar izleme fırsatı veren iç siyasi sistemler üzerinden açıklanır. Klasik realistler için uluslararası siyaset, kötü olarak nitelendirilebilir. Kötü şeyler olur çünkü dış politikayı belirleyen insanlar da bazen kötüdür (Elman, 2008: 17).

Realist güvenlik yaklaşımı, felsefi temellerini realizm düşüncesine dayandırmaktadır. Elmas, klasik güvenlik yaklaşımının temelini oluşturan realizmin unsurlarını şu şekilde değerlendirmektedir:

- Toplumsal yapı üzerinde bir iyileştirme yapmak için öncelikle toplumu meydana getiren kuralların anlaşılması gerekmektedir.
- Realizmin “*güce dayalı çıkar*” kavramı üzerinden devletler arası ilişkiler, yeniden okunmalıdır.
- Politikalar, çıkar üzerine oluşturulur. Bununla birlikte güç kavramı zamana ve toplumsal yapının dinamiklerine göre değişime uğrayabileceği göz önünde bulunmalıdır.
- Devlet politikaları oluşturulurken evrensel ahlak göz ardı edilmese de politikalara yansıtılmamalıdır.

- İlahi ahlak kanunları ve toplumların ahlaki ihtiyaçlarının her zaman birbiriyle paralel olması beklenmemelidir.

Bu prensipler üzerinden realist bakış açısı incelendiğinde, olması gereken değil bunun aksine akılcı ve gerçekçi bir anlayışın hâkim olduğu söylenebilir. (Elmas, 2013: 51-52).

Machiavelli ve Hobbes felsefelerinde de yer alan insanın varoluşundan getirdiği güç mücadelesi üzerine oluşturulan realist güvenlik anlayışı, idealizm ve kolektif güvenlik yaklaşımının işlevsiz kalması eleştirileri sonrasında ortaya çıktığı bilinmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında barışçıl yolların temel alındığı güvenlik anlayışının İkinci Dünya Savaşında yetersiz görülmesi ile birlikte oluşturulan realist anlayış, gücün devletlerin elinde bulundurulmasıyla beraber aynı zamanda bu gücün doğru kullanılması üzerinde de durmaktadır (Bakan ve Şahin, 2018: 139-140).

17. yüzyılda Avrupa’da meydana gelen din savaşlarının ortaya çıkardığı yıkıcı etkiyi gözlemleyen Thomas Hobbes, bireyin tek başına barış ve düzeni koruyamayacağını düşündü ve barışın ancak tek bir otoritenin elinde etkili bir güç kullanma tekeli oluşturulmasıyla sağlanabileceğini varsaydı. Temel anlamda fikir; eğer insan doğası gereği saldırgansa düzeni sağlama ve sürdürme yeteneğine sahip nihai bir otorite (Leviathan) olmadan hiçbir barış mümkün değildir (Negretto, 1993: 501).

Realist düşüncenin öncüsü olarak kabul edilen Hobbes, insanların kötü olarak dünyaya geldiklerini bu nedenle dünyanın da anarşik bir yapıya sahip olduğunu savunmaktadır. İnsanların anarşik yapısının kısıtlanabilmesi için ise bir otorite gerekli görülmektedir. Realist yaklaşımın temel kabul ettiği bu sav, devletin gerekliliğini de belirleyicisi olarak ele alınabilmektedir. İnsanların içlerinde var olan kötülüğün devletler arasında da anarşiye neden olduğunu belirten Hobbes, devletlerin güvenliğinin de anarşiyi bastırabilecek güç kapasitesi ile mümkün olduğunu ifade etmektedir. Realist yaklaşım, buradaki güç kapasitesini askeri güç ile özdeşleştirmektedirler. Bireyin güvenliği değil, devletin güvenliğinin önemli olduğu bu yaklaşım içerisinde bireyler güvenliğin sağlanma sürecinde de araçsallaştırılmaktadırlar (Yıldırım, 2020: 1701).

Askeri güç ve stratejinin merkeze alındığı realist yaklaşım içerisinde güvenliğin sürdürülebilmesi için ele alınan farklı konular da bulunmaktadır. Fakat hiyerarşik bir düzende bakıldığında öncelikli olarak uluslararası ilişkilerin belirleyicisi yani birincil

politika askeri güç olurken; ekonomi, kültür ve çevre gibi konular ise ikincil politikalar olarak değerlendirilmektedir. Askeri ve stratejik konular, devletler arası güvenlik anlayışının temeli ve öncelikli tehdit alanı olarak belirlenirken diğer faktörler ise tamamlayıcı aktörler niteliğini taşımaktadır (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 6-7).

Realist güvenlik yaklaşımının yalnızca askeri bir güce dayanmadığı görüşü, Machiavelli'nin Prens eserinde de yer almaktadır. Realist yaklaşımın rehber aldığı felsefelerin yer aldığı Prens eserinde, bir devletin güvenliğini yalnızca güçlü bir orduya bağlamamış, beraberinde akılcı ve etkili bir yönetim biçiminin de zorunluluğuna vurgu yapmıştır. Eser içerisinde bir prensin hangi özellikleri taşıması gerektiğine yönelik değerlendirmeler yaparken, siyasi ilişkileri ön görebilen, zeki ve dürüst gibi unsurları ele almaktadır. Bunun yanı sıra bir devletin güvenliğinin sürdürülebilir olması için güçlü yasalara ihtiyaç duyduğunu, yöneticilerin ise yasaları uygulama konusunda gerektiğinde katı yürekli olması gerektiğini ifade eder. Realist düşüncenin güvenlik anlayışında olduğu gibi Machiavelli de ordunun önemini ifade ederken, yöneticinin de savaş pratiklerine hâkim olması gerektiğini belirtmektedir (Bakan ve Şahin, 2018: 139-140).

1.2.3 Neo-Realist Güvenlik Yaklaşımı

Klasik güvenlik anlayışı içerisinde bir başka yaklaşım olan neo-realist güvenlik yaklaşımı, realist yaklaşıma yeni eleştiriler ve söylemler getirilmesi üzerine ortaya çıkmıştır. Realizmde yer alan insanın var oluşu itibarıyla kötü olduğu ve çatışmanın da buradan doğduğu görüşü, uluslararası ilişkilerin tanımlanmasında ve açıklanmasında yetersiz kalmaktadır. Neo-realist görüş burada, sistemsel bir baskıdan söz etmektedir. Uluslararası sistem içerisinde birden fazla aktörün bulunduğu ve temel aktörün de devlet olduğunu ifade ederken aynı zamanda diğer çıkar gruplarının ve bireylerin de bu sistemin unsurlarından olduğu belirtilmektedir. Realist yaklaşımda yer alan askeri gücün yerini burada devletlerin kapasitesi oluşturmaktadır. Bir devletin yalnızca askeri gücü değil aynı zamanda diğer faktörlerinin de güçlendirildiği kapasitesi ne kadar genişse, olası risk ve tehditlere karşı güvenliğini de o ölçüde sağlayabilecektir (Yıldırım, 2020: 1701).

Realist yaklaşım içerisinde güvenliğin maddi güç unsurları ile sağlanması zorunlu olarak görülürken neo-realist güvenlik anlayışı, gücün kullanılmasına yeni bir

yorumlama getirmiştir. Maddi gücün kullanılması bir gereklilik olmasına rağmen, ihtiyaç duyulan durumlara uluslararası iş birliklerinin de sağlanmasının güvenlik için önemli bir konu olduğu değerlendirilmektedir. Buradan hareketle güvenlik tanımında da yeni bir bakış açısı oluşturulduğu söylenebilmektedir. Yalnızca ulus güvenliği üzerinden bir bakış açısı oluşturan realizme karşı neo-realizmde bireyin güvenliği de tehditler karşısında korunması gereken bir alan olarak ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra güvenlik kavramının içerisinde artık ekonomik güvenlik kavramı da işlenmektedir (Bakan ve Şahin, 2018: 139-142).

Sandıklı ve Emeklier tarafından güvenlik çalışmalarına yönelik bildiride neo-realist dönemin Waltt tarafından “*Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı*” olarak nitelendirildiği ele alınmaktadır. 1970’lerden itibaren yükselen neo-realist güvenlik anlayışının “*Altın Çağ*” olarak tanımlanan sürecin ilk aşaması olduğu belirtilmektedir (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 8). Güvenlik kavramının yalnızca maddi güç ile kavramsallaştırıldığı realist dönemin aksine güvenliğin yeniden yorumlanması ve ekonomik, sosyal, çevresel gibi yeni unsurların da dahil edilmesi, neo-realist yaklaşımları, güvenlik çalışmalarının literatürüne bakıldığında önemli bir temel oluşturduğu söylenebilmektedir.

Realist güvenlik anlayışı içerisinde devletlerin var olması, güçlerin arttırılmasına bağlanırken neo-realist yaklaşımçıların eleştirileri çerçevesinde “güvenlik ikilemi” olarak tarif edilen yeni bir kavram ortaya çıkmaktadır. Her devlet kendi güvenliğini sağlamak için askeri gücünü artırmakta, bu durum ise diğer devletler için risk unsuru olarak görüldüğünden diğer devletlerin de güçlerini arttırmaya yönelik faaliyet içerisinde bulundurmaktadırlar. Bu döngü, birbirini destekleyerek devam ettiğinden klasik güvenlik anlayışında devletlerin sürekli bir güvenlik ikileminde kaldıkları söylenebilmektedir (Elmas, 2013: 54-55). Tehdit ve risk durumları üzerinden oluşturulan bu güvenlik anlayışı, klasik güvenlik yaklaşımının yaslandığı temel unsur olarak da değerlendirilebilir.

Neo-realist yaklaşımçıları, değişen dünya düzeni içerisinde devletlerin birbirlerine ekonomik olarak bağlı olmaları sebebiyle yalnızca maddi gücün arttırılması ile güvenlik ortamının sağlanmasının mümkün olmayacağı eleştirisini de getirmişlerdir. Uluslararası sistem olarak ifade edilen düzen içerisindeki değişkenlerin realist yaklaşım bağlamında göz ardı edilmektedir. Bu nedenle yeni bir güvenlik

yorumlaması ile devletin kendi güç alanını arttırmasının yanı sıra diğer devletlerin güçlenme sürecinde de bir denge unsurunun sağlanması gerektiği görüşü hakimdir (Yıldırım, 2020: 1702).

Güvenlik kavramının tek boyutlu olarak değerlendirildiği realist yaklaşıma getirilen bir diğer yorumlara ise “*Güçler Dengesi Yaklaşımı*” olarak bilinir. Devletlerin kendi içlerinde güçlenmelerinin yanı sıra diğer devletlerin artan askeri güç kapasitelerine karşın oluşan tehdidin önüne geçebilmek için askeri ve ekonomik güç dengesinin sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. Uluslararası sistem içerisinde devletlerin askeri güçlerinin sürekli artması karşısında üst bir otoriteye alternatif olarak caydırıcı bir yöntem olan bu yaklaşım, sistem içerisinde yer alan tüm aktörlerin rıza göstermesi ve kendi kapasitelerini bu denge doğrultusunda sınırlayabilmeleri ile işlevsel hale gelecektir (Elmas, 2013: 53).

1.2.4 Liberal Yaklaşım

Güvenlik yaklaşımları içerisinde bireyin merkeze alındığı liberal yaklaşımın kökenleri idealizme dayanmaktadır. Dolayısıyla Kant felsefesini temel alan liberalizm, idealizmden farklı olarak metodolojisi oluşturulmuş bir yaklaşım olarak değerlendirilebilmektedir. Realizmden farklı olarak burada bireylerin doğası gereği iyi olduğu ve ilerlemeci bir özelliğe sahip oldukları ön görülmektedir. Burada devletin güvenlik ortamını oluşturmadaki öncelikli amaç, bireyin güvenliğinin sağlanmasıdır (Yıldırım, 2020: 1702). Realist güvenlik anlayışında ulusun güvenliğinin korunmasında bireyler araç olarak değerlendirilirken, liberal anlayış içerisinde bireylerin merkeze alındığı görülmektedir.

Liberal güvenlik yaklaşımının temel aldığı Kant felsefesi, güvenliğin askeri güvenlikten bağımsız bir konu olarak ele almaktadır. Öyle ki askeri güvenliğin realist yaklaşımda olduğu gibi güç değil bunun aksine bir tehdit olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle Kant, ülkelerin ordularının kaldırılması durumunda birbirleri için risk oluşturmayacaklarını ele alırken dünya barışının sağlanmasının da ancak bu yolla mümkün olacağını işlemektedir. Kant, orduların kaldırılmasına yönelik fikrini aynı zamanda ülkelerin bir finansman kaynağını da ellerinde bulundurması olarak desteklemektedir. Ülkelerin askeri giderleri ne kadar azalırsa ekonomik olarak refah düzeyleri de o denli artış gösterecektir. Bu nedenle ülkelerin askeri güçlerinin en az

düzeyde tutulması Kant'ın idealini oluşturduğu güvenlik yaklaşımının temelidir (Kant, 1970: 92-124).

Liberal yaklaşımda devletler arası barışın sağlanmasının mümkün olduğu görüşü hakimdir. Uluslararası ilişkiler içerisinde tek dinamik savaş olarak değerlendirilmemiş, karşılıklı ekonomik bağımlılığın ve ticari ilişkilerin devletler arasında iş birliğini sağlayarak barış ortamının kalıcılığının sağlanabileceği ifade edilmiştir. Barışın sağlanması için bir diğer alternatif olarak ise uluslararası örgütler ya da kurumlar gösterilmektedir. Güvenlik anlayışının kolektif bir biçimde uluslararası örgütler tarafından sürdürülmesinin tehditler karşısında güvenliği sağlayacağı düşünülmektedir. Burada yer alan, uluslararası örgütlerin iş birliği içerisinde olası tehditlere karşı hareket etme fikridir (Bakan ve Şahin, 2018: 139-142). Devletlerin çatışmadan önce iş birliği yollarına gitmelerini savunan liberal yaklaşım, güvenlik alanında askeri gücün tek unsur olarak değerlendirilmesini de eleştirmektedir.

Çatışmanın insan doğasında var olduğunu savunan realist düşüncenin aksine liberal düşünce içerisinde çatışma, yanlış algılamalar sonucu ortaya çıkan bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada tarihsel arka plana bakıldığında devletler arası ilişkilerde görülen iş birliği durumları da liberal yaklaşımın dayanağı olarak gösterilebilmektedir. Liberalizmde keskin bir değerlendirmenin aksine, değişimin mümkün olduğu savı yer almaktadır. Dünya gündeminin, sosyal durumun, ihtiyaçların ve risklerin değişmesi devletler arası ilişkilerde de uzlaşmayı mümkün kılabilir. Bu nedenle çatışma durumunun karşısında güvenlik için maddi güç kullanımı sınırlı görülmekte, ekonomik ve sosyal dengelerin sağlanabilmesi için uzlaşma yoluna gidilmesinin güvenliği sürekli bir biçimde sağlayabileceği değerlendirilmektedir (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 13).

Bireyin güvenliğini esas alan bir yaklaşım olarak liberal güvenlik yaklaşımı içerisinde aynı zamanda bireyin özgür iradesinin korunması da gündem edilmektedir. Bireyin doğasına müdahale edilmeden var olanın korunması ve ilerlemeci bir bakış açısıyla geliştirilmesi bu yaklaşımın önemli savlarından birini oluşturmaktadır. Liberal felsefenin öncülerinden kabul edilen John Locke, bireyin özgür iradesine ilişkin önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Emeklier'e (2011) göre Locke'un güvenlik kuramı içerisinde hak ve özgürlükler önemli bir yere sahiptir. Bir devletin huzur ve

güvenlik ortamının ancak bireyin huzur ve güvenliğinin sağlanması ile mümkün olacağını savunan Locke, bireyin güvenliğinin sağlanmasını ile devletin bireylerin yaşam ve özgürlük haklarını koruması ile sağlanabileceğini belirtmektedir (Emeklier, 2011: 119-120).

Soğuk Savaş sonrasında dünya genelinde yaşanan değişimler, güvenlik kavramının yalnızca askeri güç ile açıklanmasının yetersiz olduğunu göstermiştir. Liberal düşünce, bu noktada güvenlik uygulamalarına yeni yorumlar kazandırmıştır. Güvenliğin sağlanabilmesi için devletlerin birbirlerine karşı güç yarışına girmelerinden ziyade daha fazla etkileşim alanına sahip olmaları gerektiğini görüşü, liberal güvenlik yaklaşımının uygulamalarına temel oluşturmuştur. Tehditlerin soğuk savaş öncesindeki gibi belirgin olmaması, ön görülemeyen risk faktörlerinin de söz konusu edilmesi de önemli bir görüş alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle liberal yaklaşımda vurgu, devletlerin etkileşim alanını arttırması ile birlikte karşılıklı bağımlılık oluşacağını ve güvenliğin de uluslararası ölçekte iş birliği ile sağlanabileceği fikrine yapılmaktadır (Yıldırım, 2020: 1703).

Liberalist çalışmaların 1980 yılı sonrasında gelişme göstermesi, neo-liberal yaklaşım çerçevesinde olmuştur. Uluslararası örgütler tarafından sağlanan güvenliğe vurgu yapan neo-liberaller, kalıcı bir güvenliğin tüm aktörlerin dahil edilmesi ile sağlanacağını savunmaktadırlar. Bunun yanı sıra devletlerin birbirleri ile olan ilişkilerinde; sosyal, ekonomik gibi farklı konularda karşılıklı bağımlılık ilkesine göre hareket etmeleri halinde barış ortamının kendiliğinden geleceğini ifade eden bu görüş, uluslararası ölçekte ticari ilişkilerin de geliştirilmesini ele almaktadır. Ticari ilişkisi olan devletlerin birbirlerine bağımlı olmalarından kaynaklı savaş ortamından kaçınacakları görüşü hâkim olduğundan, realizmin askeri güç vurgusu eleştirilmektedir. Bunun yerine karşılıklı bağımlılığa yapılan vurgu, beraberinde kolektif bir güvenlik sistemi anlayışını da getirmektedir (Bakan ve Şahin, 2018: 139-143).

1.2.5 Marksist Güvenlik Yaklaşımı

Marksist güvenlik anlayışı, klasik güvenlik yaklaşımlarına göre daha farklı bir temele oturmaktadır. Marksist felsefeden hareketle oluşturulan bu yaklaşım içerisinde silahlanma, güç, tehdit gibi kavramların yerine burjuvazi ve işçi sınıfı çatışmasından bahsedilmektedir. Bu iki sınıfın çatışmasının temele alındığı yaklaşım içerisinde,

siyasi bir çatışmadan söz edilmektedir. İşçi sınıfı olarak tanımlanan proletaryanın, gücü elinde bulundurması ile birlikte burjuvazi sınıfına yönelteceği yeni bir çatışma doğacaktır. Bu nedenle çatışmanın yok edilmesi ancak kapitalist sistemin kökten değişmesi ile mümkün olacağı görüşü hakimdir. Marksist yaklaşım içerisinde tanınmalar devletin merkeze alınması ile yapılmamaktadır. Bunun aksine sınıf çatışmalarının merkezde olduğu görülmektedir. Savaş ise, kapitalist sistemin kendi düzenini devam ettirmesi için kullandığı bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle Marksist güvenlik yaklaşımında kalıcı barışın sağlanabilmesinin koşulu olarak kapitalist sistemin tamamen ortadan kaldırılması, görülmektedir (Yıldırım, 2020: 1704).

Liberal düşüncenin karşılıklı bağımlılık ilkesi de Marksist yaklaşım tarafından eleştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre devletlerin birbirleri ile karşılıklı bağımlı oldukları bir ilişkinin mümkün olmadığı, yalnızca tek taraflı bir bağımlılık olduğu ifade edilmektedir. Bağımlılık tek taraflı olarak ele alınırken ülkeler de az gelişmiş-gelişmiş olarak değerlendirilmiştir. Fakat ülkelerin gelişmiş olma durumları, doğrudan sistemsel bir eleştiridir. Gelişmiş olan ülkelerin güvenli, gelişmiş olmayan ülkelerin ise güvensiz olarak değerlendirilmesinin kapitalist sistemin problematik bir sonucu olduğunu ifade eden bu teori ise *güvenlik sarmalı* olarak adlandırılmıştır. Marx felsefesinde yer alan proletarya ve burjuvazi, güvenlik yaklaşımı içerisinde yoksul ülkeler ve zengin ülkeler olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla sınıfsal çatışmalar da aynı çerçevede değerlendirilmiştir (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 23).

Marksist felsefenin öncülerinden olan Immanuel Wallerstein, Soğuk Savaş ile devam eden güçlü ülkelerin mazlum olan ülkelere yönelik haksız uygulamaları üzerinden bir güvenlik eleştirisinde bulunmuştur. Sanayi Devrimi ile birlikte özellikle batı ülkelerinden doğu ülkelerinde kaynak arayışında bulunmaları ve devamında oluşan iş bölümü anlayışının dünya sistemini oluşturduğunu ifade eden Wallerstein, Batılı ülkelerin sermaye birikim sürecine başladığını belirtmektedir (Bakan ve Şahin, 2018: 144). Buradan hareketle sermaye, iş bölümü, sınıf çatışması gibi kavramları ile Marksist yaklaşımın klasik güvenlik yaklaşımlarından daha farklı bir çerçeve sunduğu söylenebilmektedir.

Bir kuram olmaktan çok eleştirel bir yaklaşım olan Marksist güvenlik anlayışı, üretim ilişkilerinden bağımsız değerlendirilememektedir. Bir toplum içerisinde yükselen

sınıfın, kendi çıkarlarını ve güvenliğini tüm toplumun çıkarları ya da güvenlik ihtiyacı gibi sunma sorunu bulunmaktadır. Dolayısıyla kolektif güvenlik anlayışı, yalnızca egemen sınıfın güvenlik anlayışı olduğu yönüyle eleştirilmektedir. Aynı eleştiri, kapital düzendeki devlet organına da yapılmaktadır. Devlet tarafından yürütülen güvenlik politikaları, aslında bir sınıfın korunmasına yönelik uygulamalar olduğu iddia edilmektedir. Marx, hukuk ve yasaların da egemen olan sınıfın varlığını devam ettirmek üzere işlediğini ifade ederek, klasik yaklaşımlara ağır bir eleştiri getirmiştir (Yıldırım, 2020: 1704-1705).

Eleştirel yaklaşımların temelinde yer alan Marksist güvenlik yaklaşımı, güvenlik krizlerini maddi güç unsurlarının yanı sıra kapitalist sisteminin kendi krizleri olarak yorumlamıştır. Güvenlik kavramını, ekonomik ve sınıfsal eşitsizlikler ile değerlendirilmiş olup klasik güvenlik yaklaşımlarının yanı sıra yeni bir bakış açısı kazandırmıştır (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 24-25). Marksist yaklaşımın devamı olarak neo- Marksist yaklaşım içerisinde de ekonomik eşitsizlik durumu ve kapitalist sistem içerisindeki yapısal kriz eleştirileri derinleştirilmiştir.

1.2.6 Eleştirel Teori

Eleştirel teori Frankfurt Okulu düşünce biçimi üzerinden şekillenen bir yaklaşım olarak güvenlik kavramını otorite ve önyargı kalıpları üzerinden okumuştur. Bu teori Aberyswyth tarafından genişletilirken güvenlik aktörlerinin güvenlik sorunlarını inşa etme süreci ele alınmıştır. Galler Ekolü olarak da isimlendirilen bu yaklaşım, güvenlik sorunlarını yeniden ele alarak; terör, kaçakçılık, narkotik gibi pek çok konu ile kavramın derinleştirilmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra uluslararası ölçekte güvenlik sorunlarının derinleştirilmesi, kalıcı ve gerçekçi çözüm arayışlarının da doğmasına kaynaklık etmiştir (Birdişli, 2014: 251).

Realist güvenlik yaklaşımının aksine bireyin merkeze alındığı bir anlayış ile birlikte güvenlik alanında devlet müdahalesini desteklemesi yönüyle de liberal yaklaşımın karşısında duran bir yaklaşımdır. Bireyin özgürlüğüne vurgu yapan bu yaklaşım, devletin toplumsal yapı üzerinde müdahaleci olmaması gerektiği görüşünü savunur. Fakat devlet müdahalesinin güvenliğin sağlanması yönünde gerekli olduğunu da ifade etmektedir (Bakan ve Şahin, 2018: 144-145). Bu yönleriyle klasik güvenlik yaklaşımlarına farklı yönlerden eleştiriler getirdiği görülmektedir. Bunun yanı sıra eleştirel teori çerçevesinde yeni yaklaşımların oluşturulduğu farklı ekoller de

bulunmaktadır. Çalışmalar aynı merkezde birleşse de kavramsallaştırma yönüyle birbirinden farklılaşabilmektedirler. Neo-Marksist felsefenin genişletilmesi ile bilinen Frankfurt Okulu'nun yanı sıra güvenlik kavramını özgürleşme ile birleştiren Aberyswyth Ekolü, bir diğer adıyla Galler Ekolü olarak bilinmektedir.

Klasik güvenlik yaklaşımlarından realist düşüncenin, güvenlik kavramını tek boyutlu olarak ele alması, eleştirel teorinin önemli değerlendirme noktalarından birisidir. Eleştirel teoriye göre güvenlik kavramı yalnızca ulus güvenliğinin sağlanması biçiminde açıklanamaz. Güvenlik kavramı içerisinde aktörlerin davranışları, beklentileri ve birbirleri ile olan ilişkilerin de mutlaka incelenmesi gerekmektedir. Ulusların güvenliğinin sağlanmasını merkeze alan realist yaklaşım, bireyin diğer güvenlik alanlarını görmezden gelmesi nedeniyle eleştirilirken aynı zamanda devletin güvenliği sağlama yönünde araçsallaştırılması gerektiği ifade edilmektedir. Devlet kurumunun ana amacının bireyin güvenliğini sağlamak olmalıdır (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 24-25). Buradan bakıldığında eleştirel teoride bireyin merkezde bulunduğu ve güvenlik teorisinin de bireyi merkeze alarak şekillendiği söylenebilmektedir.

Eleştirel teori, sosyal bilimler alanında farklı çalışmalarda kullanılırken güvenlik çalışmalarına yönelik uygulamalarının 1990'lı yıllarda olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımın çerçevesinde üç temel konu bulunmaktadır:

- Birey, güvenlik alanının temel nesnesidir.
- Güvenlik, türetilmiş bir kavram olarak değerlendirilmeli ve bu doğrultuda güvenlik çalışmaları derinleştirilmelidir.
- Güvenlik kavramı, özgürleşme çerçevesinde değerlendirilmelidir (Yıldırım, 2020: 1708).

Aberystwyth'in güvenlik kavramının derinleştirilmesi kavramı, çevre güvenliği veya toplumsal güvenlik gibi devletin üstünde ya da altında kalan güvensizlik alanlarının da çalışılmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla güvensizlik durumlarının ele alındığı daha geniş bir çalışma alanı oluşturulacaktır. Aberyswyth, güvenlik kavramının genişletilmesi, bireylerin endişelerini içeren konular ile mümkün olacağını belirtmektedir (Aktaran Bilgin, 2010: 85).

Bu yaklaşım çerçevesinde bireylerin yalnızca askeri değil aynı zamanda ekonomik, sosyal ya da psikolojik tehditlere maruz kaldığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla güvenliğin yalnızca askeri güç ile sağlanması mümkün olmayacaktır. Bunun yanı sıra bireylerin maruz kaldığı tehdit alanları, toplumsal yapıya ya da siyasi konjonktüre göre de değişebilmektedir. Bu nedenle güvenlik politikaları oluşturulurken, mevcut değişimler göz önünde bulundurulmalı ve güvenlik çalışmaları da bu doğrultuda derinleştirilmelidir. Güvenlik kavramı içerisinde yalnızca tehdit durumların giderilmesi değil bununla birlikte bireylerin geleceğe yönelik beklentilerinin gerçekleşmesi yönünde engel teşkil eden durumların da ortadan kaldırılması olarak ele alınmalıdır. Eleştirel teori içerisinde yer alan bu güvenlik anlayışı, bireylerin özgürleşmesi ile birlikte açıklanmaktadır. Karşılıklı etkileşim halinde olan özgürlük ve güvenlik kavramları aynı anda ortaya çıkabilmektedir (Yıldırım, 2020: 1704-1705). Güvende olan bireyler özgürleşmekte, özgürlüğün de yalnızca güvenliğin kalıcı olarak sağlanması ile mümkün olacağı görüşü eleştirel yaklaşımın temelini oluşturmaktadır.

Eleştirel teori, güvenlik kavramını derinleştirirken öncelikle güvenliğin nasıl sağlanması gerektiği değil, güvenliğin kimin için olacağı sorusunu yöneltmektedir. Booth bu soruya dair, geleneksel güvenlik anlayışında devletin merkeze alındığını dolayısıyla cevapların da öncede belirlendiği eleştirisinde bulunmaktadır. Burada yapılan derinleştirme yalnızca devlet ve askeri gücün yanı sıra diğer aktörlerin de analiz edilmesi olarak değerlendirilmemelidir. Güvenlik anlayışının aynı zamanda dünya politikasına ilişkin varsayımlar ile değerlendirilmesi, kavramsal derinleşmeyi sağlayacaktır. Buradan hareketle güvenlik konularının siyasallaştırılmasından bahsedildiği görülmektedir. Siyaset biliminin altında incelenen güvenlik kavramı bireyler için fayda sağlayacak yeni çözümler sunacak ve bireyleri korku, güvensizlik ortamlarından özgürleştirebilecektir (Kolasi, 2014: 144-146).

1.2.7 Kopenhag Ekolü

Kopenhag Ekolü, bireye ya da devlete odaklanmak yerine devlet ve toplum arasında bir denge kurma arayışında olan bir yaklaşımdır. Güvenlik kavramı ele alınırken devlet ve toplumların risk ve tehditlere karşı kendini koruma çabası olarak işlendiği görülmektedir. Fakat yalnızca fiziksel bir korunma değil bunun yanı sıra ulusların kimliklerini ve bütünlüklerini korumaları da güvenlik çalışmaları içerisinde

işlenmiştir. Burada görüldüğü üzere güvenlik çalışmalarında ilk defa Kopenhag Ekolü tarafından toplum, analiz edilen bir kavram olarak ele alınmıştır (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 45).

Kopenhag Ekolü, Barry Buzan ve Ole Waever tarafından temsil edilmekte olup *güvenlikleştirme* kavramı üzerinde durmaktadır. Bu ekol içerisinde güvenlik, siyasi bir kavram olarak ele alınmaktadır. Klasik güvenlik yaklaşımları gibi güvenlik tanımlaması tek bir konu üzerinden yapılmamaktadır. Bunun aksine bir meselenin sorun oluşturup oluşturmadığı değerlendirilir ve bu süreç güvenlikleştirme olarak adlandırılır. Dolayısıyla bir meselenin güvenlik sorunu olup olmadığı da aktörler tarafından belirlenmektedir. Ekol içerisinde bu aktörler legal siyasi ya da askeri otorite olarak ele alınmaktadır. Bu aktörler tarafından herhangi bir sorun güvenlik sorunu olarak ele alınabilmekte ve bu doğrultuda güvenlik siyaseti oluşturulabilmektedir. Aktörün güvenlik siyasetini belirledikten sonra gerekli kısıtlamalar uygulama, şiddet içeren eylemler gerçekleştirme gibi yönelimlerde bulunabilmektedir (Yılmaz ve Genç, 2021: 143-144).

Yıldırım'a göre Buzan, ulusal güvenliği birincil öneme almaktadır (Yıldırım, 2020: 1709). Fakat klasik güvenlik yaklaşımlarından farklı olarak ulusal güvenliğin yalnızca devletler arası ilişkiler ve askeri güç üzerinden değerlendirilmesini kısıtlı bulmaktadır. Siyaset, iktisat, ekoloji ve toplumsal yapıya ilişkin konular da güvenliğin aktörleri olarak ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, Kopenhag Ekolü içerisinde *genişletilmiş güvenlik* kavramı ile açıklanmaktadır. Burada ifade edilen askeri güvenlik, bir devletin saldırı ve savunma kapasitesi; iktisadi güvenlik, devletlerin gücünü arttırması için ihtiyaç duyduğu mali kaynaklar; toplumsal güvenlik, ulusal kimliğin korunması ve yeniden üretilmesi; çevresel güvenlik ise yaşam alanlarının olası tehditlerden korunması olarak işlenmektedir (Yıldırım, 2020: 1709-1710).

Buzan'ın genişletilmiş güvenlik anlayışı içerisindeki unsurlar birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemez. Soğuk Savaş sonrasındaki dönemde ortaya çıkan yeni risk ortamına yönelik bir çözüm arayışı olan bu anlayış, genel bir güvenlik tanımlamasının parçalarını oluşturmaktadırlar. Bütüncül bir yaklaşıma sahip olan Kopenhag Ekolü, genişletilmiş güvenlik anlayışı içerisinde tüm güvenlik kodlarının (askeri, iktisadi, toplumsal ve çevresel) birbiri ile olan etkileşimleri üzerinden yeni dünya düzeninde

ortaya çıkan tehdit ve risk ortamına yönelik çözümler getirmeyi amaçlamıştır (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 49).

Waever bu ekolün merkezi kavramlarının sektörler, bölgesel güvenlik kompleksleri ve güvenlikleştirme olduğunu öne sürdü. Güvenlikleştirme ilk olarak 1995 yılında Waever tarafından derinlemesine, ana hatları belirlenen tehdidin söylemsel inşasına atıfta bulunur. Daha spesifik olarak güvenlikleştirme, bir aktörün belirli bir konuyu dinamiği veya aktörü belirli bir referans nesnesine yönelik varoluşsal bir tehdit biçiminde ilan ettiği bir süreç olarak tanımlanabilir. Tehdide maruz kalabilecek kitle, normal siyasetin askıya alınmasına ve algılanan bu tehdide yanıt olarak acil durum önlemlerini kullanmaya başlayacaktır. Waever (1995), başarılı bir güvenlikleştirmenin tehdidin yalnızca belirli bir yerde kurumsal bir sesle, seçkinler tarafından ifade edilmesini içermeye eğiliminde olduğunu ileri sürer (Waever, 1995: 54-55).

Waever ve Buzan, güvenlik anlayışlarını toplum kavramı çevresinde incelemişlerdir. Fakat burada ele alınan toplum kavramı bir devleti oluşturan insan grupları değil, tanımlanabilir ve belirli bir kimliğe sahip olan kimlik gruplarını ifade etmektedir. Nitekim toplumsal gruplar yalnızca bir ulusu temsil etmek zorunda değildir. Bunun aksine ulusu aşan etnik kimliklere sahip olabilirler. Karşılaştıkları tehditler de bir ulusa yönelik olmanın ötesinde kimliklerine ilişkin riskler taşıyabilmektedir. Waever, bu noktada toplumsal güvenlik kavramından bahseder. Toplumların kuşaklar arası aktarım ile korumak istedikleri kimliklerine yöneltilen tehditlere yönelik ortaya çıkan toplumsal güvenlik kavramı, mevcut değerlerin bir sonraki nesillere güvenli bir biçimde aktarılabilmesini sağlayan ortamı tanımlamaktadır. Bunun için toplumsal grupların vermiş olduğu iki farklı yanıt biçimi bulunmaktadır: politik zeminde askeri güvenlik alanına taşıyarak devlet gündemi biçimine dönüştürülmesi veya toplumsal grupların tehditleri grup içerisinde önlemeye yönelmeleridir. İkinci savunma biçimi, devlet içi çatışmaların da temelini oluşturmaktadır (Baran ve Macar, 2017: 256-258).

1.2.8 Konstrüktivist Güvenlik Yaklaşımı

Konstrüktivist yaklaşım, dayandığı felsefeden hareketle toplumsal ve tarihsel perspektife odaklanan bir yaklaşımdır. Materyalist unsurları göz ardı etmeden düşünsel unsurların önemini vurgulamaktadır. Devletlerin mantıklı faaliyetlerde bulunmaları zorunludur fakat bu faaliyetler geçmişten elde edilen deneyim ve

tecrübeler ihmal edilmeden yapılmalıdır. Diğer güvenlik yaklaşımların güç, çıkar gibi maddi unsurlarının yanı sıra bu yaklaşım içerisinde bir soyut unsur olarak düşünce de eklenmiştir. Burada ifade edilen düşünce kavramı ise inanç sistemleri ve algılardır. Dolayısıyla konstrüktivist yaklaşım, sosyal etkileşimin ve soyut unsurların da güvenlik kavramının içerisinde bulunduğu yeni bir bakış açısı olarak doğmuştur (Sarı Ertem, 2012: 184-185).

Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında ortaya çıkan güvenlik yaklaşımlarına somut bir çözüm getirememeleri yönüyle eleştiride bulunan konstrüktivist yaklaşım (insancılık), sorunların çözümünü farklı disiplinler ile yapılacak analizlere bağlamıştır. Sosyal bilimlerdeki sorunlar, insan tarafından inşa edildiği için ortaya çıkan sorunların da tek bir disiplin üzerinden açıklanmasının mümkün olmadığını ifade eden görüş, idealist ve materyalist felsefeyi sentezlemektedir. İdealizmde yer alan nedensellik ilkesini, materyalist felsefenin için nasıl sorusunu birleştirerek yeni bir analiz ortaya koymaktadır (Bakan ve Şahin, 2018: 145-146).

Konstrüktivist kuram içerisinde devlet, sosyal etkileşmenin bir ürünü olarak görülmektedir. Çalışmalar içerisinde devlet, toplumla birlikte ele alınmaktadır. Çünkü toplumdan bağımsız bir devlet yapısının düşünülmesi hatalı olacaktır. Buradan hareketle konstrüktivist teorinin, kimlik ve algılamaları temel aldığı görülmektedir. Realist yaklaşım içerisinde devlet güvenliği çalışmalarında işlenmeyen cinsiyet, kimlik, göç, insan hakları gibi konular güvenlik çalışmalarında en temel konular olarak konstrüktivist yaklaşım içerisinde işlenmektedir. Güç olgusunun yerine merkeze kimliğin alındığı bu güvenlik çalışmalarında, maddi güç unsurları ikincil değerlendirme alanı olarak ele alınmış, tamamen göz ardı edilmemiştir. Birincil konu olan kimlik, uluslararası ilişkilerde devletlerin davranış biçimini belirleyen bir unsur olarak görülmektedir. Devletlerin birbirlerine yönelik güvenlik ya da tehdit algılamaları, kimlik tanımlamaları üzerinden yapılmaktadır (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 39-40).

Wendt, konstrüktivist kuram içerisinde kimlik tanımını; kendimizin diğerleri ile ilişkilerimiz üzerinden anlamlandırmak, olarak yorumlamaktadır. Bireylerde olduğu gibi devletler de tanımlamaların biz ve ötekiler üzerinden yapıldığını, ilişkilerin de bu tanımlamalar üzerinden şekillendirildiğini ifade etmektedir. Buradan anlaşılabileceği üzere konstrüktivist yaklaşım, bir değişime vurgu yapmaktadır (Sarı Ertem, 2012:

226-227). İyi ve kötü gibi keskin bir ayrım yerine değişen ve dönüşen ilişkiler üzerinden geliştirilen bu güvenlik yaklaşımı, yapılacak olan analizlerin de güvenlik, kimlik ekseninde daha somut sonuçlara ulaşılacağını savunmaktadır.

Güvenliğin Wendt tarafından sosyal bir kavram olarak ele alınması, sosyal konstruktivizm tanımlamasını oluşturmuştur. Güvenlik ikilemi ve güvenlik toplumu kavramı sosyal konstruktivizmin çerçevesini oluşturmaktadır. Wendt'e göre bir devletin silahlanması, diğer bir devlet için tehdit oluşturacağından yeni bir silahlanma çabası daha ortaya çıkacaktır. Devletlerin birbirlerine yönelik bu silahlanma yarışı güvenlik ikilemini oluşturur. Buna karşın devletlerden birinin güvenilirlik oluşturacak, uzlaşa sunan yeni politikalar edinmesi ise diğer devletlerin de benzer politikalara yönelmesini sağlaması da güvenlik toplumunu oluşturacaktır. Bu nedenle sosyal konstruktivizm, devletlerin karşılıklı inşa süreci olarak açıklanmaktadır (Yıldırım, 2020: 1707).

Wendt güvenliği ele alırken karşılıklı olarak belirleyicilikten söz eder. Öyle ki yapısal değişim, sistem öğelerinin birbirlerini karşılıklı olarak güçlendirmeleri ile mümkündür. Bu nedenle politikayı oluşturanların öncelikli olarak bakmaları gereken şey, sosyal yapı içerisindeki boşluklardır. Realist yaklaşım, sistem içerisindeki boşlukların az olduğunu savunurken bu boşluklardan anarşi ile sapanların cezalandırılması gerektiğini ifade eder. Konstruktivist teori ise bu boşlukların barışçıl ve demokratik yollarla doldurulmasının ve bu sayede barışçıl bir değişimin gerçekleşmesini daha mümkün görür (Wendt, 1995: 80-81).

Kimliğin güvenlik üzerindeki etkisini ele alan konstruktivist yaklaşım, devletlerin birbirlerine yönelik geliştirmiş oldukları ön yargıları da kimlik ile birleştirmiştir. Bir devlet ile uzlaşa sağlanırken bir diğer devlet ile çatışma halinde olunması, devletlerin kimliklerine yöneltilen önyargıdan kaynaklandığı savı, dünya üzerindeki etnik çatışma örnekleri ile pekiştirilmektedir. Sandıklı ve Emeklier, çalışmalarında bu durumu açıklarken, güvenliğin yalnızca devletler arasında değil toplumlar ve özneler arasında bir konu olarak okunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Konstruktivist kuram, klasik güvenlik yaklaşımlarındaki devlet merkezli güç arayışlarını, toplum merkezli kimlik arayışları olarak dönüştürmüştür. Buradan bakıldığında realizm, liberalizm, pozitivism arasında bir kuram olarak değerlendirilebilmektedir (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 43).

1.3 Dünya Ülkelerinden Farklı Sınır Güvenliği Uygulama Örnekleri

Sınır güvenliği politikaları, ülkelerin mevcut güvenlik tehditleri göz önünde bulundurularak oluşturulmaktadır. Sınır güvenliği yalnızca sınırlardaki tehditlere yönelik değil aynı zamanda ülke içi güvenliğin sağlanmasına yönelik de tedbirleri içermektedir. Bu nedenle her ülkenin kendi belirlemiş olduğu sınır güvenlik uygulamaları bulunmakla birlikte Avrupa Birliği üye ülkeleri ise kendi içlerinde daha güvenli bir alan oluşturmak için dış güvenliği sağlayacak ve AB üye ülkelerin tüm komşularını kapsayacak şekilde oluşturulmuştur.

Çalışmanın bu bölümünde dünya ülkelerinin farklı sınır güvenliği uygulama örnekleri ele alınmıştır. Uygulama örnekleri seçilirken birbirinden farklı yapılanmalar değerlendirilmiş olup güncel güvenlik yaklaşımlarının değişkenlik gösteren yönleri ifade edilmiştir. Bu doğrultuda ülkelerin güvenlik uygulamalarının hangi arka planla oluşturulduğu ve neden birbirinden farklı uygulamalar içerdiğine yönelik de somut örnekler ışığında görülebilir. Realist güvenlik yaklaşımına daha yakın bir çerçevede uygulamalarını sürdüren Rusya Federasyonu, Kopenhag Ekolü doğrultusunda şekillenen Amerika Birleşik Devletleri ve Arktik Bölgesi güvenlik yaklaşımında bir temsil olan Aberystwyth ekolü etrafında şekillenen Finlandiya Cumhuriyeti ele alınan örneklerdir.

1.3.1 Rusya Federasyonu

Dünyanın en büyük yüz ölçümüne sahip ülkesi olan Rusya'nın on dört ülke ile sınır komşuluğu bulunmaktadır. Ülke içerisinde sekiz federal bölge bulunmakla birlikte eyaletler ve özerk bölgeler federal bölgelere yönetsel olarak bağlı durumdadır. Bu nedenle ülkenin sınır güvenliği işleyişinin de merkezi yönetim mekanizması tarafından yürütüldüğü bilinmektedir. Rusya Federasyonu Anayasası kapsamında ülke devlet başkanı tarafından yönetilmekte ve devlet başkanı tarafından atanan başbakan hükümeti kurmaktadır (Eskişehir Ticaret Odası, 2017).

Rusya'da sınır güvenliği, iç güvenlik teşkilatlanması içerisinde yer alan bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır. İç İşleri Bakanlığı (MVD), Federal Emniyet Sistemleri (FSB), Federal Güvenlik Hizmetleri (FSO), Rusya Federasyonu Güvenlik Kurulu, Devlet Alt Meclisi Güvenlik ve Rüşvetle Mücadele Komitesi, Federasyon Kurulu Emniyet ve Savunma Komitesi, Milli Anti Terör Komitesi (NAK), Ulusal Muhafız Hizmetleri, Federal Özel İnşaatlar Ajansı olmak üzere farklı yapılanmalar bulunmakla

birlikte sınır güvenliğinde sorumlu teşkilat FSB'dir. Devlet Emniyet Komitesi (KGB) teşkilatlanmasının 1995 yılında geçirdiği değişim ile son halini alan bu teşkilat, devletin istihbarat faaliyetlerini kapsamaktadır. Doğrudan devlet başkanına bağlı hizmet vermekte olan teşkilatın altı farklı görev tanımı bulunmaktadır:

- Karşı istihbarat
- Terörizmle mücadele
- Suçla mücadele
- İstihbarat
- Sınır güvenliği
- Enformasyon güvenliği (İçen, 2019: 157-159).

Tarihsel arka planına bakıldığında Rusya'nın askeri odaklı bir güvenlik yaklaşımından geldiği görülmektedir. 2010 yılı polis reformlarına kadar gelen süreçte keskin bir askeri güvenlik mantığına sahip olan Rusya, modernleşme sürecinde güvenlik kapsamında askeri faaliyetlerin yanı sıra çevre, ekoloji, teknoloji kapsamlı güvenlik başlıklarının da ele alınması gerektiği gündeme gelmiştir. Fakat henüz uygulama alanlarına bakıldığında yeterli dönüşümü sağladığı söylenememektedir (Tataroğlu, 2018: 68-71). Bunun yanı sıra hem AB ülkelerinde hem de diğer örneklerde görülen sınır güvenliğinden daha farklı bir yapılanmaya sahip olan Rusya'nın, klasik güvenlik yaklaşımıyla bütünsel güvenlik anlayışından uzak bir yerde konumlandığı söylenebilir.

1.3.2 Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri'nin kuzeyinde Kanada ve güneyinde Meksika ile kara sınır komşuluğu vardır. Coğrafi yapısının okyanuslarla çevrili olması nedeniyle kara sınırları dışında terörizm tehdidi görülmemektedir. Dünya ülkelerinde yaşanan iç çatışmalarda izole kalabildiği için Türkiye sınırlarında görülen terörizm tehdidi ABD özelinde görülmemektedir. Fakat özellikle Meksika sınırındaki kaçak göçmenlerle mücadele edilmesi adına önemli sınır güvenliği uygulamaları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kara sınırlarında bir tehdit olmamasına rağmen 11 Eylül saldırıları sonrasında ülkenin iç güvenliğinin sağlanmasına yönelik alınan tedbirler de ülkenin genel güvenlik stratejisi üzerinde belirleyici olmuştur (Yılmaz, 2020: 267-270).

11 Eylül saldırıları sonrasında Bush tarafından yapılan konuşmalarda ülkenin yalnızca tek bir terör tehdidi olmadığı bunun yanı sıra tahribat gücü yüksek olan kitle imha silahlarına sahip ülkelerin de tehdit oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu minvalde Kopenhag ekolünün önemli bir yaklaşımı olan güvenlikleştirme yaklaşımının ABD güvenlik stratejileri üzerinde belirleyici olduğu da görülmektedir. Fakat bu noktada getirilen eleştiri, devletin bireylerin güvenliğini sağlamak adına tüm alanlara müdahale ettiği keskin bir yapılanma oluşturulmasıdır. Nitekim Kopenhag ekolünde güvenlikleştirme sürecinin demokratik işleyişi sekteye uğratmayacak bir biçimde sürdürülmesi bulunmaktadır. Güvenlik gündemlerinin siyaset içerisinde değerlendirilmesi görüşü, son dönem ABD güvenlik yaklaşımlarında da cevap bulmuş, daha esnek ve liberal uygulamaların gerekliliği gündeme alınmıştır (Hisarlıoğlu, 2019: 3-5).

ABD sınır güvenliği teşkilatı, Gümrük ve Sınır Muhafaza (CBP) doğrudan ABD İç Güvenlik Bakanlığı'na bağlı çalışmaktadır. Ticari faaliyetlerin meşru bir biçimde yapılması, yasadışı ve kabul edilemez malların ülkeye girişinin engellenmesi, kaçak ve düzensiz göçmenlerin kontrolünün sağlanması gibi konulardan sorumludur. Bunun yanı sıra yasal ve güvenli bir biçimde seyahat etme hakkının korunmasına yönelik tedbirler de Gümrük ve Sınır Muhafaza teşkilatı tarafından sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra ABD Sahil Güvenlik Komutanlığı da yasadışı göçmenlere yönelik ve uyuşturucu maddelerin ülkeye girişinin engellenmesine yönelik kontrolü sağlayan bir birim olarak İç Güvenlik Bakanlığı'na bağlı çalışmaktadır. (Başa, 2010: 81-89). ABD 2021-2026 Sınır Güvenliği Stratejisi kapsamında, ülkenin fiziki ve ekonomik güvenliğinin sağlanması askeri güç ile önlenmeli; kaçakçılık, göçle mücadele, çevre kirliliği ile mücadele gibi konuların ise askeri güç ile değil siyasi erklerle önlenmeli görüşü benimsenmiştir. Güvenlik, askeri ve askeri olmayan uzman kadroların iş birliği ile sağlanan bütünsel bir konu olarak değerlendirilmiştir (İstanbullu ve Emiroğlu, 2022: 231).

Görüldüğü üzere sınır güvenliği faaliyetleri açısından tek bir bakanlığa bağlı iki farklı teşkilat tarafından yürütülmektedir. Bu teşkilatlar, kara ve deniz olarak ikiye ayrılmış, aynı zamanda ülkenin iç güvenlik stratejileri ile uyumlu bir çalışma içerisinde. Bu durum sınır güvenliği faaliyetlerini karmaşıktırmadan daha basit ve karar alma mekanizmalarının daha hızlı işlemesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra güvenlik,

yalnızca askeri bir yapı olarak değil aynı zamanda toplumsal refahın sağlanmasına yönelik hükümetin de gündemi olan bir konu olarak işlendiği görülmektedir.

1.3.3 Finlandiya Cumhuriyeti

Bir İskandinav ülkesi olan Finlandiya'nın İsveç, Norveç ve Rusya ile sınır komşuluğu bulunmaktadır. Avrupa Birliği ülkesi olarak Entegre Sınır Yönetim Modeli kapsamında sınır güvenliği sağlanmaktadır. İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir birim olarak hareket eden Sınır Muhafaza Genel Müdürlüğü, yarı askeri nitelik taşıyan personellerden oluşmaktadır. Sınır ve Kıyı Muhafızları olarak ikiye ayrılmakta olup kendi içlerinde rütbeleri bulunmaktadır. Diğer ülke örneklerinde görüldüğü gibi ayrı bir sahil güvenlik teşkilatı bulunmamakta, bu görevi kıyı muhafızları yürütmektedir. Bölgede sınır güvenliğinin sağlanması ve gümrük işlemlerinin sürdürülmesi koordineli bir biçimde gerçekleştirilmektedir (Uyarer, 2017: 39).

Arktik Bölgesi güvenlik yaklaşımı Kopenhag ekolü üzerinden değerlendirildiğinde risk ve tehdit durumlarının güvenlik dışılaştırılması söz konusudur. Bölgedeki toplumsal, ekonomik ve çevre politikaları birer siyasi faaliyet olarak yürütülmektedir. Bölgedeki buzların erimesi dışarıdan gelecek olan yalnızca askeri tehditleri değil aynı zamanda hastalıkların da bir işareti olarak gösterilmektedir. Bu nedenle bölge güvenlik anlayışının içerisinde halk sağlığına yönelik tedbirler de değerlendirilmeye başlanmıştır. Tüm bunların yanı sıra bölgenin coğrafi şartları nedeniyle barış ve huzur ortamının uzun süreli devam edeceği ön görülmekte buna karşın olası askeri risklere karşı güçlendirilmeyen askeri güvenlik kapsamı da bir ikilemi ortaya çıkarmaktadır. Bölgenin askeri güvenliğinin ticari faaliyetler kapsamında ele alınması olası iklim krizi sonrasında yeni bir güvenlik açığı olarak doğabilecektir (Yılmaz ve Genç, 2021: 151-152).

AB sınır güvenliği kapsamında ele alınabilecek olan Finlandiya, kendi coğrafi bölgesinin özelliklerine uygun bütünsel bir güvenlik anlayışını benimsemiştir. Bu güvenlik yaklaşımı kapsamında yukarıda da ifade ettiğimiz gibi askeri güvenlik konusunda herhangi bir güçlendirmeye ihtiyaç duyulmamış bunun aksine çevre, sağlık, iklim gibi konuları güvenliğin ana konuları olarak ele almıştır. Aberystwyth ekolü içerisinde ele alındığı gibi güvenlik yalnızca sınırlardaki askeri müdahale olarak işlenmemiş ülkenin siyasi gündeminde yerini almıştır. Fakat ülkenin çevreden gelecek terör tehdidi olmaması, bu yaklaşımı uygulanabilir kılarken Türkiye gibi sınır

komşuları tarafından terör tehdidine maruz kalan ülkeler için risk oluşturabileceği düşünülmektedir.

2. TÜRKİYE’NİN SINIR GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI

Sınır güvenliği anlayışı değişen güvenlik algısıyla birlikte değişim geçirmiş ve farklı parametrelerden oluşan bir yapı haline dönüşmüştür. Klasik güvenlik anlayışı içinde olan konvansiyonel savaş tehdidi yerini terör örgütleri ile mücadele, uyuşturucuyla mücadele ve kontrolsüz dış göçler gibi faktörlere bırakmıştır. Sınır çalışmalarında güncel bir tema olan, “sınırların toplum geneline yayılması” tanımı, özellikle her iki tarafta yaşayan insanların kültürel, etnik ve dini bağları paylaştığı sınırlar bağlamında, özellikle ulusal sınırların olduğu durumlarda, toplumsal güvenlik ilkeleri ile sınır güvenliği arasında güçlü bir ilişki doğurur. Hem ticarete açık hem de teröristlere ve kaçakçılara kapalı olması gerekmektedir. Bu bağlamda, Konrad ve Nicol’un 'etkileşim alanı' kavramından söz edilebilir: Sınırın bir tarafındaki insanların, sınırın diğer tarafındaki insanlarla değerleri, inançları, duyguları ve beklentileri paylaştığı bir etkileşim alanı. Bu nosyon, sınırların bağlantılılığını vurgulayarak, sınır tartışmasını geleneksel devlet merkezli yaklaşımdan uzaklaştırmaya yardımcı olacaktır. Mevcut bağlamda, yerel halkın sınırları devlet kurumlarıyla aynı şekilde görmediğine de vurgu yapıldığı görülür (Altınpınar, 2016: 125-126).

Türkiye’nin sınır güvenliği politikaları belirlenirken vurgulanan en önemli konu askeri güvenlik olmuştur. Güvenlik kavramıyla birlikte hem iç hem de dış faktörlerin birbirinden etkilenen yönleri ele alınmıştır. Sıklıkla iç ve dış tehditler ile karşı karşıya kalan Türkiye’nin politikaları belirlenirken de bu tehditlerin uzantılarına yönelik tedbir mekanizmaları oluşturulmuştur. Güvenliğin başlıca unsurlarından olan terörle mücadelede farklı yöntemler kullanılırken, terör örgütleri finansman sağlamak için birçok kaynaktan beslenmekte ve bunların başında da uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gelmektedir. Terör örgütleri genellikle kaçakçılık faaliyetlerini bizzat yürütmekte ya da kaçakçılardan haraç almaya çalışmaktadır.

2.1 Türkiye’nin Sınır Güvenliğinde Tarihsel Süreç

Sınır kavramı ilk çağlarda, kabilelerin günlük ihtiyaçlarını karşıladıkları yaşam alanlarını çevrelemek için kullanılmıştır. Kabile yaşamından teşkilatlı yapılanmaya geçişle birlikte sınır kavramı da yeni anlamlar içermeye başlamıştır. Yalnızca günlük yaşam alanı değil aynı zamanda mevcut ekonomik değerlerin dış tehditlerden korunması açısından önem kazanan sınırlar, yirminci yüzyıla kadar doğal sınırlar ile belirlenmiştir. Büyük dağlar, akarsular sınır olarak belirlenirken bu bölgeler, dış tehditlerden korunmak için sağlam yapılı duvarlar ile koruma altına alınmıştır.

Duvarların koruması ise nöbetçi kuleler, askerler ile sağlanmıştır. Siyasal tarih literatürüne bakıldığında bu bölgeler sınır bölgesi olarak adlandırılmıştır. Osmanlı Devleti'nde de uç, uç beyliği gibi kavramları sınır bölgelerini tanımlamak için kullanmıştır (Gümüüşcü, 2010: 79-83).

Yirminci yüzyıl ve sonrasında bir devletin ancak sınırlar ile var olacağı görüşü oluşmuştur. Modern devlet, sınırlar ile oluşur; devletler arasında yürütüle ilişkiler de bu sınırlar üzerinden sağlamalıdır. Sınır kavramı yalnızca toprak bütünlüğünü değil aynı zamanda insanlar, toplumsal yapı, kültür gibi manevi değerleri de taşıdığından uluslararası düzlemde kara sınırları da devletler arası anlaşmalar ile oluşturulur. Bu görüşlerde hareketle, sınırların devletlerin güvenlik politikalarının belirlenmesinde ana unsur olarak belirlendiği söylenebilmektedir (İstanbulu ve Emiroğlu, 2022: 227-230). Devletlerin kendi sınırlarını belirlemesinin yanı sıra diğer devletlerin sınırlarını tanınması, uluslararası hukuk düzlemini oluştururken; savaş, göç, kaçakçılık gibi tehdit unsurlarına yönelik güvenlik stratejilerinin belirlenmesi açısından sınır kavramı önem arz etmektedir.

Türkiye'nin sınırlarının oluşması, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından daha öncelere dayandırılmaktadır. Türkiye'nin sınırlarının yalnızca siyasi değil ekonomik ve toplumsal anlamda değerlendirildiğinde, geçmişin izlerini taşıdığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun eski tebaasının Türkiye'ni yeni sınır komşuları olması, yeni sınırların oluşturulma sürecini zorlaştırmıştır. Bunun yanı sıra Misak-ı Milli sınırlarında yer alan toprakların Rusya, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi ülkelerin elinden kurtarılması da sınırları inşa edilme sürecinde güvensizlik ortamının oluşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Türkiye tarihinde sınır çizme süreci, Türkiye vatandaşlığı çatısı altında oluşturulmuş ve bir Türk kimliğinin inşa edilmesi amaçlanmıştır (Savaşeri, 2014: 114-115).

Jeopolitik konumu itibarıyla Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında köprü niteliğini taşıyan Türkiye'nin sınırları I. Dünya Savaşı sonrasında devletler arasında yapılan anlaşmalar ile belirlenmiştir. 6339 km deniz, 2949 km kara sınırına sahip olan Türkiye, sınır güvenliğine ilişkin politikalarını beka temelinde oluşturmuştur. Milli birlik ve bütünlüğü kapsayan bekaya yönelik tehditlerin önlenmesi askeri tedbirler ile sağlanmıştır (İstanbulu ve Emiroğlu, 2022: 233). Askeri tedbir, klasik güvenlik yaklaşımı temelinde şekillenmiş olup, yeni kurulan devleti toprak bütünlüğünü

korunması ve halkı güvenliğinin sağlanması olarak temellendirilmiştir. Stratejik olarak önemli bir konumda yer alan Türkiye, askeri güç ağırlıklı güvenlik stratejilerini, komşu ülkelerde yaşanan istikrarsızlıklar ve terör riski nedeniyle uzun yıllar sürdürmüştür.

Soğuk Savaş dönemindeki ideolojik kutuplaşmalar, yükselen milliyetçilik yaklaşımları, etnik çatışmalar bağlamında oluşan belirsizlik ortamı, sınır güvenliğini de kapsaya dış politikaları büyük ölçüde etkilemiştir. Sovyetlerin dağılmasının ardından Avrupa'daki sert güvenlik stratejileri yumuşama sürecine girmiş, askeri gücün yanı sıra güvenliği sosyal ve kültürel kapsamı da konuşulmaya başlamıştır. Türkiye'de ise baskın yaklaşım askeri güç odağında sürmeye devam etmiştir. Bu nedenle Soğuk Savaş dönemi, Avrupa ve Türkiye arasında farklı güvenlik stratejileri yürütüldüğü bir dönemdir. Türkiye'de klasik güvenlik yaklaşımı doğu sınırlarında hakimken, batı sınırlarında Avrupa'nın etkisiyle post modern bir yaklaşım benimsenmiştir (Özdemir, 2008: 20-22). Bu ikilem, Türkiye'nin güvenlik stratejilerinde yeni yaklaşım arayışlarının da temeli olarak ifade edilebilir.

Soğuk Savaş sonrasında Avrupa'nın güvenlik yaklaşımına paralel olarak Türkiye'nin güvenlik stratejilerinde de ekonomik, kültürel ve toplumsal yapıyı içeren konular yer almaya başlamıştır. Terör tehdidinin ortadan kalkmaması nedeniyle ülkenin genel politikası askeri güç temelli güvenlik olarak sürdürülse de çözümün toplumsal yapıyla ilişkilendirilmesi değişen güvenlik söylemlerini kanıtlar niteliktedir. Avrupa Birliği sınır güvenlik anlayışının ön görüşünden hareketle Doğu ve Güneydoğu sınırlarında terörün tamamen bitirilmesine yönelik 2013 yılında dile getirilen "çözüm süreci" güvenliğin yalnızca sınır ötesi operasyonlarla değil, toplumsal yapı temelli dönüşümle de sürdürülmesi gerektiği görüşünden yola çıkılarak oluşturulmuştur (Savaşeri, 2014: 116-118).

Tablo 2. Türkiye’de Güvenlik Yaklaşımına Tarihsel Bakış

Tarihsel Süreç	Tehdit Algısı	Güvenlik Yaklaşımı
1920-1938	İşgalci Ülkeler Saltanat ve Hilafet Yanlıları	Askeri Odaklı Geleneksel Yaklaşım
1930-1945	Mussolini ve Hitler Politikaları II. Dünya Savaşı	Devlet Merkezli Askeri Odaklı Geleneksel Yaklaşım
1946-1991	Sovyetler Birliği ve İki Kutuplu Sistem	Askeri ve Kolektif İşbirliğine Dayalı Geleneksel Yaklaşım
1992 ve sonrası	Bölgesel Çatışmalar, PKK Terörü, İrticai Riskler ve Asimetrik Tehdit	Çevresel, Toplumsal, Bireysel Tehditlere Duyarlı Yeni Güvenlik Anlayışı

(Kaynak: Kalyon, 2008: 52-54)

Türkiye’nin sınır güvenliği politikaları, jeopolitik konumun getirdiği risk ve tehditler ekseninde şekillenmiştir. Özellikle sınır ülkelerin iç politikadaki istikrarsızlıkları, küresel tehditlerin geçiş rotasında bulunulması ve coğrafi şartlar ülkenin güvenlik stratejisinin askeri güç odaklı sürdürülmesinin gerekçeleri olarak ele alınabilir. Fakat 1980 ve sonrasında sınır güvenliği çatısı altında kitlesel göç, insan kaçakçılığı, uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi yeni riskler küresel bir güvenlik tehdidini oluşturmuş buradan hareketle yeni bir güvenlik anlayışına geçilmiştir. 2003 yılında AB standartlarında hazırlanan yeni uygulamalar ile daha bütünsel bir sınır güvenliği anlayışı hâkim olmaya başlamıştır. Daha çok kalkınma temelli bir güvenlik anlayışına sahip olan AB, sınır güvenliğinin sağlanması için bölgedeki sosyal ve ekonomik kalkınmanın sağlanması ve hukuk temelli bir gelişim planının oluşturulmasını hedeflemektedir (İstanbullu ve Emiroğlu, 2022: 233-234).

AB üyelik sürecindeki uyum çalışmaları kapsamında sınır güvenliği politikalarında da değişime gidilmiştir. 2001 yılında Katılım Ortaklığı Belgesi kapsamında sınır güvenliğinin öncelikli amacı olarak insan kaçakçılığının ve uyuşturucu kaçakçılığının önüne geçilmesi hedef olarak gösterilmiştir (Yaylak, 2022: 63-66). Bu amaçla sınır yönetiminin daha etkili bir hale getirilmesi amaçlanmıştır. Türkiye için bu yeni yaklaşım, sınırların yalnızca ulusal güvenlik için değil, aynı zamanda küresel tehditler için de önemli bir konumda olduğu fikrinden hareket etmektedir. Buradan anlaşıldığı

üzere Türkiye sınır güvenliği politikasının askeri güç odaklı klasik yaklaşımdan AB çizgisinde bir yaklaşım olan Kopenhag ekolüne yönelmiştir. Sınır güvenliğinde askeri güvenliği göz ardı etmeyen fakat sosyal, ekonomik, toplumsal, çevresel faktörleri de güvenlik kapsamına alan bu ekol, daha bütünsel bir yaklaşım olarak güncel güvenlik stratejileri içerisinde önemli bir yere sahiptir.

2.2 Sınır Güvenliğinde Alt Boyutlar

Sınır güvenliği kavramı uygulama alanı içerisinde birden fazla faktör ile değerlendirilmektedir. Sınır güvenliğini tehdit eden ve mücadele edilmesi gereken bu faktörler; kara, deniz ve hava sınırlarında güvenlik politikalarının uygulanma süreçlerinde temel alınan konular olarak kabul edilir. Türkiye'nin sınır güvenliği politikaları incelenirken de temel meseleler olan terörizm, narkotik suçlar, göç, insan ve eşya kaçakçılığı konuları detaylı bir biçimde ele alınmıştır.

2.2.1 Terörizm

Terör kavramı, uzun yıllardır milli güvenlik stratejilerimizde ilk sırada yer almaktadır. Sınır güvenliği çalışmaları yapılırken terör kavramının ve terör eylemlerinin araştırılması önemli konulardan biridir. Uluslararası literatürde belirgin bir terör kavramı olmaması bu kavramın çeşitli parametreler ve birçok farklı unsuru bir arada barındırmasındandır. Basitçe, terör eylemlerini şiddet içerikli, toplumu korku ve endişeye sürükleyen, devlet yapısına muhalif eylemler olarak tanımlanabilir.

Literatüre bakıldığında terör kavramını ortak bir tanımlaması olmadığı görülmekle birlikte; siyasal amaç, şiddet, korku gibi ortak konular çevresinde benzer açıklamalar yapıldığı söylenebilir. İnsanlığın var oluşundan bu yana varlığını sürdüren terörizm, bilinçli ve planlı faaliyetleri kapsar. Siyasi bir amaç doğrultusunda planlanan ve içeriğinde şiddet unsuru barındırır. Modern anlamda terör kavramı ilk kez Fransız Devrimi ile ortaya çıkmıştır. Devrim sonrasında iktidarda bulunan hükümetin devletin kaynaklarını ve gücünü kullanması ile oluşturduğu şiddet ortamı terör devleti olarak tanımlanmıştır. Hem ülke içerisinde hem de ülke dışında uygulanan politikaların fiziksel ve psikolojik şiddet içermesi, işkence ve suikast girişimleri, iktidarın terörizm içerikli bir yapısı olduğunu göstermiştir (Gökçe, 2018: 368-369).

Fransız Devrimi sonrasında terörizmin görüldüğü bir diğer yer Amerika'nın Vietnam'ı işgal sürecidir. Bu süreçte Amerika'nın başarısız olması sol ideolojiyi savunan örgütlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Japonya'da Japon Kızıl Ordusu,

Almanya’da RAF ve İtalya’da Kızıl Tugaylar olarak bilinen örgütler, komünist devrimin destekleyicisi olarak mevcut düzene muhalif söylemler oluşturmuşlar ve bu söylemleri terör faaliyetleri ile desteklemişlerdir. Amaçladıkları yeni düzene ulaşılmasının ancak bu yolla mümkün olacağını düşünerek faaliyetlerini sürdürürler. Soğuk Savaş olarak da bilinen bu dönem içerisinde terör olaylarının giderek artış gösterdiği söylenebilir. Özellikle devletlerin birbirlerinin iç işlerine müdahale etmesindeki önemli araçlar olarak terörist gruplar gösterilmektedir. Buradan hareketle dünyanın doğu ve batı bloğu olarak ikiye ayrıldığı bu süreçte terör örgütlerinin nasıl yayılım gösterdiği anlaşılabilmektedir (Uyarer, 2017: 11-12).

David Rapoport terörizm kavramının tarihsel sürecini dört ayrı dönemde ele almıştır. 1880-1920 yıllarındaki eylemler anarşist dalga, 1920-1960 yılları sömürge karşıtı olan anti kolonyel dalga, üçüncüsü 1960-1990 arasında sol ideolojilerin hâkim olduğu Marksist-Leninist dalga ve 1979’da başlamış olup halen devam etmekte olan din motifli dalgadır (Erol, 2020: 22). Din motifi olarak ifade edilen kavram, terör faaliyetlerinin dini ideolojiler ile ortaya çıkmasını tanımlamakta olup güncelliğini korumaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere terörizm kavram olarak içinde bulunduğu yıllara göre farklı şekillerde ortaya çıkmış olsa da benzer örüntülere sahip olması nedeniyle literatürde önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. Ülkelerin iç ve dış siyaset gündemlerini belirlemesinin yanı sıra uluslararası ilişkilerin de gündem başlıkları arasında gösterilebilir.

Terörizmin tek bir tanımlamasının olmaması, tarihsel süreçte farklı biçimlerinin görülmesinden kaynaklanmıştır. Ulusal terör, uluslararası terör, devlet terörü, devlet destekli terör, etnik terör, ideolojik terör gibi adlandırmalar, terörizmin uygulanma biçimlerini ifade eder. Uluslararası terör; devletlerin kendi güçlerini arttırabilmek için diğer devletlerin iç siyasetlerindeki muhalif faaliyetlerin desteklenmesini tanımlarken içeriğindeki etnik ve dini motifler sebebiyle yeni terörizm türlerini de doğurmuştur. Devletler farklı terörist grupları desteklerken bunu dini, kültürel söylemler üzerinden yaparlar ve bu sayede yeni kültürel çatışma ortamlarının doğuşuna da sebebiyet verirler. Özellikle din motifli terör faaliyetlerinde, dinin terör faaliyetlerine göre yorumlanması ve özünden uzaklaştırılması, terörizm de farklı manevi unsurların araç olarak kullanılabileceğini gösterir.

Terör faaliyetlerinin tarihine bakıldığında 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nin ticaret merkezlerine yapılan saldırı, küresel iş birliğinin gerekli görüldüğü yeni bir dönemi doğurmuştur. Saldırıların sonrasında Birleşmiş Milletler tarafından uluslararası terörizmle mücadeleyle ilişkin adımlar atılmıştır. Bunun yanı sıra küreselleşmenin her alanda sebep olduğu dönüşümler, terör faaliyetlerinin de yeniden yorumlanmasına sebep olmuştur. Bilişim alanında yaşanan gelişmeler başta olmak üzere teknolojik ilerlemeler, ulaşım kanallarının değişiklik göstermesi terör örgütlerinin daha planlı ve hızlı bir biçimde hareket etmelerini sağlamıştır. Kullanılan silahlar yalnızca ateşli silahlar değil; biyolojik ve kimyasal silahlar olarak çeşitlenmiş bunun yanı sıra siber suçları içeren yeni terör faaliyetleri de doğmuştur. Post modern dönem olarak ifade edilen bu yeni terör alanında, klasik tanımlamalar geçerliliğini yitirmiş, petrol kuyularına sahip olan ya da e-ticaret sitelerini yönetenler gibi daha bütünleşik terör faaliyetleri ortaya çıkmıştır (Gökçe, 2018: 371-373).

Terörle mücadele denildiğinde iki farklı kapsamdan söz edilmektedir. Bunlar teröristle mücadele ve terörizmle mücadele olarak ayrılır. Teröristle mücadele doğrudan şiddet eylemlerini gerçekleştiren bireylere yönelik bir savunma ve çatışma alanı olurken terörizmle mücadele ise arka plandaki ideolojik temellerin ya da fikirsel yozlaşmaların irdelenerek çözüme yönelik eylem planları oluşturmayı kapsayan bir süreçtir. Dolayısıyla terörizmle mücadele yalnızca silahlı çatışmaya indirgenemeyecek kadar derinlikli bir çalışma alanını ifade etmektedir (Bal, 2010: 20). Ülkelerin terörle mücadeleye ilişkin politikaları oluşturulurken de yalnızca silahlanma ya da askeri güvenliğin sağlanması değil dış politikada etkili siyasetin yürütülmesi, terör örgütlerinin ideolojik alt yapısını oluşturan etmenlerin değerlendirilmesi gibi konular da gündeme alınmaktadır.

Türkiye, jeopolitik konumu nedeniyle birden fazla terör örgütü ile mücadele etmektedir. PKK, DHKP/C, FETÖ, DAESH başta olmak üzere birbirinden farklı ideolojilere sahip olan bu örgütler, Türkiye'nin terörle mücadelede tek bir yöntem belirlemesini zorlaştırmıştır. Terör örgütlerinin birbirinden farklı yöntem ve faaliyet alanları olduğu için devlet politikalarının da tek bir faaliyet alanında oluşturulması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla terörle mücadele kapsamında her terör örgütü derinlemesine incelenmekte ve bu doğrultuda yeni stratejiler oluşturulmaktadır. Bunun yanı sıra terör örgütlerinin ulusal zeminden ayrılarak küresel bir boyut kazanması da Türkiye'nin terörle mücadele gündemini değiştirmiştir. Artık ulusal

politikaların yanı sıra uluslararası iş birlikleri üzerinden daha kapsamlı faaliyetler sürdürülmeye başlanmıştır. Ulusal düzeyde 1986 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde Terörle Mücadele Daire Başkanlığı kurulmuş ve 2011 yılında Terörle Mücadele Akademisi işlemeye başlamıştır. Uluslararası zeminde ise Avrupa Birliği uyum programları kapsamında küresel çapta etkinlik sağlayacak projeler yürütülmeye başlanmıştır (Demir, 2018: 4-6).

Türkiye’de terörizmin tarihine bakıldığında 1970’li yıllarda başlamış fakat gündeme alınması 1980’li yıllara ulaşmıştır. En etkili olduğu dönem ise 1990’lı yıllardır. Terörizm faaliyetleri ilk olarak sağ-sol örgütler şeklinde oluşmuştur. İkinci aşamada bölücü nitelikteki örgütler görülürken son aşamada dini motifli terör örgütleri gündeme gelmeye başlamıştır. Türkiye Komünist Partisi, kendisini sanat ve fikir birliği olarak tanımlasa da Türkiye’nin mücadele ettiği ilk terör örgütüdür. Türkiye’de Marksist-Leninist faaliyetler, TKP tarafından başlatılmıştır. Türkiye İşçi Partisi de bu ideolojinin siyasi uzantısı olarak ortaya çıkmış ve yaşanan fikri farklılıkları nedeniyle yeni oluşumlar da ortaya çıkmıştır. İkinci dönemde yer alan bölücü terör örgütleri ise köklerinin 1800’lü yıllara kadar uzandırılabilceği Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi (T-KDP) oluşumudur. Doğu ve Güneydoğu kökenli gençler, Marksist-Leninist çizgideki örgütlerin içerisinde bölücü terör faaliyetlerine yönelmişlerdir. Aşırı solcu örgütlerin içerisinde bölücü terör faaliyetleri bu dönemde yürütülmüştür. Oluşturulan bu zemin ile ortaya çıkan PKK, günümüzde hala Türkiye için tehdit olmaya devam etmektedir. Marksist-Leninist oluşumların uzantısı olarak ortaya çıkan PKK terörizmi devam ederken 1980’li yıllar sonrasında Ortadoğu kökenli, din motifli örgütler ortaya çıkmaya başlamıştır. Hizbullah, İslami Hareket Örgütü, El Kaide örgütü bunların başlıcalarıdır (Alkan, 2010: 79-119).

Gökçe, Türkiye’nin terörle mücadele sürecini yine kronolojik olarak dört döneme ayırarak ele almıştır. İlk dönem, terörle mücadelenin yalnızca silahlı biçimde yapıldığı dönemdir. Bu dönemde terörizmle mücadele yerine doğrudan terörizmle mücadele mantığı hakimdir. İkinci dönem, askeri gücün terörle mücadelede yetersiz kaldığı görüşünün hâkim olduğu dönemdir. Bu dönemde önleyici tedbirler alınması üzerine çalışmalar yapılmıştır. Üçüncü dönemde terörle mücadelenin tek boyutlu değerlendirilmesi yanılgısından çıkıp, kapsamlı bir biçimde ele alındığı görülür. Yalnızca güvenlik güçleri değil bunun yanı sıra diplomasi, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları da terörle mücadelenin bir parçası

haline getirilmiştir. Dördüncü dönemde tüm bunlardan farklı olarak PKK terör örgütü ile müzakerenin gündeme geldiği görülür. Çözüm süreci adı altında yaşanan gelişmelerin istenen sonuca ulaşamamasının ardından yeniden topyekûn güvenlik politikasının hâkim olduğu görülür (Gökçe, 2018: 387-388). Güncel terörle mücadele politikalarına bakıldığında ise Türkiye'nin yeni bir doktrine sahip olduğu söylenebilir. Terörle mücadele yalnızca sınırlarda değil sınır ötesi operasyonlarda da var olmaya başlamış, terörist grupların sınırların daha gerisine püskürtülerek, güvenli bölgelerin oluşturulması amaçlanmıştır (Takvim Gazetesi, 7 Eylül 2019).

Türkiye'nin maruz kaldığı terör saldırılarının kaynağı çoğunlukla Orta Doğu merkezli gruplara dayanmaktadır. Güney kara sınırında komşu ülkeler olan Irak ve Suriye'nin bölgesel risk ve tehditleri doğrudan Türkiye'nin dış politikasını etkilemektedir. Bunun yanı sıra PKK faaliyetleri, Arap Baharı sonrasında oluşan Suriye krizi gibi geçmiş dönem siyasi tarihi de Türkiye'nin dış politika yönelimlerini belirleyen faktörler arasında yer alır. Dolayısıyla Orta Doğu'da yer alan terör faaliyetleri, sınır ülkeler ile olan ilişkiler üzerinden de okunmalıdır. Orta Doğu üzerinden Türkiye'nin iki temel gündemi vardır: PKK sorunu ve ekonomik krizler. Uzun yıllardır devam eden PKK sorunu yalnızca şiddete dayalı bir terör faaliyeti olmakla kalmamış, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel temelli etkileri de olmuştur (Güntay, 2021: 300-302). Türkiye'nin terörle mücadele faaliyetleri, yalnızca ideolojik, dini ya da etnik kökenli bir terörizmi değil sınır ülkeler ile olan ilişkileri de içermektedir.

2.2.2 Narkotik Suçlar

Uyuşturucuyla mücadele, özellikle 90'lı yıllardan sonra yalnızca bir dış politika olmaktan çıkmış, aynı zamanda bir iç mesele haline gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin uyuşturucu ile mücadele politikaları gerek ulusal gerek uluslararası arenada sistemli ve işlevsel olmasıyla dikkat çekmiştir. Bulunduğu coğrafyanın etkilerinden kaynaklı uluslararası uyuşturucu ticaretinin doğal bir güzergahı olması sebebiyle Türkiye sınırları bu mücadelede stratejik noktalar haline gelmiştir. Ticaret Bakanlığı yetkisinde olan kara sınır kapıları, jeopolitik konumun sonucu olarak uyuşturucuyla mücadelede büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle sınır kapılarında yetkin personelin yetiştirilmesi ve bu personelin görevini en etkin şekilde yerine getirebileceği teknolojik araçların kullanılması ilgili politikalar içerisindeki başlıca konular arasında yer almaktadır (Soykan and Karasoy, 2022: 134).

Narkotik, uyku verici maddeler için kullanılan bir kelimedir. Bu maddeler genel anlamda uyuşturucu olarak isimlendirilmektedir. Uyuşturucunun, insan vücudunu uyuşturma etkisinin yanı sıra aynı zamanda keyif veren ve bağımlılık yapan bir etkisi olduğu da bilinmektedir. Üretimi itibarıyla bitkisel kökenli uyuşturucular olduğu gibi bunun yanı sıra sentetik maddelerden oluşanlar da bulunmaktadır. İnsan vücudunda merkezi sinir sistemini etkilemekte, fiziksel ve ruhsal bağımlılık halini oluşturmaktadır (Tosun vd., 2021: 104-105). Uyuşturucu maddeler, tarihsel sürece bakıldığında tedavi edici amaçla kullanılmaya başlansa da bağımlılık verici etkisi nedeniyle yasadışı bir ticari faaliyet unsuruna dönüşmüştür. (Babahanoğlu, 2016: 62-67).

Tablo 3. Uyuşturucu Maddelerin Sınıflandırılması

Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar (Depresanlar)		Merkezi Sinir Sistemini Uyarıcılar (Stimülanlar)		Hayale Görmeye Neden Olanlar (Halisünojenler)	
Doğal	Yapay	Doğal	Yapay	Doğal	Yapay
Afyon	Barbitüratlar	Kokain	Amfetaminler	Esrar	LSD
Morfin	Trankilizanlar	Crack	Ecstasy	Meskalin	
Eroin	Sedatifler		Feniletilaminler	Khat	
Kodein			Piperazinler	Salviya Divinorum	
			Katinonlar		

(Kaynak: Uzbay,2019: 16-24)

Uyuşturucu maddeler, tarihte tıbbi amaçlı ve keyif amaçlı kullanılmıştır. M.Ö 1500’lü yılların kaynaklarında afyonun ağrı dindirici bir ilaç olarak tanımlandığı görülür. Bu nedenle Afyon ve esrarın uyuşturucu etkisi de ilk olarak benzer dönemlerde keşfedilmiştir. İran ve Mısır topraklarında kullanılan afyon, ticaret kervanları aracılığıyla Avrupa ülkelerine taşınmıştır. Afyonun yanı sıra haşhaş da çok eski tarihlerde kullanılmıştır. Haşhaşın Devleti fedailerinin haşhaş ve afyon kullandıkları tarihi belgelerde yer alan bir bilgidir. Uyuşturucu maddeleri modern dönemde kullanılmasının ilk örneği ise 1898 yılında Heinrich Dreser’in morfin araştırması esnasında eroini keşfetmesi ile olmuştur. Türkiye’nin tarihinde eroin kullanımının yaygınlaşması 1936 yılı ve sonrasına karşılık gelmektedir. Japon ve Fransız

ortaklığında bir firma tarafından neşe veren madde olarak tütüncülere satılan eroinin kısa süre içerisinde bağımlılık yapması sonrasında ülke genelinde yasaklama getirilmiştir (Altıntaş, 2018: 19-20).

Uyuşturucu maddelerin üretimi, bulundurulması ve satışı hem ulusal hem de uluslararası kanunlar ile yasaklanmış, bu maddelerin ihracı ve ithali de yasadışı ticaret kapsamına alınmıştır. Uluslararası uyuşturucu ticareti, küresel ekonomiye adapte olma hızıyla yeni pazarlara ulaşmakta zorluk çekmemiştir. Uyuşturucu kaçakçılığı suçu, organize suçlar kapsamında değerlendirilip yeni teknolojiler, uluslararası ticaret hacminin artması gibi etmenlerle çok daha fazla yerde oluşum imkânı bulmuştur. Yeni pazarların oluşması, ulaşım imkanının kolaylığı gibi etmenlerin uyuşturucu kaçakçılığı yöntemlerini de değiştirmiş ve kendi oluşturduğu yeni sisteme adapte olmuştur (Tosun vd., 2021: 106-107).

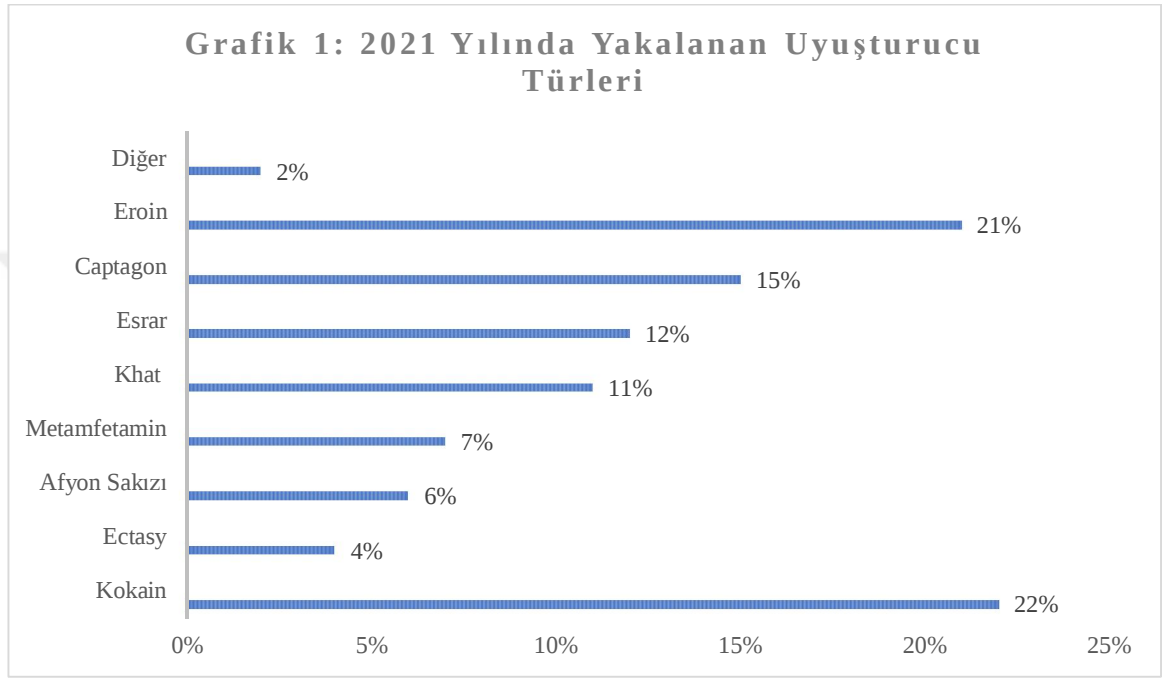
Sınır güvenliğinde tehdit olarak görülen terör faaliyetlerine ve bu faaliyetlerin kapsamlarına bakıldığında terör örgütlerinin ciddi bir finans gücüne ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bu bağlamda terör faaliyetlerinin finansmanının büyük ölçüde narkotik ticareti olması sebebiyle narkotik suçlarla mücadeleyi ülke içerisinde vatandaşların korunmasının yanında bir terör faaliyeti ve buna bağlı olarak da sınır güvenliği sorunu olarak kabul edilebilir. Literatürde bu bağlantı narko terörizm faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir.

Uyuşturucu kaçakçılarının silahlı terör örgütleri ile kurmuş oldukları bu ittifaklarda ortak amaç, toplum düzeninin çökertilmesidir. Türkiye’de faaliyet gösteren uyuşturucu kaçakçılığı organizasyonuna bakıldığında PKK/KONGRA-GEL tarafından uyuşturucu üretimi, pazarlaması ve kaçakçılığının gizlilik kapsamında yürütüldüğü görülmektedir. Fakat bu gizlilik örgüt liderinin yakalanması ve itirafta bulunması sonucu ortaya çıkmıştır. Terör örgütlerinin etnik gruplardan almış oldukları desteklerin uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerinin öğrenilmesi sonucunda azalacağı düşüncesi, faaliyetlerde gizliliği esas hale getirmektedir. Bu nedenle terör örgütleri tarafından yürütülen uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetleri örgütlerin hiyerarşide üst kademedeki olan liderleri tarafından gizlilik ile sürdürülmektedir (Aydın, 2007: 32-36).

Hem dünyada hem de Türkiye’de uyuşturucu kaçakçılığı büyük oranda esrar üzerinden yapılmaktadır. Özellikle Türkiye’nin jeopolitik konumu nedeniyle bu yasa dışı ticari faaliyetlerinin önemli bir geçiş noktası olduğunu da söylemek mümkündür.

Esrarın yanı sıra kokain, captagon, ecstasy ve bonzai açısından da Türkiye'nin önemli bir geçiş noktası olduğu, ilgili raporlarda görülmektedir (Babahanoğlu, 2016: 75). Ayrıca, uyuşturucu trafiğinde önemli bir rota olan Balkan Rotası, İran ve Türkiye üzerinden geçip Bulgaristan, Romanya ve Yunanistan'a oradan da Orta Doğu ve Batı Avrupa ülkelerine ulaşan bir güzergahı kapsamaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2019).

Grafik 1. 2021 Yılında Yakalanan Uyuşturucu Türleri

(Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2021)

Türkiye’de geçmişte haşhaştan afyon elde edilirken, Türkiye’nin haşhaş ekim alanlarının yasadışı uyuşturucu ticaretinde kullanıldığına yönelik iddialar sonrası, bu iddiaların asılsız olduğunun ispatlanması amacıyla ülkedeki haşhaş ekimine 26/06/1971 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile yasak getirilmiştir (TBMM, 2021). Bu yasağın ardından, Afganistan ve Pakistan gözde haşhaş üreticileri haline gelmiştir. Bu bölgelerde kontrolün düşük olması nedeniyle haşhaş üzerinden uyuşturucu ticareti artmıştır. Afganistan kaynaklı uyuşturucuya bakıldığında bu uyuşturucunun çoğunlukla sınır komşusu İran’a geçtiğini ve İran üzerinden Avrupa’ya aktarılmaya çalışıldığı söylenebilir. Türkiye’nin Avrupa’ya giden uyuşturucu için yol üzerinde olması, Avrupa ve Türkiye’nin uyuşturucu ile mücadele için iş birliğini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin uyuşturucu ile mücadele politikasında öncelik Türkiye üzerinden transit arzı engellemeye yöneliktir (Ünlü ve Aksu, 2018: 141).

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) bünyesinde hazırlanmış olan Afganistan Uyuşturucu Raporu'na göre Afganistan'da 2021 Temmuz ayı itibarıyla 6 bin tonun üzerinde afyon üretimi gerçekleştirildiği ve elde edilen afyondan küresel çapta yasa dışı pazarlara sevk edilmek üzere yaklaşık 320 ton saf eroin elde edilebileceği ifade edilmektedir. 2021 yılında yalnızca Afganistan'da afyon türevleri ticaretinden elde edilen gelirin 1,8 ile 2,7 milyar dolar civarındadır. 2020 yılında küresel yasa dışı afyon üretiminin yaklaşık %85'nin Afganistan'da gerçekleştirildiği ve bu ülkede üretilen afyonun dünya genelindeki kullanıcıların yaklaşık %80'i için kaynak oluşturduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple Afganistan'da afyon ekiminde ve üretiminde gerçekleşen değişimler küresel yasa dışı uyuşturucu piyasası ve organize suç faaliyetleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (UNODC, 2021: 3).

2.2.3 Göç

Göç, mekân değişikliğine karşılık gelen bir kavram olsa da insan topluluklarının yaşadığı önemli dönüşüm süreçlerini kapsayan bir olgudur. Tarihteki kitlesel ya da bölgesel göç türleri farklı nedenlere bağlı olarak oluşmuş fakat genel olarak göç olgusunun doğurduğu sonuçların ortak olması nedeniyle devletler tarafından göç ve göçmen politikalarını oluşturulması zorunlu hale gelmiştir. Genellikle ekonomik nedenler ve güvenlik kaygısı gibi durumlar sonucunda ortaya çıkan göçlerin tarihsel arka planı çok eskilere dayansa da asıl göç olgusunun değerlendirilme süreci, soğuk savaş sonrasında ülkelerin resmi sınırlarını belirlemeleri ve bunun üzerine giriş-çıkışlarda yasal ve yasa dışı faaliyetlerin gündeme gelmesi ile başlamıştır.

Sosyal-ekonomik yaşam içerisinde göç kavramı hem göçmenler için hem de mukim olanlar için yeni ortamları doğurur. Bu yeni ortamlar, başta ekonomik sistem içerisinde yeni bir dinamizm oluşturmakta fakat kişiler arası ilişkilerde egemenlik sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır. Göç süreci, göç edilen ülke için önemli toplumsal yapı değişikliklerini oluştururken göçmen halk için ise var olma, ait olma gibi yeni gündemleri beraberinde getirmektedir. Kentlerdeki nüfus artışının yanı sıra sosyal alanlarda oluşan gerilim ortamları, toplumsal kutuplaşmaları ortaya çıkarmakta, bununla birlikte kaynak yetersizliği konusu da gündeme gelmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015: 11-13). Bu nedenle özellikle sınırlarda göçmen giriş çıkışlarının yasal yollarla sürdürülmesine özen gösterilmekte olup yasa dışı girişler ise devletlerin sınırlardaki göçmen mücadelesi sürecini oluşturmaktadır. Göç, yalnızca ülkelerin iç

meselesi değil aynı zamanda sınır güvenliği politikalarının da temel konularından birisi olarak işlenmektedir.

Devletlerin belirli bir prosedür çerçevesinde imzaladıkları göçler yasal göç olarak adlandırılabilirdiği gibi, düzenli göç olarak da ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra herhangi bir mutabakat olmadan gerçekleşen yasa dışı göçler ise düzensiz göçlerdir. 1951 Cenevre Sözleşmesi ile düzenli göç süreci bir hak olarak değerdendirilmiştir. Bireylerin yaşam tehlikesi üzerinden ülkelerini terk etmeleri, iltica; bu sebeple göçen kişilere de mülteci denmektedir. İltica, uluslararası hukuk düzleminde siyasi sığınma hakkı olarak değerdendirilmiş olup, ekonomik sebeplerle yapılacak olan göçlerde ise devletlerin kendi kararlarını vermesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) bu süreçleri kapsayıcı bir biçimde mültecilerin haklarını korumakta, iltica süreçlerine ilişkin de inceleme ve değerdendirmeler yapmakta olan bir kurum olarak kurulmuştur (Karaca, 2016: 15-17).

Ekmekçioğlu ve Yıldız (2023) tarafından sınır birimleri ve düzensiz göçler ile ilgili yapılan saha çalışmasında düzensiz göç ile mücadelede ele alınan altı önemli boyuttan bahsedilmektedir: Coğrafya ve iklim, müdahale, kurumsal ilişkiler, adli mevzuat, fiziksel ve teknolojik önlemler ve sınır devletinin rolü. Dolayısıyla düzensiz göç söz konusu olduğunda yalnızca sınır birimlerinde yetki ve sorumluluğa sahip olanların beceri ve sağduyularından daha fazla bir ihtiyaç olduğu söylenmektedir. Bunun yanı sıra aynı çalışma, politika yabancılaşmasının oluşmaması için düzensiz göç ile ilgili her bölgede özerk bir çalışmanın gerekliliğini vurgular. Çünkü her durumda aynı nedenlerin aynı sonuca ulaşması söz konusu olmayacaktır (Ekmekçioğlu ve Yıldız, 2023: 18-19).

Yasadışı göçleri ortaya çıkaran bir diğer önemli faktör, vize uygulamaları ile sınırların kontrol edilir hale gelmesidir. Bireyleri yasadışı göçe sevk eden durumlar ise; ülkelerin istikrarsız politikaları, ekonomik yetersizlikler, işsizlik sorunu, çatışma ve zulüm ortamı, doğal afetler olarak sıralanabilir. Bunun yanı sıra ülkelerin yasal mekanizmalarının göç sürecini zorlaştırması da yasa dışı göçlerin sayısını artırmıştır. Aynı zamanda yasa dışı göçler, artık insan ticareti ile gerçekleşen önemli bir sınır güvenliği problemi haline gelmiştir. Yasa dışı göçlerin insan ticareti kapsamında sürdürülmesi, göç olgusunun sınır problemi olarak işlenmesine neden olmuş, devletler için güvenlik tehdidi haline gelmiştir. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren yasa dışı göç

sürecinin güvenli bir hale getirilmesi başta yoğun göç trafiğine maruz kalan AB ülkeleri olmak üzere, pek çok dünya ülkesinin politika oluşturma zeminine yerleştirilmiştir. Yasa dışı göçlerin önlenmesi için sınırlarda güvenlik tedbirlerinin artırılmasının yanı sıra AB tarafından sınırların dışında komşu ülkelerdeki mülteci kamplarına göçmenlerin yerleştirilmesi ve kontrollerinin sınır ötesinden sağlanması fikri gündeme gelmiştir (Zorlu ve Yetim, 2020: 329-331).

Avrupa Birliği'nin sınır güvenliği bağlamında düzensiz göçmenlerle mücadele politikaları dört farklı dönemde ele alınır:

- 1957-1989: Avrupa Birliği ülkeleri ulusal düzeyde göç politikaları oluşturur ve AB tarafından gelen müdahaleler asgari düzeydedir. Anlık ve tepkisel önemleri içeren bu dönem ulusal bütünlüğün ve toplumsal yapının korunmasına odaklanır.
- 1986-1993: Devletler arası iş birliğinin gündeme alındığı bir dönemdir. Avrupa Birliği ülkeleri arasında iç sınırların kaldırılması ve dış sınırların belirlenerek bu doğrultuda önlemler alınması gerektiği gündemdedir.
- 1993-1999: Maastricht Anlaşması
- 1999 ve sonrası: Amsterdam Anlaşması ve sonrasında ele alınan Entegre Sınır Yönetim Modeli.

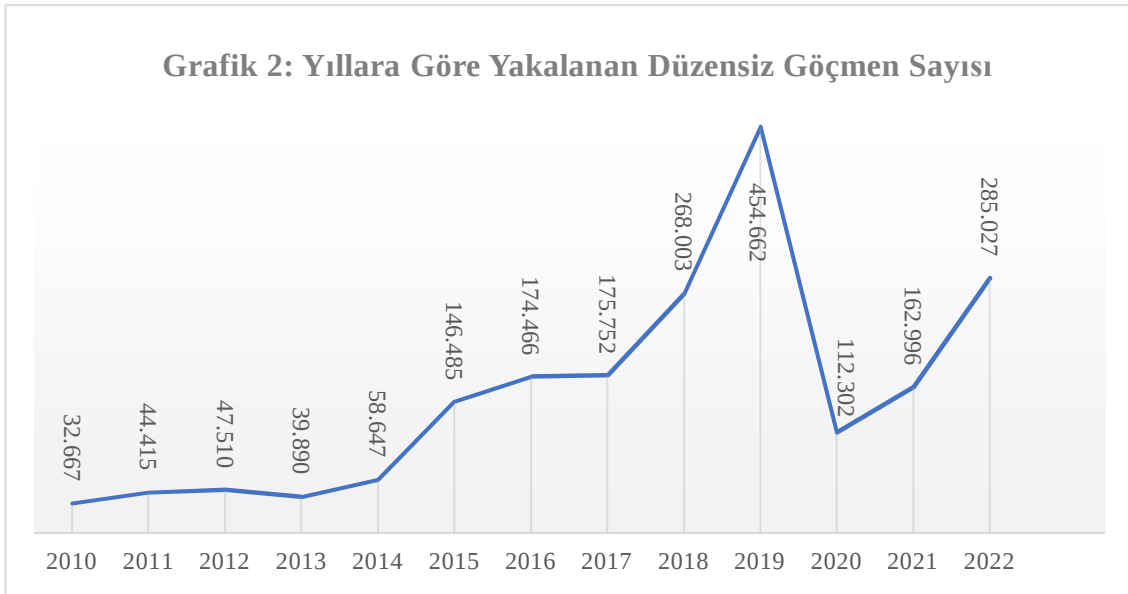
Avrupa Birliği, 1986 sonrasında Doğu Bloğunun da çöküşü ile düzensiz göç yoğunluğunu ön görmüş ve ulusal düzeyde kalan göç politikalarının yetersiz olacağını değerlendirmiştir (Erol, 2020: 46-47). Bu nedenle ilk iki dönemde politika oluşturma süreçleri daha ulusal düzeyde kalırken üç ve dördüncü dönemlerinde uluslararası bir birliğin kurulması ve dış sınırların belirginleştirilerek daha etkili bir güvenlik politikasının oluşturulması konularını gündemine almıştır.

Yasadışı göçler, hedef ülkelere yapılırken yol güzergahlarında kullandıkları transit ülkeler de bulunmaktadır. Kaçak göçmen sorun gündeme geldiğinde yalnızca hedef ülkeler değil transit ülkeler de sorunlarla mücadelede yetersiz kalabilmektedir. Nitekim hedef ülkeye ulaşmak isteyen göçmenlerin yolculuğu transit ülkelerde kesintiye uğrayabilmekte ya da gelen göçmenler bu ülkelere yerleşebilmektedir. Transit ülkeler, hedef ülkelerin kaynaklarına sahip olmadığı için iç politikada ve ekonomik düzende istikrarsızlıklar oluşabilmektedir. Bunun yanı sıra hedef ülkelerin transit ülkelere yönelik, göçmen geçişlerindeki denetlemeleri etkili yapmamaları

yönünde suçlamaları da olabileceğinden uluslararası ilişkileri yansıyan sonuçları olabilmektedir. Dolayısıyla transit ülkelerin, hedef ülkelerden bağımsız göç politikaları belirlemeleri mümkün değildir. AB ülkeleri, yasa dışı göçmenler için hedef ülke olurken, Türkiye ise transit ülkeler içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye göç politikaları belirlenirken AB uygulamalarından bağımsız bir politika yaratım süreci düşünülemeyecektir (Zorlu ve Yetim, 2020: 332).

Türkiye hem transit ülke olması hem de doğrudan göç alan bir ülke olması nedeniyle hem sınırlarda hem de iç politikada farklı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle göç politikaları hem ulusal sınırların güvenliğini sağlamaya yönelik hem de göç güzergahında olan bir ülke olarak uluslararası düzlemde oluşturulan ortak fikir zemini üzerinden belirlenmektedir. Türkiye tarihinde üç büyük göç hareketi olduğu bilinir: I. Dünya Savaşı sonrasında Balkanlardan gelen göç, Körfez Harekâtı ile Irak'tan gelen göç ve bugün hala gündemimizi oluşturan Suriye krizi (Akkoyunlu Ertan ve Ertan, 2017: 13-14). Suriye krizi, fiziksel yakınlığı sebebiyle Türkiye'yi daha fazla etkilese de Avrupa Birliği'nde de önemli bir gündem başlığı haline gelmiştir. Hali hazırda Avrupa Birliği adaylık sürecinde bulunan Türkiye de Avrupa Birliği sınır güvenliği ve göçmen politikalarının içerisinde yer almıştır. 2006 yılında sınırlara yönelik Ulusal Eylem Planı kabul edilmiş, Avrupa Birliği tarafından sunulan Entegre Sınır Yönetim Modeline ilişkin uygulamalar gündeme alınmaya başlanmıştır. İlk uygulama ise İran sınırına örülen duvar ile düzensiz göçmenlerin önlenmesi projesidir (Elçi, 2022: 318).

Grafik 2. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

(Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).

Grafik 2’de görüldüğü üzere 2010 yılından bu yana Türkiye sınırlarında yakalanan göçmen sayıları artış eğilimindedir. 2020 yılında pandemi nedeniyle sınır kapılarında geçici süre kapanma yaşanması ve kısıtlayıcı politikaların uygulanması yakalama sayılarında azalma eğilimine gidildiğine ilişkin bir yanılsama oluştursa da grafiğin genel tablosuna bakıldığında düzensiz göçmen sayılarının Türkiye politikaları açısından her geçen gün daha fazla önem taşıdığını söylemek mümkündür.

Suriye krizi, Türkiye’nin yalnızca transit ülke değil aynı zamanda hedef ülke olarak da var olduğu bir süreci kapsamaktadır. Türkiye ve Suriye’nin sınır komşusu olması da yoğun bir göç akınını oluşturmuş ve Türkiye’nin büyük bir sınır güvenlik problemi ortaya çıkmıştır. Kara sınırlarındaki coğrafi şartlardan kaynaklanan zorluklar, olumsuz hava koşulları insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı konusunda riski daha da arttırmıştır. Bu süreçte Suriye göçmenlerine yönelik belirlenen sığınmacı politikalarında yumuşak bir geçişi benimseyen Türkiye, açık kapı politikası uygulamıştır. Etik odaklı ve insani bir politika belirleyen Türkiye, Suriye göçmenleri konusunda kritik bir noktaya yerleşmiştir. Avrupa Birliği ülkelerine geçiş yapmak isteyen Suriyeli göçmenler göz önünde bulundurulduğunda AB ülkeleri tarafından Türkiye ile ortak sınır politikaları belirlenmesi de zorunlu bir hal almıştır. Türkiye’nin belirlemiş olduğu Açık Kapı politikası, güvenlik odaklı politikaları benimseyen AB ülkelerine zıt bir uygulama olmasının yanı sıra Suriye iç savaşının uzaması da Türkiye’nin yeni politikalar belirlemesini gerekli kılmıştır. Bu süreçte Suriyelilerin geçişlerine sınırlamalar getirilmesi, mülteci kamplarına yönelik uluslararası arenada destek aranması ve FRONTEX ile mutabakat belgesinin imzalanması Türkiye’nin uluslararası iş birliği odağında bir sınır güvenliği politikası sürecine geçişi işaret etmiştir (Zorlu ve Yetim, 2020: 332). Fakat tüm bu uygulamalar yeterli iş birliği ortamını oluşturamamış, Türkiye’nin sınırlarda belirlediği göç politikaları, AB tarafında beklenen her uygulamayı içermemiştir.

Arap Baharı ve sonrasındaki süreçte Türkiye’nin devlet odaklı güvenlik politikaları, insan odaklı güvenlik politikalarına dönüşmeye başlamıştır. Fakat Suriye krizi sonrasında yoğun bir göç dalgasının oluşması ve akabinde Avrupa Birliği tarafından taahhüt edilen yardımların gönderilmemesi, Türkiye’de yeniden bir güvenlik sorununu gündeme getirmiştir. Avrupa Birliği tarafından sunulan projelerin

güvenliğin sağlanmasında yetersiz görülmesi, ulusal ölçekte yeni stratejiler geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında düzenlemeler yapılmış ve düzensiz göçmenlerin kayıt altına alınması sürecinde daha titizlikle bir çalışma yürütülmesi gerektiği görüşülmüştür. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen bu işlemler, yeterli görülmediğinden sınır güvenliğinin sağlanması için Suriye’de güvenli bir bölge oluşturulması gerektiğine karar verilmiştir. Bu doğrultuda yürütülen askeri operasyonlar, sınır güvenliği doğrultusunda yürütülmeye başlanmıştır (Akçay ve Deniz, 2021: 375).

2.2.4 İnsan ve Eşya Kaçakçılığı

Kaçakçılık faaliyetleri, devletlerin yasal sınırlarının oluşturulmasından bugüne devam eden suç unsurlarıdır. Devletler, iç piyasalarını kontrol etmek adına sınırlardan mal girişine ilişkin bir denetim mekanizması oluşturmuşlar ve vergilendirme sistemlerini de bu usulle sürdürmüşlerdir. Fakat kaçakçıların vergi ödememek adına ya da devlet tarafından satışına izin verilmeyen bir malın pazarını oluşturmak adına yasa dışı yollara başvurdıkları görülür. Kaçakçılık faaliyetleri yalnızca mal ve eşya üzerinden değil aynı zamanda mültecilerin ya da yasa dışı suçlara karışmış olanların illegal yollardan ülke değiştirmelerini ifade eden insan kaçakçılığını, silah kaçakçılığını, tütün ve mamullerinin kaçakçılığını da kapsayan bir başlıktır. Dolayısıyla kaçakçılık faaliyetleri yalnızca vergi kaçırmak için başvuru olan bir yol değil, aynı zamanda ülke içerisinde toplumsal yapının bozulmasına sebep olacak güvenlik tehditlerini de içeren bir sınır güvenliği sorunudur.

Ticari kaçakçılık, insan kaçakçılığı, silah kaçakçılığı Türkiye tarihinden önce Osmanlı Devleti’nin de güvenlik sorunu olarak ele aldığı konulardır. Memnu meta olarak bilinen yasak mallar uygulaması; hububat, pamuk, barut gibi ülke için stratejik öneme sahip ürünler üzerinden yapılmıştır. Fakat tüccarlar tarafından yasak olan bu malların kaçakçılık yoluyla ticareti yapılmıştır. Bunun yanı sıra 19. yüzyılda tütün ve afyon kaçakçılığı Osmanlı Devleti’nin önemli kaçakçılıkla mücadele konuları arasında yer almıştır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra Osmanlı’dan kalan kaçakçılık faaliyetlerinin engellenmesine yönelik uygulamalar gündeme alınsa da bir çırpıda yok edilmesi mümkün olmadı. 1927 yılında Kaçakçılığın Men’i ve Takibi Hakkında Kanun’un çıkarılması hem ülkedeki asayişin sağlanması hem de devletin sınır güvenliğinin etkili bir biçimde sürdürülmesine yönelik önemli bir uygulama olmuştur.

Bu kanunun işlevsellik yönüyle zayıf kalması, 1930 yılında sınırlarda askeri bir güvenliğin gerekliliğini gündeme getirmiştir. Buna göre, Gümrük Muhafaza Memurlarının Askeri Teşkilata Göre Tesniki Hakkında Kanunu ile gümrük muhafaza memurlarının görev tanımlarının askeri usullere göre düzenlenmesi sağlanmıştır (Gözcü ve Çakmak, 2019: 685-689).

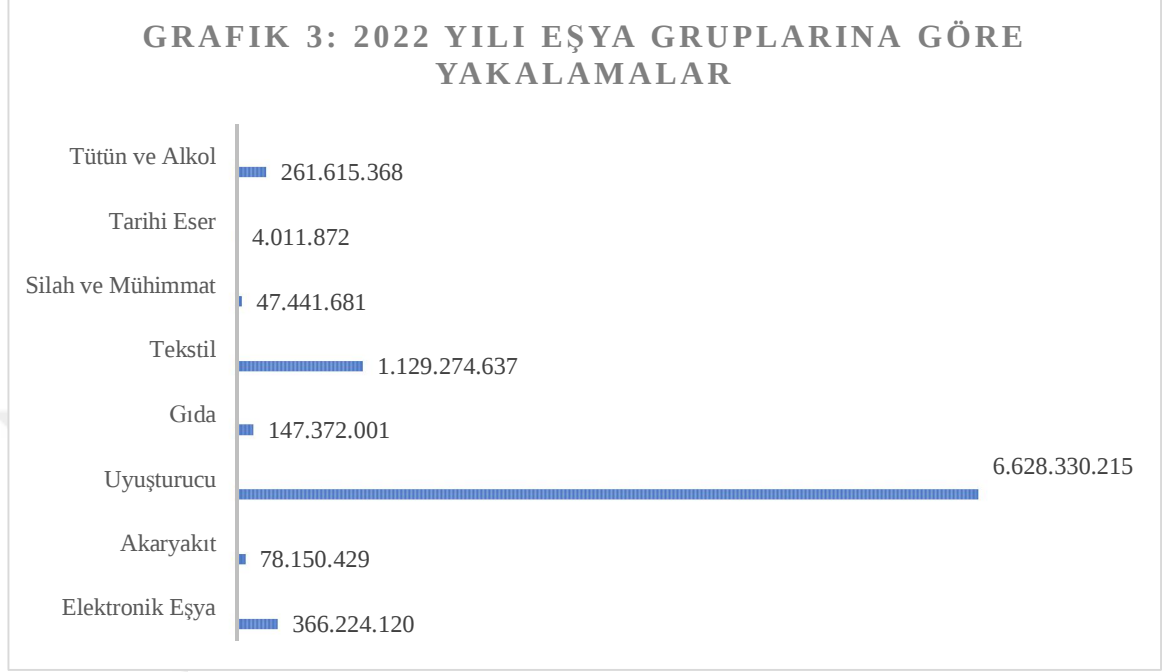
Türkiye tarihinin geçmişinde olduğu gibi bugün de kaçakçılık ile mücadele önemli bir gündem konusu olmaya devam etmektedir. Ülkelerin belirlemiş olduğu vergilerden kaçınılmasının yanı sıra topluma zararlı ürünlerin ülke piyasasına sunulması için geliştirilen yöntemler kaçakçılık faaliyetlerinin nedenini oluşturmaktadır. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı; uyuşturucu, akaryakıt, silah, tütün gibi nesnelerin yanı sıra soyu tükenmekte olan canlıların ya da endemik bitkilerin kaçak yollardan ticaretinin yapılmasını suç olarak tanımlamıştır. Fakat kaçakçılıkla mücadele faaliyetlerinde odak noktasını çoğunlukla cansız varlıklar üzerinden yürütüldüğü görülmektedir. Bunun yanı sıra göçmen kaçakçılığı da Türkiye'nin kaçakçılık işlemlerinin önemli bir kısmını oluşturmakta ve mücadeleye ilişkin önemli faaliyetler yürütülmektedir (Kahya, 2015: 160-162).

Kaçakçılığa ilişkin suçlar, devletlerin vergi kayıplarına uğramaları nedeniyle sorun teşkil etmesinin yanı sıra ülkeye girişi konusunda yasak bulunan ürünlerin iç pazara sunulması ve suç örgütlerine finansman sağlaması nedeniyle de bir sınır güvenliği meselesi haline gelmiştir. Bu nedenle hem ülkenin iç gündeminde uygulanan kanunlar hem de sınırlarda uygulanan kanunlar ile düzenlemeler yapılmaktadır. Sınırlardaki uygulamalar, gümrük kaçakçılığı olarak değerlendirilmekte olup; ithalat, ihracat, akaryakıt, tütün ve alkol kaçakçılığı olarak dört başlıkta değerlendirilmektedir (Turğut, 2022: 33). Kaçakçılığa ilişkin kanunların tek bir elden yürütülmemesi karmaşıklığa neden olsa da hem iç güvenlik hem de sınır güvenliği meselesi olması nedeniyle kapsamlı bir biçimde denetlenmesinin de zorunlu olduğu görülmektedir.

Aşağıda yer alan tabloda Ticaret Bakanlığı tarafından 2022 yılında yakalaması yapılan eşya gruplarının grafiği gösterilmiştir. Gümrük kaçakçılığı endeksinde yıl bazlı değerlendirme yapıldığında uyuşturucu yakalamalarının hala gündemin başında yer aldığı görülse de tütün ve alkol, elektronik eşya, tekstil ve akaryakıtta da azımsanmayacak ölçüde veriler olduğu söylenebilmektedir. Bunun yanı sıra

yakalaması yapılan eşyaların vergi değerlendirmeleri üzerinden de değerlendirilmesi gerekmekte olup yalnızca belirtilen sayılar üzerinden yorum yapmak eksik olacaktır.

Grafik 3. 2022 Yılı Eşya Gruplarına Göre Yakalamalar

(Kaynak: Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü, 2023)

Kahya (2015) tarafından yürütülen nitel araştırmada Türkiye’de kaçakçılık suçlarının ortaya çıkış nedenleri incelenmiştir. Bu incelemeler kapsamında kaçakçılığın güncel boyutu göz önünde bulundurularak temel motivasyonlarının ve mevcut fırsatlarının neler olduğu üzerinde şu şekilde bir gruplamaya gidilmiştir:

- **Coğrafi Şartlar:** Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu sınırlarının uzun ve dağlık olmasından kaynaklı kontrolünün zor olması sınır kaçakçılığını kolaylaştırmaktadır. Kaçakçılık faaliyetlerinde yakalanma riskini azaltması nedeniyle suç işleme olasılığını arttıran bir faktör olarak değerlendirilebilmektedir.
- **Ekonomik Durum ve İstihdam:** Türkiye’nin sınır yerleşimlerindeki köylerde tarım, balıkçılık ve hayvancılık hakimdir. Fakat bu sektörler mevsimsel kazanç getiren işler olması nedeniyle bölge halkı sürekli gelir getiren kaçakçılık faaliyetlerine yönelmişlerdir.

- Sınır Kapıları: Kaçakçılık faaliyetleri, sınırların kontrolü zor olan noktalarında gerçekleştiriliyor olsa da kâr zarar tespiti yapan bireylerin, sınır kapılarındaki mevcut durumları fırsat olarak değerlendirdikleri görülebilmektedir.
- Vergi Oranları: Türkiye'nin sınır komşularındaki istikrarsız politikalar nedeniyle oldukça düşük vergi oranlarının hâkim olması, Türkiye'deki vergi oranlarını oldukça yüksek gösteren bir durumdur. Ülkeler arasındaki vergi farklarından istifade etmek isteyenler, kaçakçılık faaliyetlerine başvurumaktadırlar.
- Adli ve İdari Yasal Düzenlemeler: Bireylerin üzerindeki ekonomik baskı, adli ve idari alanlarda yapılan yasal düzlemdeki boşlukları kullanmaya iten bir faktör olarak değerlendirilebilir. Kaçakçılık suçlarındaki 1-5 yıllık hapis cezaları, kaçakçılığın yapılabilir olmasını sağlayan hafif cezalar olarak görülmektedir.
- Toplumsal Algı: Türkiye'nin doğu ve güney doğu illerinde kaçakçılık meşru bir faaliyet olarak kültürel normlara işlenmiştir. Gıda kaçakçılığı, ucuz besine ulaşmak ya da göçmen kaçakçılığı zor durumdaki insanlara yardım etmek olarak meşrulaştırılmaktadır. Kaçakçılığın devlete olan zararından çok toplum yararına olduğu yanılsamasına hakim olan bu zihniyet, kaçakçılık faaliyetlerinin -sürdürülmesine kaynaklık etmektedir (Kahya, 2015: 170-175).

2.3 Türkiye'de Sınır Güvenliği Uygulamaları

Türkiye'nin mevcut sınır güvenliği politikalarına bakılmadan önce politikaların oluşum sürecinin arka planında yer alan güvenlik algılamasından söz edilebilir. Türkiye'de güvenlik kavramı, devlet tarihi boyunca askeri güvenliğin temel alındığı devletin toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu yaklaşım, küreselleşme ve dünyanın teknolojik olanaklarla dijitalleşmesi ile birlikte değişim göstermeye başlamıştır. Batı ülkelerinde olduğu kadar hızlı bir süreç olmasa da sınır güvenliğinin yalnızca sınır bölgelerinde sağlanamaması ve yeni dijital silahlanma tehditlerinin oluşması Türkiye'yi de sınır güvenliği bağlamında yeni bir politikaya yöneltmiştir. Güncel yapılanmaya bakıldığında ulusal sınır güvenliği önlemlerinin yanı sıra sınırlardaki organize suç örgütleri, uyuşturucu kaçakçılığı gibi konuların global etkilerinin olması nedeniyle uluslararası alanda da yeni uygulamalar olduğu söylenebilir. Avrupa Birliği tarafından yürütülen projeler başta olmak üzere

birden fazla ülkenin Türkiye sınır güvenliği politikalarına yönelik öneri ve projeleri olduğu söylenebilir.

Türkiye'nin sınır kapılarına bakıldığında: Otuz kara, sekiz demiryolu, 102 deniz ve 64 hava olmak üzere toplam 204 adet sınır kapısı olduğu görülmektedir. Bu sınır kapıları içerisinde Türkiye-Suriye kara sınır hattında üçü demiryolu ve 11'i kara yolundan oluşan 14 adet sınır kapısı bulunmaktadır. Türkiye ve Suriye arasında, sınır kapılarının onu devamlı dördü ise geçici olarak açılmıştır. Bu kapılardan aktif olarak kullanılanların sayısı dokuz iken beşi ise şu an faal olmayan kapılardır. Türkiye ve İran kara sınırında aktif dört sınır kapısı bulunmaktadır. Türkiye- Irak sınırında ise ikisi faal dördü kapalı durumda altı sınır kapısı vardır. Bunların dışında Bulgaristan ile dört aktif sınır kapısı, Yunanistan ile üç aktif sınır kapısı, Gürcistan ile biri geçici dördü daimî olmak üzere beş sınır kapısından aktif olarak çalışan dört sınır kapısı bulunmaktadır. Azerbaycan/Nahcivan sınırında ise 18 km sınır uzunluğu ile bir adet hudut kapısı bulunmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2023).

Şekil 1. Türkiye'nin Kara ve Deniz Kıyısı Sınır Uzunlukları

(Özey, 2010: 134)

2.3.1 Türkiye-Suriye Sınırı

Türkiye-Suriye arasında Arap Baharından önce Beşar Esad döneminde küçük sorunların dışında istikrarlı bir ilişki olmuştur. Fakat Arap Baharı ile birlikte Suriye'de ortaya çıkan iç karışıklıklar Türkiye-Suriye sınırında ciddi güvenlik problemlerini ortaya çıkarmıştır. Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar esnasında ortaya çıkan örgütlerin doğrudan ve dolaylı olarak birçok ülke tarafından desteklenmesi ve Suriye'nin büyük ülkelerin oyun tahtasına dönüşmesi bölgenin istikrarlı bir yapıdan uzaklaşılmasına neden olmuştur. Vekalet Savaşları olarak tanımlanan bu çatışmalar,

bölgede yaşayan insanların göç etmesinde ve birçok insanın da hayatına kaybetmesindeki başlıca sebeplerdendir. İran ve Rusya tarafından desteklenen rejim güçleri, ABD ve müttefikleri tarafından desteklenen PYD, SDG ve yerel gruplar arasında oluşan çatışmalar bölgeyi yaşanmaz hale getirmiştir. Bölgede oluşan siyasal istikrarsızlığın sebep olduğu göç, terör, insan ve eşya kaçakçılığı ülkemizin en uzun kara sınırı olan Suriye sınırını sınır güvenliği anlamında önemli bir yer haline gelmiştir.

Türkiye-Suriye sınırı, en uzun kara sınırı olması nedeniyle birden fazla sınır kapısı ile kontroller yapılmaktadır. Fakat kara sınırının uzunluğu aynı zamanda bir güvenlik tehdidi olarak da ele alınabilir. Sınır bölgelerdeki kontrolün güç olduğu alanlarda kaçakçılık faaliyetleri yürütülmekte özellikle düzensiz göçmenlerin bu bölgelerden kaçak giriş yapmaları söz konusu olmaktadır. Sınır bölgelerdeki güvenlik tehditlerinin yanı sıra yapay olarak oluşturulan sınırlarda karşılıklı olarak akraba köyler yer aldığından, kaçakçılık faaliyetlerinin daha kolay bir biçimde sürdürülmesi, sınır güvenliğinde risk durumunu arttırmaktadır (Özey, 2010: 136).

Suriye ile olan kara hudut kapıları içerisinde aktif dokuz kapı bulunmaktadır. Bu kapıların içerisinde Yayladağı ve Nusaybin kapılarının açıldığı bölgelerin, rejim güçlerinin kontrolünde olması ve güvenlik tehdidi nedeniyle faaliyete kapalıdır. Türkiye-Suriye arasındaki geçişler güncel olarak Karkamış (Gaziantep), Cilvegözü (Hatay), Akçakale (Şanlıurfa), Öncüpınar (Kilis), Çobanbey (Kilis), Ceylanpınar (Şanlıurfa), Kumlu (Hatay) kapılarından yapılmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2022). Bu kapılardan bölgeye ihracat yapılmakta ve insani yardım faaliyetleri sürdürülmektedir. Bölgeden Türkiye'ye herhangi bir ithalat faaliyeti bulunmamakta, kapılarda öncelikli amaç güvenlik temini ve insani yardım faaliyetlerinin sürdürülmesidir.

Suriye'deki çatışma ortamından kaynaklı bölgede yeni terörist grupların risk oluşturmasının yanı sıra Esad rejimi tarafından kontrolsüz kimyasal silah kullanımı da sınır güvenliği tehdit konuları içerisinde yer almıştır. BM Güvenlik Konseyi tarafından Ağustos 2015 tarihinde alınan karar, kimyasal silahların tespit edilmesine ilişkin konuları içermektedir. Bu minvalde Suriye iç karışıklığının Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik önemli bir tehdit olması, sınır kapılarındaki faaliyetler üzerinde de önemli ölçüde belirleyici olmaktadır (Demir, 2018: 66).

Türkiye-Suriye arasındaki sınır güvenliği meseleleri yalnızca hudut kapıları üzerinden değil yeni oluşturulan fiziksel tehditler üzerinden de değerlendirilmelidir. Yasa dışı göçlerin önlenmesi ve her türlü kaçakçılık faaliyetine yönelik tedbir oluşturulması açısından en uzun kara sınırı olması nedeniyle Suriye sınırında askeri güç sayısı arttırılmıştır. Ortalama 40 bin personelin yarısı Suriye sınırında gözetim ve denetim faaliyetlerini sürdürmek üzere görevlendirilmiştir. Bunun yanı sıra askeri teçhizatlar (termal kamera, İHA, zırhlı araç) arttırılmış bölgede güvenliğin etkin bir biçimde sağlanması amaçlanmıştır. 2015 yılında bölgede dörder metre genişlik ve derinlik ölçüsünde hendekler kazılmış, Türk Seddi olarak da tanımlanan akordeon duvar yapımına karar verilmiştir. Bölgede oluşturulan sınır güvenliği yolu da kaçakçıların ve teröristlerin herhangi bir kaçış rotası oluşturmalarını önlemek ve asker sevkiyatını kolaylaştırmak amacıyla oluşturulmuştur (Uzman, 2016: 148-149).

2.3.2 Türkiye-Irak Sınırı

Birinci Körfez Savaşı ve 2000 yılında ABD'nin Irak'ı işgali ile dünya gündemine giren ve sahip olduğu enerji kaynaklarıyla egemen güçlerin hedefinde olan komşu ülkemiz Irak, çıkar çatışmalarının ışığında ortaya çıkan çeşitli örgütler sebebiyle sınır güvenliğimizin önemli konularından biridir. Tıpkı Suriye'de olduğu gibi burada bulunan siyasi istikrarsızlıktan yararlanarak ortaya çıkan terör örgütlerinin varlığı Türkiye için bir milli güvenlik sorunu olmuştur. Özellikle Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra ortaya çıkan iktidar boşluğundan faydalanan PKK terör örgütü 1991'den bulunduğu Irak'ın kuzeyine daha fazla yerleşmiştir. Aynı zamanda Irak Türklerinin yoğunlukta yaşadığı, Türkiye'nin güçlü sosyal ve tarihsel bağlarının olduğu Kerkük ve Musul bölgesi sebebiyle bu alan büyük önem arz etmektedir. Musul ve Kerkük büyük petrol yataklarına sahip olması, büyük güçlerin egemen olma mücadelesini ve istikrarsızlığı da beraberinde getirmektedir (Yaycı, 2019: 332-333).

Türkiye-Irak arasında yürütülen politik ilişkide temel esas, her iki ülkenin de birbirinin toprak bütünlüğünün temel alınması ve iç işlerine herhangi bir müdahalede bulunulmaması yönündedir. Türkiye için Irak'ın önemli bir sınır komşusu olmasının yanında Irak için de Türkiye stratejik öneme sahip bir ülkedir. Nitekim Avrupa ülkelerine yapılan petrol ve doğalgaz ihracatında Türkiye, önemli geçiş güzergahıdır. Bu nedenle ülkeler arası yapılan görüşmelerde terörist grupların ülkeler arası geçişinin engellenmesi, sınır güvenliği için müşterek adımların planlanması, terör örgütlerinin

finansman kaynaklarını engellenmesi gibi konular gündem olmaktadır (Demir, 2018: 65).

Irak ile olan kara hudut kapıları altı tane olmakla birlikte bu kapılardan yalnızca ikisi aktif olarak kullanılmaktadır. Habur (Şırnak), Üzümlü (Hakkâri) kapıları aktif ve daimî olarak kullanılan kapılarken; Derecik (Hakkâri), Gülyazı (Şırnak), Aktepe (Şırnak), Ovaköy (Şırnak) kapılarında ise herhangi bir geçiş yapılmamaktadır. Güvenlik meseleleri nedeniyle kapalı tutulan kapılardan Gülyazı, 2012 yılında Bakanlık onayı ile geçici süreyle açılmış bir hudut kapısıdır (Ticaret Bakanlığı, 2022). Habur, Irak ile ticari faaliyetlerin en yoğun olduğu kapı olurken, Üzümlü ise yolcu geçişlerinde tercih edilmektedir. Üzümlü, bölgenin coğrafi şartları ve güvenlik riskleri nedeniyle ticari geçişlerde çok tercih edilmeyen bir sınır olarak kabul edilmektedir (Anadolu Ajansı, 31 Ekim 2017).

2.3.3 Türkiye-İran Sınırı

Türkiye-İran sınırı 1639 yılından bu yana küçük değişikliklere uğrasa da bugünkü şeklini korumaya devam etmiştir. Coğrafi şekillerin dağlık ve engebeli olması nedeniyle iki ülke arasında var olan doğal sınır korunmuş, yalnızca sınır güvenliği anlamında uygulamalarda değişikliklere gidilmiştir (Deniz ve Doğu, 2011: 51). İran ve Türkiye, arasındaki sınırın yapısı doğal olmasına rağmen ülkeler arasında sınır köylerde akrabalık ilişkileri bulunmaktadır. Bölgenin iki tarafındaki ilişkilerin kuvvetli olmasının yanı sıra sınır bölgelerinin birbirine yakın olmasından kaynaklı çok fazla yolcu giriş çıkışları yapılmaktadır.

İran ile 2014 yılında yapılan Yüksek Düzeyli İş birliği Konseyinde her iki bölgenin de birbirine karşı silahsızlanması, nükleer silahların kullanımının önüne geçilmesi, terör faaliyetlerine yönelik ortak amaç ve hedeflerin belirlenmesi ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele faaliyetlerinin artırılması gibi konularda fikir birliği sağlanmıştır. Bu bölgede özellikle DAESH terör örgütünün faaliyetlerine yönelik sınır güvenliği tedbirlerinin alınması gündem olurken aynı zamanda İran ve Türkiye arasındaki sınır geçişlerinde de kolaylaştırmaya gidilmesi yönünde karara varılmıştır (Demir, 2018: 64). Buradan anlaşılabacağı üzere İran ile yürütülen sınır güvenliğine ilişkin temaslar olumlu bir çizgide ilerlemekte olup; bölgede terör faaliyetleri, narkotik suçlar ve insan kaçaklığı yönündeki büyük güvenlik risklerinin iş birliği ile önlenmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye ile İran arasında faal olarak kullanılan üç hudut kapısı bulunmaktadır. Gürbulak (Ağrı), Kapıköy (Van), Esendere (Hakkâri) olarak bilinen bu üç kapı daimî olarak kullanılmakta olup hem yolcu hem de ticari araç giriş çıkışları yapılmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2022). İran sınır kapılarında öncelikli gündem eşya ve uyuşturucu kaçakçılığının önlenmesidir. Suriye ve Irak kapılarındaki terör faaliyetlerinin bu bölgede çok yoğun bir tehdit olmaması nedeniyle uyuşturucu ticaretinin İran sınır kapılarında daha fazla yapıldığı bilinmektedir. Özellikle Afganistan, İran, Türkiye ve Avrupa güzergahını oluşturan Balkan Rotasının giriş kapısı mahiyetinde olan Gürbulak Sınır Kapısının, uyuşturucu ile mücadelede oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle sınır kapısında narkotik suçlarla mücadeleye ilişkin faaliyetler sıkı bir biçimde yürütülmektedir (Çopur, 2014: 35).

2.3.4 Türkiye-Ermenistan Sınırı

Türkiye ve Ermenistan arasındaki olumsuz siyasi atmosfer nedeniyle, Akyaka (Kars) sınır kapısı kullanılmamaktadır. 1991 yılında Türkiye'nin Ermenistan'ı tanımasına rağmen, Ermeni soykırımı iddiası ve çeşitli sebeplerle Ermenistan tarafından olumlu bir cevap alınamamıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin Azerbaycan ile kurmuş olduğu dostluk ilişkisinin karşısında Azerbaycan-Ermenistan çatışması yer aldığı için Türkiye-Ermenistan arasında sınır bölge olmasına rağmen faal durumda herhangi bir sınır kapısı bulunmamaktadır (Demir, 2018: 66).

Ermenistan ve Türkiye arasındaki sorunlar şu şekilde değerlendirilebilir: İki ülke arasındaki toprak bütünlüğünün ve sınırların tanınması, soykırım iddialarının uzman tarihçilere bırakılmadan siyasi gündemin başında tutulması ve Karabağ başta olmak üzere Azerbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işgalin sona erdirilmesi (Lütem, 2015: 366-367). Son başlık halihazırda çözülmüş olsa da tüm bu sorunlar iki ülke arasında gergin bir hat oluşturmakta bu nedenle hem yolcu giriş çıkışlarının yapılacağı hem de ticari faaliyetlerin sürdürüleceği sınır kapısının kullanılmamasına neden olmaktadır.

2.3.5 Türkiye-Gürcistan Sınırı

Türkiye'nin Gürcistan ve Nahcivan/Azerbaycan sınırları 1991 yılına kadar Sovyet Sosyalist Birliği ile tek sınır bölgesi olarak belirlenmiştir. Fakat Sovyet Sosyalist Birliğinin dağılmasından sonra Türkiye ile mevcut sınırlar, Gürcistan, Ermenistan ve Nahcivan/Azerbaycan ile ayrı sınırlar olarak değişmiştir. 1921 tarihinde Moskova

Anlaşması ile çizilen sınır, Gürcistan ise Türkiye arasındaki Sarp deresinden başlamaktadır. Savaş sonrasında oluşturulan bir sınır olması nedeniyle yapay bir sınırdır. Bu süreç, sınır bölgesinde yer alan Sarp köyünün de ikiye bölünmesine yol açmıştır. Sarp köyünün ortasından geçen Sarp deresi bölgeyi tam olarak ikiye ayırır da kültürel ve etnik yapının bölünmesi mümkün olmamıştır (Özey, 2010: 135).

Gürcistan ve Türkiye arasında ilişkiler genel anlamda olumlu bir biçimde ilerlemektedir. Orta Asya ve Hazar enerji kaynaklarının aktarılmasında stratejik konumda olan Türkiye aynı zamanda Gürcistan, Azerbaycan ile iş birlikleri de sürdürmektedir. Bu nedenle bölgede sınır güvenliği anlamında büyük riskler bulunmamaktadır. Fakat bölgeler arası eşyaların ücret farklılığı ve vergi oranlarındaki değişiklikler nedeniyle eşya kaçaklığına ilişkin ciddi önlemler alınmaktadır. Sarp (Artvin), Türkgözü (Ardahan), Aktaş (Ardahan) olmak üzere üç adet daimî ve aktif olarak kullanılan sınır kapısı bulunmaktadır. Muratlı (Artvin) sınır kapısı ise henüz kullanıma açılmamış fakat ilerleyen dönemlerde aktif olarak kullanılması planlanan bir kapıdır. Sarp sınır kapısı, Türkiye'nin en çok yolcu ve araç giriş çıkışının olduğu kapılar arasında yer almaktadır (Türkiye-Gürcistan İlişkileri Bilgi Notu, 2022).

2.3.6 Türkiye-Nahcivan Sınırı

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki kara bağlantısını sağlayan Dilucu (İğdir) kapısı, Türk kapısı olarak da adlandırılmaktadır. Türkiye ve Azerbaycan arasındaki güçlü ilişkiler sebebiyle bu bölgede sınır güvenliğine ilişkin bir tehdit bulunmamakta, ticari faaliyetler aktif olarak sürdürülmektedir. 1991 yılında Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra ilk tanıyan devletin Türkiye olması beraberinde iş birliğini de getirmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan toplantıları sayesinde bölgenin refahının ve güvenliğinin sağlanması da amaçlanmaktadır (Demir, 2018: 68).

Türkiye'nin kara sınırları içerisinde 18 km ile en kısa sınırı olma özelliği taşıyan Nahcivan sınırı, Aras nehri boyunca devam eden bir coğrafyada bulunmaktadır. Bu nehrin devamında ise İran ve Nahcivan arasındaki sınır bölgesi oluşmaktadır. Bölgenin Azerbaycan ile kara sınırını sağlaması özelliği nedeniyle doğal oluşumlu bir sınır değil sonradan oluşturulan yapay bir sınıra sahip olduğu söylenebilir. Sınırın her iki tarafında da Türk vatandaşlar olması nedeniyle ilişkilerin güçlü bir biçimde sürdürülmesi söz konusudur (Özey, 2010: 135).

2.3.7 Türkiye-Bulgaristan Sınırı

Türkiye'nin Bulgaristan ile olan sınırları, Balkan Savaşları ve sonrasında yapılan Lozan Antlaşması ile belirlenmiştir. İki ülkenin birbiri ile kutuplaştığı herhangi bir sorun bulunmamakla beraber, göçmenlerin Avrupa'ya geçiş süreçlerini doğuran nedenle Bulgaristan sınır kapılarında da yoğunlaşma oluşturmaktadır. Avrupa ülkeleri içerisinde ekonomik anlamda küçük bir ülke olan Bulgaristan'da mülteci kabul merkezlerinde ortalama 5 bin kişi bulunmakta ve bununla birlikte Türkiye'den geçiş yapmak isteyen yoğunluklu bir göçmen kitlesi de bulunmaktadır. Bu nedenle Avrupa ve Ortadoğu arasında transit bir ülke olan Türkiye, Avrupa sınırları ile ilişkilerinde genellikle göçmen politikalarını sınır güvenliği gündemine taşımaktadır (Demir, 2018: 69-70).

Türkiye ve Bulgaristan arasında üç adet aktif ve daimî olarak kullanılan sınır kapısı bulunmaktadır. Kapıkule (Edirne), Hamzabeyli (Edirne), Dereköy (Kırklareli) sınır kapıları hem yolcu giriş çıkışları hem de ticari faaliyetler nedeniyle Türkiye'nin yoğun kapıları arasında yer almaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2023). Özellikle Kapıkule, Avrupa ülkelerinin ve Türkiye'nin bayram ve özel günlerinde yoğunluğu ile sıklıkla gündeme gelmesinin yanı sıra uyuşturucu yakalamalarıyla da stratejik bir öneme sahiptir.

2.3.8 Türkiye-Yunanistan Sınırı

Türkiye ve Yunanistan ilişkileri Lozan Antlaşması'ndan bu yana çatışmalı olarak ilerlese de 1999 yılında yapılan görüşmeler ile diyalog zeminine kaydırılmıştır. Tarih boyunca birbirine yakın olmasına rağmen düşman olarak sınıflandırılan iki ülke arasındaki sorunlar Adalar Sorunu etrafında şekillenmektedir. Kara sınırlarından ziyade deniz sınırlarında sorun yaşayan Yunanistan ve Türkiye, Ege Denizi üzerinden kıta sahanlığı, yetki alanlarındaki belirsizlik, coğrafi durumlar üzerinden değerlendirmeye ilişkin konularda uzlaşa sağlayamamıştır. Bunun yanı sıra Batı Trakya Türkleri ve İstanbul'da yaşayan Rumlar ile Kıbrıs sorunu da Yunanistan ve Türkiye gündemlerini belirleyen konulardır (Gökçen, 2002: 162).

Türkiye ve Yunanistan arasında iki adet kara sınır kapısı bulunmaktadır. Pazarkule (Edirne) ve İpsala (Edirne) kapıları, aktif olarak faaliyet gösteren daimî sınır kapıları arasında yer almaktadır. Bu bölgede sınır güvenliğine ilişkin temel konu düzensiz göçmenlerdir. Yunanistan'ın Türkiye ile arasında sınır görevi gören Meriç Nehri'nin

etrafında bulunan kırk metrelik çelik çitin 120 metreye çıkarılması kararı da Yunanistan'ın düzensiz göçmenlere ilişkin aldığı bir önlem olarak işlenmektedir. Bu durum aynı zamanda Türkiye ve Yunanistan siyasi gerilimini de arttıran bir konu olarak gündeme gelmiştir (BBC, 31 Mayıs 2022).

2.4 Türkiye’de Avrupa Birliği Uyumlu Sınır Güvenliği Uygulamaları

Türkiye’nin sınır güvenliği uygulamaları kapsamında Avrupa Birliği uyumlu projeler yer almakta ve bu projeler bazında birtakım yenilikler ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği’nin kendi iç sınırlarında güvenliğinin sağlanması için dış sınırlarında da etkin bir sınır güvenliği sisteminin oluşturulması gerektiği görüşü hakimdir. Buradan hareketle Türkiye sınırlarında da kaçakçılıkla, yasadışı göçle ve terörizmle mücadele edilirken neler yapılması gerektiğine dair eylem planları oluşturulmuştur. Entegre Sınır Yönetimi adı altında FRONTEX kurumu tarafından bu projeler yürütülmektedir.

2.4.1 Entegre Sınır Yönetimi

Avrupa Birliği tarafından hazırlanan Entegre Sınır Yönetimi, Avrupa Birliği ülkelerinin arasındaki sınırları kaldıran Schengen Anlaşması’nın imzalanmasından sonra gündeme gelmiştir. Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında mal, insan ve hizmetlerin herhangi bir sınırlama olmaksızın geçiş yapmalarını sağlayan bu anlaşmanı içerisinde sınırların güvenliğinin de sağlanması için Avrupa Birliği üye ülkeleri dışında kalan sınırların yani “dış sınırlar” olarak adlandırılan bölgelerin daha sıkı bir denetimden geçmesi gerektiğine karar verilmiştir. Entegre Sınır Yönetim modeli bu karar üzerine şekillenmiş olup, sınırlardaki güvenliğin kolluk güçlerini de içinde barındıran tek bir kurum tarafından sağlanmasına yönelik bir projeyi içermektedir. Sınırlarda yer alan birden fazla kurumun koordine edilmesinin ötesinde sınırların bütünsel bir güvenlik anlayışıyla korunmasını sağlayacak bir kurum üzerinden iş bölümünün gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu model, yalnızca kurumsal yapının nasıl olması gerektiğini değil aynı zamanda sınır güvenliğinin en etkili biçimde nasıl yönetileceğini tanımlayan kapsamlı bir modeldir (Elçi, 2022: 318).

Entegre Sınır Yönetimi, üçüncü ülkeler olarak belirlenen ülkeler ile kurulan ilişkileri ve iş birliklerinin yanı sıra dış sınırlarda alınması gereken önlemleri ve Schengen ülkeleri olarak bilinen Avrupa ülkelerinin iç sınırlarında yürütülen faaliyetleri kapsayan, pratikte dört katmanlı bir modeldir.

- Birinci katman; transit ülkeler olarak belirlenen üçüncü ülkelerde, Schengen bölgesine giriş yapılmadan önce sahte belge ve evrakların tespit edilmesinin akabinde, konsolosluklarda vize işlemlerinin yapılarak veri tabanları üzerinden kaydedilmesi sayesinde yasa dışı göç ile mücadelenin dış sınırlarda, Avrupa sınırlarına gelinmeden sağlanmasını ön görür.
- İkinci katman, uluslararası sınır iş birliğini kapsar. Komşu ülkeler ile iş birliği sayesinde güvenliğin artırılması amaçlanır. Dış sınırlarda sınır güvenliğinin temin edilmesi, acil eylem planlarının oluşturulması sayesinde Avrupa sınır güvenliği daha geniş bir coğrafya üzerinden takip edilecektir.
- Üçüncü katman, dış sınırlardaki güvenliğin ülke içlerinde de etkin bir biçimde sağlanmasını amaçlar. Risk analizi üzerinden sınır kontrollerinin ve gözetlemelerinin yapılması, sınırı geçmek isteyenlere yönelik etkin kontrollerin sağlanması ve bunun etkili bir biçimde yapılabilmesi için yasadışı göç ile mücadele edilerek iç güvenliğin sağlanması hedeflenmiştir.
- Dördüncü katman ise Schengen ülkelerindeki iç sınırlarda kontrol ve gözetlemenin artırılması, yasa dışı göçle mücadele edilmesi gibi konuları içermektedir (Kısa, 2009: 14-17).

Entegre Sınır Yönetim Modeli bu katmanlar üzerinden değerlendirildiğinde, sınırların en dış hattından iç bölgelere doğru sarmal bir yapıyı oluşturduğu söylenebilir. Öncelikle transit ülkelerin geçiş protokollerinin düzenlenmesi, bunun ardından komşu ülkeler ile iş birliğinin yapılması, komşu ülkelerdeki iç güvenliğin sağlanması ve iç sınırlar olan Schengen ülkelerindeki sınır bölgelerinde güvenliğin etkin bir biçimde sağlanması olarak birbirini takip eden detaylı bir sınır güvenlik modelidir.

Avrupa Birliği tarafından Entegre Sınır Yönetim modelinin oluşturulmasındaki amaç, Schengen ülkelerinin sınır güvenliği uygulamalarının ve bu minvalde oluşturulan politikaların uyumlu bir biçimde çalışmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda iç sınırların kaldırılmasına karar verilirken dış sınırlar, sınır güvenliği konusunun temel meselesini oluşturmuştur. Amsterdam Anlaşması kapsamında, dış sınırların kontrol edilmesinde sığınma ve yasa dışı göçe yönelik etkin uygulamaların gerekli olduğu ifade edilmiş olup Entegre Sınır Yönetim modeliyle de bu gereklilik üzerinde uygulamalara gidilmiştir. İç sınırlarda şeffaf ve geçirgen bir yapı oluştururken, dış sınırların da Schengen ülkelerinin sınır güvenliği politikalarına entegrasyon sürecinin başlatılması

ve bu doğrultuda ortak mevzuatların oluşturulmasına karar verilmiştir (Karaca, 2016: 22-23).

Avrupa Birliği, aday ülkeleri veya potansiyel aday olarak bilinen ülkeler değerlendirmeye alındığında dinamik yapıli sınır hatları olarak bir bölgeyi tanımlamaktadır. Aday olan ülkelerin Avrupa Birliği üyesi olması halinde genişleyerek yeni komşuluk ilişkilerinin oluşması muhtemeldir. Bu nedenle Schengen ülkeleri denildiğinde yalnızca Avrupa Birliğine üye olan ülkeleri anlamak yanlış bir değerlendirme olacaktır. Schengen alanı; İngiltere ve İrlanda dışındaki AB üyesi ülkelerin tamamını kapsamaktadır. Fakat AB üyesi olmamasına rağmen İsviçre, Norveç, Kanarya Adaları, Ceuta ve Melilla bölgelerini de kapsamaktadır. Dolayısıyla Schengen alanı yalnızca coğrafi sınırları değil aynı zamanda siyasi ve toplumsal sınırları da kapsayan bir alandır. Bu nedenle Entegre Sınır Yönetim modeli ile dış sınırların Avrupa Birliği tarafından yönetilmesi, toplumsal ve ekonomik anlamda bütünleştirilmiş bir güvenlik alanı oluşturulması açısından önem arz etmektedir (Savaşeri, 2014: 64-65).

Türkiye'nin 1959 yılından bu yana devam eden Avrupa Birliği üyelik görüşmeleri kapsamında Entegre Sınır Yönetim modeli ile uyum çerçevesinde mevzuatın düzenlenmesi, kurumsal yapıda dönüşüme gidilmesi, gerekli yatırımların sağlanması gibi konuları içeren bir eylem planı hazırlanmıştır. "Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı" kapsamında İç İşleri Bakanlığı'nın koordine ettiği projeler yürürlüğe konmaya başlanmıştır. Öncelikli olarak sınır güvenliğinden sorumlu kurumların birbirleri ile koordinasyonlarının sağlanması ve ortak politikaların oluşturulması ile ilgili projelendirme yapılmıştır. Askeri otoriteye bağıli olmayan sivil bir otorite tarafından sınır güvenliğinin sağlanması ve bu minvalde profesyonel bir sınır güvenlik biriminin kurulmasının gerekliliğı görüşülmüştür (Avcı, 2018: 35-36).

Entegre Sınır Yönetimi'nin Uygulanmasına Yönelik oluşturulan ulusal plan içerisinde kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere hedefler yer almıştır. Öncelikli olarak sınır yönetiminde etkinliğı artırılması için sorumlu birimlerin eğitim programları ile daha yetkin hale getirilmesidir. Bunun akabinde hudut kapılarında kontrollerin daha güçlü bir biçimde yapılabilmesi için teknolojik teçhizatlarla yönelik yatırımlara öncelik verilmesi ve hudut kapılarını fiziksel anlamda daha profesyonel alanlara

dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Bu hedeflerin öncelikli olarak Doğu ve Güneydoğu kara sınırlarında uygulanmaya başlanması ve devamında batı sınırlarında da ön görülen ihtiyaçlar doğrultusunda hedefler sürdürülmelidir (Yaylak, 2022: 72-73).

Avrupa Birliği'nin Entegre Sınır Yönetim Modeli kapsamında Türkiye'den iki temel öncelik: sınırların korunması ve gözetlenmesi için sivil, profesyonel bir birimin kurulması, sınırlar ile ilgili işlemlerin İçişleri Bakanlığı'na bağlı tek bir kurum üzerinden yürütülmesidir. Bu iki önceliğin amacı AB ile uyumsuzlukların giderilmesi ve bu sayede entegrasyonun daha kolay bir biçimde sağlanmasıdır. Bu süreç kapsamında Türkiye'nin günümüze kadar yaptığı çalışmalar ve attığı somut adımlar tablo 4'te olduğu gibi tablolastırılmıştır.

Tablo 4. Türkiye AB İlişkilerinde Sınır Güvenliği Uygulamaları

İltica, Göç ve Dış Sınırların Korunması Görev Gücü Kuruldu.
Dış Sınırların Korunmasına Yönelik Strateji Belgesi Yayınlandı.
Entegre Sınır Yönetim Koordinasyon Kurulu Oluşturuldu.
Entegre Sınır Yönetim Görev Gücü Kuruldu.
Dışişleri Bakanlığı ve FRONTEX Mutabakatı İmzalandı.
2013'te 65 Sınır Karakolu Oluşturuldu, 150 Gözetim Kulesi Yenilendi.
Ulusal Koordinasyon ve Ortak Risk Analizi Merkezi (UKORAM) Kuruldu.
Sınır Yönetimindeki Devlet Kurumu Çalışmaları İller İdaresi'ne Devredildi.
2021'de Hudut Mülki Amirliği Kuruldu.
Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele ve Hudut Kapıları Daire Başkanlığı Birleştirildi.

(Kaynak: Elçi, 2022: 322-323)

Avrupa Birliği'ne aday ülkeler için hazırlanıp onaylanan Katılım Ortaklığı belgeleri, Türkiye için de hazırlanmıştır. Bu belgelerin amacı, AB tarafından belirlenen hedeflerdeki ilerlemenin takip edilmesidir. İlerleme raporları kapsamında mali yardımların belirlenmesi ve risk durumları çerçevesinde gerekli önlemlerin alınmasıdır. 2001 yılında; yasal olmayan göçün önlenmesi, mülteciler için barınakların yapılması ve Schengen sözleşmesine uyulması gibi konular yer alırken 2003 yılındaki belgede; Türkiye'nin gerekli önlemleri aldığı fakat yasadışı göçle mücadeleye ilişkin faaliyetlerin artırılması gerektiği ele alınmıştır. Bunun yanı sıra AB ile entegrasyonun kurumsal anlamda sağlanabilmesi için gerekli dönüşümlerin gerçekleştirilmesine de vurgu yapılmıştır. 2006 yılındaki belgede adalet, özgürlük,

güvenlik başlığı ele alınmış olup, sivil bir sınır güvenlik teşkilatının kurulması ve sınırlardaki mayınların temizlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. 2008 yılına gelindiğinde, iltica kanunu, iltica otoritesi ve sınır kolluk kuvveti biriminin kurulması ve Geri Kabul Anlaşmasının imzalanması gündemleri yer almıştır (Karaca, 2016: 59-60).

2021 yılına gelindiğinde Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi'ne ilişkin ilerleme raporu yani bir nevi karnesi niteliğinde olan Katılım Ortaklığı belgelerine bakıldığında, henüz istenen hedeflerin tamamlanmadığı görülmektedir. Sınır muhafız teşkilatının kurulması, sınır güvenliğinin sivil ve profesyonel birimler tarafından yapılması 2018 yılında gerçekleşmesi amaçlanan fakat henüz gerçekleşmeyen bir uygulama olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra duvar örülmesi, gözetleme kulelerinin arttırılması gibi uygulamalarda entegrasyon sağlansa da henüz AB tarafından tam uygunluğa dair bir bildirim tanımlanmamıştır (Yaylak, 2022: 93-95).

2.4.2 FRONTEX

FRONTEX, Avrupa Birliği'nin Entegre Sınır Yönetimi kapsamında dış güvenliğinden sorumlu olan bir kurumdur. Schengen Antlaşması'ndan sonra ülkelerin dış güvenliklerini sağlamak adına birden fazla uygulamaya başvurdukları bilinir. Eurodac Sistemi ile mültecilerin parmak izlerinin alınarak sığınma taleplerinin sınırlandırılması, SIS veri tabanı üzerinden iltica ve göç konularında ortak verilere ulaşmak bu uygulamaların başında gelmiştir. Fakat bunlardan farklı olarak FRONTEX (Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı) kurumuna ihtiyaç duyulması üç nedene bağlanmıştır:

- Soğuk Savaş sonrasında Doğu Avrupa'dan bir göç dalgasının beklenmesi
- ABD ve Avrupa'da gerçekleşen terör olayları sonrasında göç olgusunun güvenlik sorunu haline gelmesi
- 2004 genişleme dalgası ile Avrupa Birliği üye devlet sayısının artması ve sınırların daha geniş bir coğrafyaya ulaşması sonucunda sınırların korunması ihtiyacı (Turan, 2021: 50-53).

“Avrupa Birliği Üye Devletlerinin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliğinin Yönetimi” için bir Avrupa Ajansının kurulması ile FRONTEX kurumu 2004 yılında yürürlüğe girmiştir. Kuruluş amacı olarak ise Avrupa Birliği üye ülkeleri içerisinde serbest dolaşımın sağlanması için yüksek düzeyde kontrol ve gözetim

mekanizmasının oluşturulması belirlenmiştir. 2005'te Polonya'nın Varşova kentinde faaliyetlerine başlamış olup, kendi iç yapılanmasını ve bütçe planlamasını oluşturan bir birim olarak ilerlemektedir. Kurumun yasal temsilcisi olan İcra Direktörü, karar alırken herhangi bir hükümete bağlı olmaksızın kurum üyelerinin salt çoğunluğu tarafından kabul edilen oylarla faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülkelerin sınır müdahalelerine ilişkin önerileri değerlendirirken mevcut faaliyetin uluslararası koruma yükümlülüklerine yönelik bir ihlal içerip içermediğinin de denetimi yapılmaktadır (Başaran, 2022: 54-55).

FRONTEX, Avrupa Birliği'nin dış sınırlarındaki göç modelleri ve suç unsurlarına ilişkin verilerin analiz edilmesi ile bölgesel risklerin hesaplanmasını sağlamaktadır. Analiz konusunda önemli bir birim olmasına rağmen yetki konusunda FRONTEX'in sınırlandırılmış olması nedeniyle 2007 yılında FRONTEX'e bağlı Acil Müdahale Sınır Ekipleri (RAPID) kurulmuştur. Bu ekipler, dış sınırlarda problem yaşanması halinde bölgede görevlendirilerek acil yardım taleplerinin karşılanmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra 2008 yılında kurulan Eurosur yani Avrupa Sınır Gözetim Sistemi de FRONTEX'in operasyonel anlamda daha etkin faaliyetler göstermesini sağlamasını amaçlayarak kurulmuştur. Tüm bu uygulamalar, göçün güvenli hale getirilmesini hedeflemekle birlikte yasadışı göçmenlerden çok fazla hayatını kaybeden olması nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır. Bu nedenle 2011 yılında insan haklarının daha ön planda tutulduğu yasa değişiklikleri yapılmıştır (Yaylak, 2022: 45-47).

FRONTEX kurumu, AB üye ülkelerinin sınır güvenliği anlamında eş güdümünü sağlamak, ortak eğitim politikaları oluşturmak, risk analizleri gerçekleştirmek ve sınırların gözetiminde etkinliği arttıracak gelişmeleri takip etmek gibi amaçlarla kurulduğundan AB üye olmayan fakat dış sınırları nedeniyle komşuluğu bulunan ülkelerin de entegrasyonunu kapsamaktadır. Bu nedenle Türkiye'de ilgili kurum ve kuruluşlar ile FRONTEX arasında çeşitli uyum çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu uyum çalışmaları üç temel boyutta yürütülmektedir:

- Sınır geçiş noktalarında ve sınır boyunca profesyonel ve sivil bir kolluk kuvvetinin kurulması,
- İlgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliğini ve eş güdümü sağlamak üzere bir entegre sınır yönetimi sisteminin kurulması

- Alt yapının ve araçların modernleşmesi ve personel eğitimi yoluyla sınır yönetiminde etkinliğin artırılması. (Ekmekçioğlu ve Yıldız, 2018: 348-349).

Ortadoğu coğrafyasında yaşanan istikrarsızlıklar nedeniyle Türkiye'nin batı sınırlarının gündemi çoğunlukla yasadışı göç olmuştur. Bu doğrultuda Avrupa Birliği ülkelerine giriş kapısı olan Türkiye'nin batı sınırları FRONTEX'in de gündeminde önemli bir yer haline gelmiştir. Avrupa Birliğinin doğu bölgesindeki kara sınırlarında olası yasadışı göç faaliyetlerinin önüne geçmek için 2010 yılı ve sonrasında Türkiye-Yunanistan sınırı FRONTEX'in çalışma alanı haline gelmiştir. Bu nedenle FRONTEX bölgesel ofislerinden birisi, Yunanistan'ın Pire şehrinde kurulmuştur. Bununla birlikte FRONTEX yardımcı birimlerinden olan RAPID'e bağlı 175 kişilik hızlı sınır muhafaza ekipleri, Türkiye-Yunanistan sınırına görevlendirilmiştir. FRONTEX verilerine göre 2010-2011 yılında atılan bu adımlar sayesinde göç eden kişi sayısında ciddi bir azalma meydana gelmiştir (Karaca, 2016: 80-82).

3 TÜRKİYE’NİN SINIR GÜVENLİĞİ UYGULAMALARININ İDARİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE GZFT ANALİZİ

Çalışmanın birinci bölümünde güvenlik kavramı ve bu kavrama bağlı olarak oluşturulan güvenlik türleri başta olmak üzere Türkiye’nin sınır güvenliğini ifade etmekte de kullandığımız güvenlik yaklaşımları açıklanmıştır. Bu güvenlik yaklaşımları anlatılırken yine sınır güvenliği politikalarını doğrudan etkileyen konjonktürel değişimlerin güvenlik anlayışları üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir. Bu konjonktürel değişimler anlatılırken tarihsel süreç baz alınmış ve tarihsel sürecin güvenlik yaklaşımlarını buna bağlı olarak da güvenlik yaklaşımlarının mevcut kabul edilebilir güvenlik politikalarını nasıl etkilediği ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise güvenlik kavramı ve güvenlik yaklaşımlarının ışığında Türkiye’nin sınır güvenliği politikaları işlenmiş, bu politikaları oluşturan ana etmenler üzerinde durulmuştur. Yine anlaşılabilir olması açısından çalışmamızda Türkiye’nin sınır güvenliği anlatılırken tarihsel sürece bağlı kalınmış ve Türkiye’nin ihtiyaçları doğrultusunda nasıl değişim ve gelişim gösterdiği açıklanmıştır. Hedefimiz olan güvenlik kavramının salt askeri bir askeri terim olmadığı ve askeri terimler dışında sivil etkilerin de nedeni önemli olduğunu baz alarak Türkiye’nin sınır güvenliği yapısı ve buna ilişkin konular işlenmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise Türkiye’nin sınır güvenliği yapısı ile ilgili bir GZFT analizi ve idari kapasite değerlendirmesi yapılmıştır. Bu analiz kapsamında sınır güvenliğinin güçlü ve zayıf yönleri değerlendirilmiş olup mevcut fırsat ve tehditler de ele alınmıştır. İdari kapasite bağlamında ise organizasyon yapısı, insan kaynakları ve fiziksel kaynaklar açısından inceleme yapılmıştır.

3.1 İdari Kapasitenin Değerlendirilmesi

İdari kapasite kavramı, bir devletin karar alma ve aldığı kararları yönetme kapasitesi içerisinde değerlendirilir. Devlet kapasitesinin bir ayağı olan idari kapasite, karar alma süreci içerisindeki bilgi ve insan kaynağı, ekonomik ve fiziksel kaynakları ele alan bir boyuttur. Aynı zamanda devletlerin karar uygulama sürecinde yasalara bağlılığı, tarafsız bir idari yapılanmaya sahip oluşu, etkin bürokratik yapılanmanın oluşturulması gibi konular da idari kapasite kavramının içeriğini oluşturur. Buradan bakıldığında devlet kapasitesinin içerisinde yer alan bürokratik yetkinliği ifade eden

idari kapasite, devletlerin etkili bir kamu hizmeti sunmasına ilişkin kaynakları değerlendiren bir çalışma alanını tanımlar (Gökçe ve Gökçe, 2015 :10-17).

Kamu politikalarının uygulama alanı olarak ele alınan idari kapasite, aynı zamanda belirlenen amaç doğrultusunda en uygun kaynakların seçilmesi ve etkin bir biçimde kullanılması sonucunda kamusal hizmetin sunulmasına kadar pek çok aşamayı kapsar. Bu doğrultuda kamu personellerinin, devletin belirlemiş olduğu politikanın uygulama alanında önemli işlevleri olduğundan idari kapasitenin önemli unsurları içerisinde değerlendirilir. Devletin iyi işleyen kurumlara sahip olması, politikalarını etkin ve şeffaf bir biçimde uygulayabilmesi, kalkınma hedeflerinin gerçekleştirmesi açısından oldukça önemlidir. İdari kapasite de bu minvalde kaynakların en etkili biçimde kullanılmasını temsil eden bir boyuttur (Çolak, 2019: 32-34).

İdari kapasitenin önemi; ekonomik kalkınma, bireysel ve toplumsal refah, demokrasiye katkısı ve Avrupa Birliği entegrasyonu gibi konularda karşımıza çıkar. Devletlerin ekonomik anlamda kalkınmaları, fonların etkin bir biçimde yürütülmesi, kamu mallarına yatırım gibi konular ancak idari kapasitenin güçlü olmasıyla sağlanabilir. Dünya Bankası, devletlerin idari kapasitelerini ekonomik kalkınma ile doğrudan ilişkilendirmiştir. Bunun yanı sıra bürokrasinin işleyişinin güçlü olması, sosyal çatışmayı da azaltan bir etken olarak ele alınır. Siyasi istikrarın sağlanması, toplumsal adalet ortamının sürdürülmesi idari kapasitenin rolleri içerisinde yer aldığından bireysel ve toplumsal refahın sağlanmasında etkili olduğu ifade edilebilir. Avrupa Birliği tarafından idari kapasitenin önemi belirlenmiş ve bu doğrultuda aday ve üye ülkelerin de entegrasyon süreçlerinde idari kapasite önemli bir kriter olarak sunulmuştur (Sarica ve Acar, 2022: 314-317).

İdari kapasite kavramının tanımındaki çok yönlülük gibi boyutlarının ele alınmasında da farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Heichlinger, Thijs ve Bosse tarafından yapılan sınıflandırma içerisinde üç temel boyut bulunur:

- Organizasyon yapısı: Politika oluşturma sürecinin iyileştirilmesi, yasal düzenlemeler ve yönetim yapılarına odaklanır.
- Personel: İnsan kaynakları olarak ele alınan bu boyut, bireylerin gerekli eğitimleri alarak bilgi donanımlarını güçlendirmeyi amaçlar.
- Sistem ve araç: Personellerin mevcut bilgilerini açığa çıkaracakları yöntem ve prosedürleri ele alır (Çolak, 2019: 39-42).

Börzel ve Riese ise insan kaynakları, bilgi kaynakları, mali kaynaklar kamu hizmetinin niteliği ve fiziki kaynaklar olarak ele almışlardır. İnsan kaynakları; personel yeterliliğinin artırılması, meritokratik istihdam, hizmet içi eğitimler, kamu kurumlarına bağlılık gibi konuları işler. Bilgi kaynakları; toplumdan gerçek bilgilerin saklanmaması, uluslararası alanda çıkan bilgilerden yararlanma konularından oluşur. Mali kaynaklar; yatırımların teşviki, adil vergi toplama mekanizması, kaynakların dağıtımı konusunda şeffaflık konularını içerir. Kamu hizmetlerinin niteliği ise hizmet kalitesi, denetim mekanizması, rehberlik hizmetlerini kapsar. Son olarak fiziki kaynaklar ise bilgi teknolojileri, hedefe yönelik araçları kapsar. İdari kapasitenin geliştirilmesi de tüm bu boyutlara yapılacak olan yatırımlarla ilişkilendirilmiştir (Aktaran Gökçe ve Gökçe, 2015: 14-16).

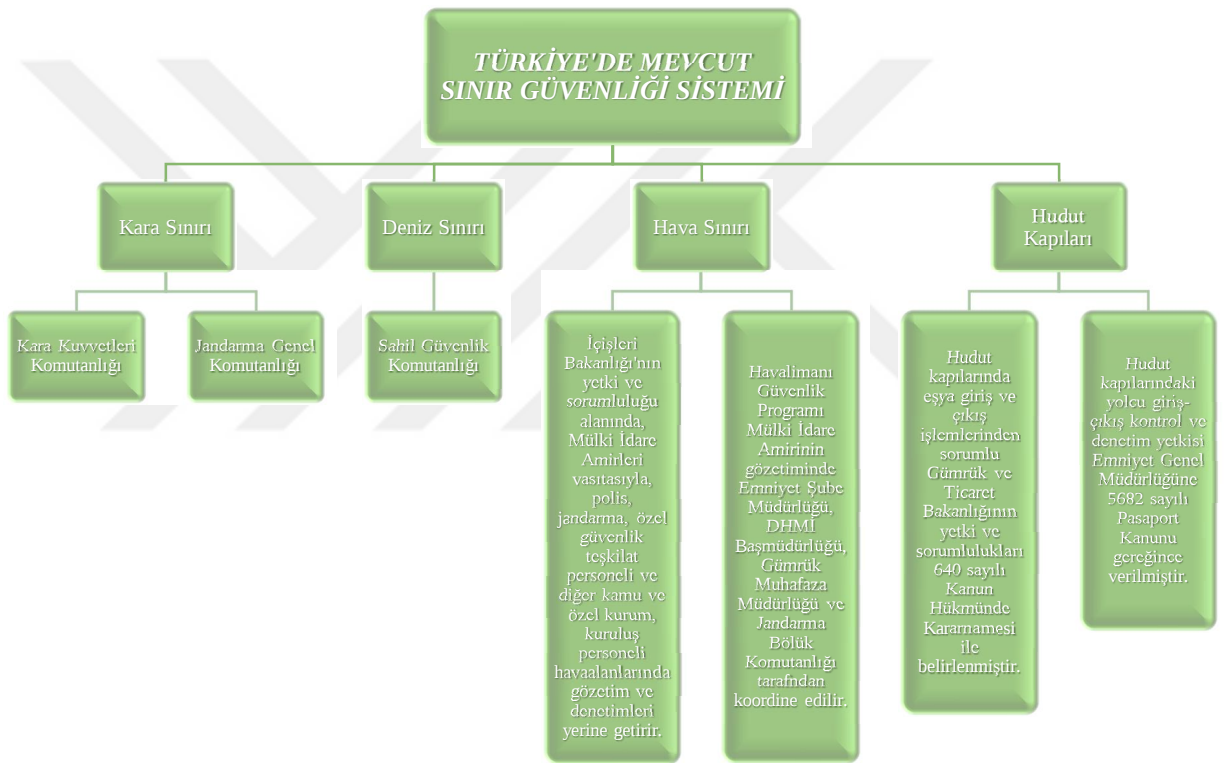
İdari kapasite, mevcut bileşenleri doğrultusunda değerlendirilir. İdari kapasitelerin eksikliği ülkelerin gelişmişlik düzeyi üzerinde belirleyici bir faktör olarak ele alınır. İdari kapasitenin bileşenleri yalnızca nitel değil politika çıktılarının verileri üzerinden inceleme yapılmasını sağlaması nedeniyle nicel değerlendirmeleri de mümkün kılar. Literatürde idari kapasite bileşenlerine göre ölçüm yapıldığı gibi tüm unsurların değerlendirmeye alındığı bütüncül incelemeler de bulunur. Gelir arttırmak, adil vergi düzeni, demokratik yönetim, kamu personellerinin profesyonelleşmesi, iktidar ve vatandaş uyumu kapasite ölçümünde değerlendirmeye alınan bileşenlerden bazılarıdır (Sarica, 2021: 1754-1758).

Gökçe ve Gökçe, idari kapasitenin ölçülebilirliğine yönelik kullanılan ölçekler eleştirilerek şu unsurların belirleyici olduğu ifade etmişlerdir:

- Kurumsallaşma ve Farklılaşma: Kurumların oluşturulmasından kurumlar arası koordinasyon durumuna kadar işleyişe dair süreçleri kapsar.
- İnsan Kaynakları: Kamu personellerinin istihdamı konusunda liyakat, beyin göçünde tercih edilen ülke olma gibi konulardır.
- Kamu Hizmetlerinin Niteliği: Hizmet kalitesi, hizmete kolay erişim, denetim mekanizması, bilgi teknolojilerinin kullanımı ve fiziksel koşulları kapsar.
- Etkin Bir Bütçe, Mali Yönetim ve Denetim: Adil vergi düzeni, genel bütçenin tasarruflu kullanımı gibi değerlendirmeleri içerir (Gökçe ve Gökçe, 2015: 19-22).

Kurumsallaşma

Türkiye'nin sınır güvenliği kapsamında idari kapasitesi değerlendirildiğinde güçlü bir kurumsal yapıya sahip olduğu ve bu kurumsal yapının getirdiği başarılı bir kurumsal örgütlenme içerisinde olduğu söylenebilir. Türkiye'nin mevcut sınır güvenliği sistemine kurumsal yapı açısından bakıldığında birden fazla kurumun etkin rol aldığı görülmektedir. Kara, deniz, hava sınırları ve hudut kapılarında yürütülmekte olan sınır güvenliği faaliyetlerinin bağlı bulunduğu birimler aşağıda yer alan şemada detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Bu kurumların görev tanımları birbirinden farklı olsa da sınır güvenliğinin sağlanması noktasında her biri sorumlu olarak değerlendirilebilir.

Şekil 2. Türkiye'de Sınır Güvenliğinde Kurumsal Yapılanma

(Kaynak: Yeşiltaş, 2015: 15).

Sınır güvenliğine ilişkin kurumsal yapı incelendiğinde beş temel kurumun (Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğünün) sorumluluklarının olduğu görülmektedir. Pek çok uzman tarafından bu dağınık kurumsal yapı, yapıların arasında entegrasyon ve koordinasyon problemi oluşturabileceği nedeniyle eleştirilmiştir. Yapılan eleştiriler ışığında genel olarak sınır güvenliğinin, saldırı ve savunma pratiğine bağlı değil çağa uygun olarak, suçun

önlenmesi prensiplerine uygun bir biçimde yürütülmesi gerektiğini ifade edilmiştir (Kaya, 2013: 10). Demir (2018), tarafından hazırlanan tez çalışmasında, Türkiye'nin sınır güvenliği yapısının oluşmasında şu üç faktöre değinmektedir:

- Türkiye'nin jeopolitik konumu dolayısıyla kara sınırlarının yanı sıra deniz sınırlarının da olması dolayısıyla birden fazla sınır özelliği bulunması.
- Güvenlik güçlerinin görev tanımlamaları yapılırken merkez, taşra, kırsal olarak üç bölgeye ayrılması.
- Sınır güvenliğinin sağlanmasına yönelik oluşturulan özel bir kurumun olmamasından kaynaklı çok başlılığın olması (Demir, 2018: 14).

Sınır güvenliğinde yetki ve sorumlulukları olan kurum ve kuruluşlar içerisinde kolluk kuvvetlerinin odağında güvenlik ile ilgili meseleler bulunurken kaçak giriş ve çıkışların takibini yapan kurum ise Ticaret Bakanlığı olarak belirlenmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı personeller, pasaport kontrolünde görev alırken, Kara Kuvvetleri Komutanlığı hudut kapıları dışında yer alan sınır hatlarının güvenliğinden sorumludur. Aynı şekilde Jandarma Genel Komutanlığı da İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak güvenliğin sağlanmasına yönelik yetkilendirilmiştir. Hava sınırlarında da kara sınırlarında olduğu gibi İçişleri Bakanlığı'na bağlı kolluk kuvvetleri bulunurken, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Başmüdürlüğü ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı Gümrük Muhafaza Müdürlüğü de yetkilendirilmiş birimlerdir (Uyarer, 2017: 59-60). Hem kara sınırlarında hem de hava sınırlarında görevlendirilmiş olan Ticaret Bakanlığı personelleri, sınırlarda kaçakçılığın önlenmesine ilişkin birincil olarak yetkilendirilmişlerdir.

İnsan Kaynakları

Türkiye'nin sınır güvenliği alanında terörizm, narkotik suçlar, insan ve eşya kaçakçılığı olmak üzere üç ana gündemi bulunmaktadır. Sınırlarda ve hudut kapılarında terörle mücadeleyle ilişkin görevler kolluk kuvvetlerine ait olurken, insan ve eşya kaçakçılığıyla mücadele ve hudut kapılarında narkotik suçlarla mücadele Gümrük Muhafaza Müdürlüğü personellerinin görev ve yetki kapsamında yer almaktadır. Yabancı ülke vatandaşının sınır kapılarından girdiği anda Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı personellerin veri tabanı üzerinden pasaport sorgulaması yapılmakta ve eğer herhangi bir sorun ile karşılaşılmazsa Gümrük Muhafaza personelleri tarafından kaçakçılıkla mücadeleye ilişkin değerlendirme aşamasına

geçilmektedir. Terörle mücadele ise Kara Kuvvetleri Komutanlığı birimlerince hudut kapıları dışındaki sınır bölgelerinde, sınır karakollarında yürütmekte oldukları faaliyetleri kapsamaktadır.

Ticaret Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermekte olan Gümrük Muhafaza birimleri, sınır kapılarında uyuşturucuyla mücadele faaliyetlerini yürütmektedir. Bu faaliyetler, Gümrük Muhafaza, Kaçakçılık ve İstihbarat Müdürlüğü'ne bağlı personelin aldıkları eğitim ve donanımın yanı sıra çeşitli materyallerle gerçekleştirilmektedir. Gümrük Muhafaza memurları, X-Ray Detektörü kullanımı eğitimi alarak sınır geçişlerinde çeşitli risk kriterleri kapsamında gümrük içerisinde bulunan X-Ray Detektörü tarafından araçların taranmasını sağlayarak yurda girişi yasak maddeleri ve eşyaları denetlemektedirler. Bunun yanı sıra Gümrükler Muhafaza Köpek Eğitim Merkezi'nde detektör görev köpeklerinin eğitimi yapılmaktadır. Köpek Eğitim Merkezinde mülakatla seçim testlerine tabi tutulan Gümrük Muhafaza personelleri aldıkları eğitimlerle detektör köpek idarecisi olurlar. Detektör Köpek idarecileri ve detektör köpekleri sınır kapılarında uyuşturucu ile mücadele mekanizmasının en önemli parçalarından biridir. Bu kapsamda 2020 yılı itibariyle faaliyet göstermekte olan 142 adet narkotik detektör köpeği ve 70 adet X-Ray cihazı bulunmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2020).

2018 yılında yayınlanan I. 100 Günlük Eylem Planı'nda bulunan "Uyuşturucu ile Daha Etkin Mücadele" amacı kapsamında, uyuşturucu ile mücadeleye yönelik faaliyetleri kapsamlı bir biçimde yürütecek yeni bir birim kuruldu. Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü çatısı altında oluşturulan Narkotik Suçlarla Mücadele Dairesi ve Van, Kocaeli, Gürbulak, İstanbul, Mersin ve Edirne Kaçakçılık ve İstihbarat Müdürlükleri (KİM) kapsamında 7/24 görev yapacak alanında uzman personelden oluşan NARKOKİM uyuşturucu maddeler ve mücadele yöntemleri konusunda uzmanlaşmış bir birim olarak faaliyet göstermektedir. Bu birim dahilinde aktif olarak 399 NARKOKİM personeli görev almaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2020).

Kurumsal yapı üzerinden yapılan bu incelemede de görüldüğü üzere Türkiye'nin sınır güvenliğinden sorumlu kurumsal yapısı içerisinde yetkin personeller bulunmakta ve yürütülen faaliyetlerde bu doğrultuda güçlenmektedir. Kurumsal yapı yönünden idari kapasitesi güçlü olan Türkiye'nin sınır güvenliği uygulamalarında, personel

eğitimlerinin artış göstermesi buradaki yetkinliği arttıracığından, zayıf kalan yönlerin de güçlenmekte olduğunun bir işaretidir.

Fiziksel Kaynaklar

Türkiye, güvenliği anlamında ortaya koyduğu yerleşme hedeflerini yakalamış ve güçlü bir sınır güvenliği yapısı oluşturmuştur. İdari kapasitenin bir bileşeni olan fiziksel kaynaklar açısından bakıldığında Türkiye'nin sahip olduğu teknolojik ve akıllı sistemler etkili bir biçimde kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra doğu ve güneydoğu sınırlarına inşa edilen duvar ve bu duvara bağlı termal kameralar, akıllı güvenlik sistemleri, aydınlatmalar sınır güvenliğini güçlendiren etkili unsurlardır.

Türkiye'nin askeri güvenlik alanında yapmış olduğu yatırımlar yalnızca ülkenin güvenliğini arttırmakla kalmamış aynı zamanda büyük bir ihracat kalemi haline de gelmiştir. 2022 yılında savunma sanayiinin toplam ihracatı 4,3 milyar dolar olurken 2023 yılı için 6 milyar dolar ihracat hedefi belirlenmiştir. Havacılık ve Uzay alanında Milli Muharip Uçak, Eğitim ve Hafif Taarruz Uçağı HÜRJET, Muharip İnsansız Savaş Uçağı Bayraktar KIZILELMA, Deniz Projelerinde en büyük askeri gemi olarak Çok Maksatlı Amfibi Hücum Gemisi ANADOLU, 2023 yılı projelerinden bazılarıdır. Buradan anlaşılabacağı üzere Türkiye, savunma sanayide yerli ve milli hamleler ile önemli bir güvenlik yaklaşımı oluşturmuştur (Dünya Gazetesi, 8 Ocak 2023).

3.2. GZFT Analizi

GZFT analizi; bir konunun güçlü, zayıf yönlerini detaylı bir biçimde incelemek ve bununla birlikte incelenen konunun faydalarını ve olası tehditlerini ele almaya yarayan bir analiz yöntemidir. Güçlü, zayıf, faydalı ve tehdit kelimelerinin baş harfleriyle adlandırılan bu analiz yöntemi, incelenecek konunun bütünsel bir biçimde ele alınmasını sağlarken aynı zamanda gelişmesi gereken yönlerinin de güçlü yönler ve olası risk ve tehditler ışığında değerlendirilmesini sağladığından oldukça önemlidir.

Bu bölüm kapsamında sınır güvenliği yapısına ilişkin bir GZFT analizi yapılmıştır. Bu analiz, incelenen mevcut durumun güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyarken aynı zamanda olası tehdit ve fırsatları da ele alarak bütünsel bir bakış açısıyla okunma yapılmasını sağladığından tez çalışması için kapsayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Güçlü Yönler

Türkiye'nin sınır güvenliği incelendiğinde köklü ve aynı zamanda çağın gerekliliklerine göre gelişim gösteren bir yapısı bulunmaktadır. Sınır güvenliğinde sorumlu olan kurumlar, uzun bir geçmişe dayanmakla birlikte zaman içerisinde kendilerini yenileyebilmişlerdir. Buradan hareketle Türkiye sınır güvenliği yapısının istikrarlı bir idari yapılanmaya sahip olması dolayısıyla sürdürülebilir politikalar içerdiği söylenebilir.

Terörizm, Türkiye sınır güvenliği politikalarında birincil öneme sahiptir. Bu nedenle sınır hatlarında etkin fiziksel önlemler alındığı görülür. İnsansız Hava Araçları (İHA-SİHA), gözetleme kuleleri, ASELSAN'ın kendi bünyesinde geliştirdiği termal kameralar sınır duvarları güvenliğin sağlanmasındaki önemli araçlardır. Yaklaşık kırk yıldır terörle mücadele eden Türkiye, Güneydoğu ve Doğu sınırlarında teröristlerle vermiş olduğu mücadeleler sebebiyle sınır güvenliği uygulamaları da askeri güvenliğin güçlendirilmesine yönelik olmuştur (Uyarer, 2017: 84-85). Çalışmamızın içerisinde bahsettiğimiz yasa dışı göçü önlemek, kaçakçılık faaliyetlerini durdurmak ve terörle mücadelede daha etkin olmak için İran sınırına 64 km; Irak sınırına 13 km ve Suriye sınırına 873 km güvenlik duvarları inşa edilmiştir. Bunun yanı sıra Suriye Akçakale ilçesinde sağlanan sınır güvenliği, 40 kilometrelik alanda oluşturulan ve Türk Seddi olarak da adlandırılan beton yükselti ile güçlendirilmiştir. Bu bölgede devam eden sınır boyunca Akıllı Sınır Güvenliği kapsamında aydınlatma çalışmaları yapılmış, 8 metre yüksekliğinde zırhlı kuleler yerleştirilmiştir. Buradan da anlaşıldığı üzere Türkiye sınır güvenliği, askeri güvenliğin sağlanması ve fiziksel tedbirlerin alınması bakımından güçlü bir yapıya sahiptir. Bunun yanı sıra TSK'nın modern silahlarla donatılması, ordu envanterinin çeşitlendirilmesi ve güçlendirilmesi terörle mücadelede en büyük sorunlardan olan konvansiyonel ordu yapısıyla yapılan mücadelenin yerini gerilla tipi mücadeleye daha uygun mobilize ve etkin profesyonel askeri birliklerin kurulması, Türkiye'yi sınır güvenliği konusunda güçlü bir pozisyonu getirmiştir. Çalışmamızın içinde de uyuşturucu yakalamaları ve kaçakçılıkla mücadele faaliyetleriyle örnek olarak gösterdiğimiz Ticaret Bakanlığına bağlı Gümrük Muhafaza ekipleri de sahip olduğu köklü geçmiş, bilgi ve deneyimle etkin bir aktör olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye, terörle mücadelede sınırlarda etkin operasyonlar yürütmüş olup güncel operasyonlara bakıldığında terör tehdidinin sınırın gerisine kadar püskürtüldüğü görülmektedir. Fırat Kalkanı operasyonu ile bölge teröristlerden temizlenmiş sınırlardaki terör tehdidi giderilmiş ve bunun yanı sıra bölgede yaşayan Suriyeli göçmenlerin yeniden kendi ülkelerine dönmeleri de sağlanmıştır. Bunun yanı sıra Zeytin Dalı Harekâtı, Barış Pınarı Harekâtı ve Bahar Kalkanı Harekâtı gibi operasyonlar da hem terör tehdidinin bir koridor oluşturmasını engellemek hem de Türkiye'nin sınır komşularından kaynaklanan düzensiz göçmen sorununu çözmek için önemli sonuçlar doğurmuştur. Buradan bakıldığında Türkiye'nin sınır güvenlik yaklaşımında sınır ötesi operasyonların başarılı olduğu ve askeri güvenlik alanında önemli bir gücü elinde bulundurduğu söylenebilmektedir.

Zayıf Yönler

Sınır güvenliğiyle ilgili çalışan kurumların birbirinden bağımsız ve entegrasyonu tamamlanmamış olması sınır güvenliği işleyişinde bazı durumlarda karmaşalar ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'de sınır güvenliğini tüm yönleriyle kapsayıp salt görevi sınır güvenliği olan bir birim olmaması uygulamaların etkinliğini azaltabilmektedir. Kurumların yanı sıra kurumların bağlı bulunduğu bakanlıkların birbirinden farklı olması sınır güvenliğinin etkin şekilde sağlanmasını tesis edecek teknolojik imkân yetkileri sınırlandırabilmekte, değiştirebilmektedir. Kurumların birbirlerine bağlı oldukları ortak bir yazılımsal alt yapı olmaması yetki durumunu daha karmaşık bir hale getirmekte ve bütünsel güvenlik yapısını zayıflatmaktadır. Güvenlik anlayışının terörle mücadele sebebiyle sivilleşme noktasında AB müktesebatına tam uyum sağlayamıyor oluşu üyelik sürecinde sorunlar doğurmaktadır.

Türkiye'nin sınırlarda mültecilere ve göçmenlere yönelik bir dönem uyguladığı Açık Kapı Politikası, dönemsel olarak sorunlar doğurmuştur. Suriye krizi sonrasında uygulanan bu politika, ülkeye yardım talebiyle sığınan tüm göçmenlerin geri gönderilmeden desteklenmesini kapsamaktadır. Bu uygulama insan hakları yönünden değerlendirildiğinde Türkiye için gurur verici olmasının yanı sıra sınır geçişlerini kolaylaştırması sebebiyle sınır güvenliğinin önemli bir gündemi olan yasadışı göç, düzensiz göç gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sürecin etkili bir biçimde yönetilmesi için AB üyeleri bir birçok ülke ile Geri Kabul Antlaşması imzalanması planlanmış ve göçmenlerin insan haklarına uygun bir biçimde iade edilmesi

görülmüştür. Fakat tam olarak yürümeyen bu anlaşma, taahhüt edilen sözlerin tutulmaması nedeniyle Türkiye'nin iç ve dış güvenliğinde sorunlara neden olmuştur.

Türkiye'nin sınır güvenliği uygulamalarına yönelik yapılan bir araştırmada hem Türk hem de yabancı uzmanlar, sınır güvenlik yapısındaki profesyonelleşmenin olmamasını en büyük zayıflık olarak değerlendirmişler, bunun akabinde idari yapının kurumsal ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenmesi ve sınır güvenliğine ilişkin belirsizliklerin bir sorun olduğunu ifade etmişlerdir (Uyarer, 2017: 78-79).

Fırsatlar

Türkiye'nin hem göç yolları üzerinde transit bir ülke konumunda olması hem de batı sınırında AB ülkeleri ile sınır komşusu olması nedenleriyle AB Entegre Sınır Yönetimi kapsamında önemli projelere imza atmasına olanak sağlamaktadır. Türkiye sınırlarının AB ile uyumlaştırılması kapsamında sınırlardaki fiziksel önlemlerin artırılması ve sınır güvenliğini sağlayacak sivil ve profesyonel bir teşkilatlanmanın oluşturulması gereği bu kapsamda öne çıkan proje başlıklarından olmuştur. Projeler neticesinde doğu ve güneydoğu sınırlarında duvar örme uygulamaları yapılmış ve bu uygulamalar ile birlikte kaçak göçmenlerle mücadeleyle ilişkin önemli gelişmeler yaşanmıştır. Acil Sınır Fiziki Güvenlik Sistemlerinin Yapılanmasına Dair Protokol'ün 2016 yılında imzalanması ile sadece duvar örme değil gözetleme kulelerinin inşa edilmesi, kamera ve aydınlatma sistemlerinin kurulması gibi adımlar atılmıştır. Bu düzenlemelerin finansmanları Türkiye tarafından karşılanırken Entegre Sınır Yönetimi kapsamında AB fonundan da yararlanılmıştır (Elçi, 2022: 324).

AB tarafından oluşturulan FRONTEX kurumu da AB'nin dış güvenliğini sağlamak için üye ülkelerinin sınır komşularında da güvenliğin sağlanmasını amaçlamaktadır. Belirlenen sınırlarda ortak eğitim politikalarının oluşturulması olası sınır risklerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda yeni projelerin oluşturulması amaçlanmaktadır. Türkiye de FRONTEX kapsamında değerlendirilen ülkeler arasında yer almaktadır. Başta Yunanistan sınırındaki kaçak göçmenlerle mücadeleyle ilişkin uzman kadrolar görevlendirilmiş ve bu doğrultuda önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Türkiye'nin sınır komşuları ile sürdüreceği iyi ilişkiler, enerji koridoru, göç ve ticaret yolları gibi jeopolitik konumu itibariyle hem ticaret hem de güvenlik anlamında olumlu gelişmeleri de beraberinde getirecektir. Doğu ve Güneydoğu sınırlarındaki birçok bölgenin terörden arındırılmış olması ve bu sınırlara sahip komşu ülkeler ile

olan çeşitli bölgesel anlaşmalar yapılması Türkiye'nin geleceği açısından olumlu bir adım olarak görülebilir.

Tehditler

Türkiye'nin de içinde bulunduğu iç karışıklıklarla dolu bir coğrafyanın ortasında barış ve sükuneti korumak oldukça meşakkatli bir iştir. 877 kilometre sınırın olduğu Suriye, uzun yıllardır iç savaş halinde olması bu açıdan önemli bir tehdittir. Bunun yanı sıra merkezi otorite olmaması ve vekalet savaşları dolayısıyla bölgedeki Türkiye'ye karşı tutum ve eylemler tehditler barındırmaktadır. Terör örgütlerinin, vekalet savaşlarının bir parçası olması hem Suriye hem Irak sınırlarında sorunlara neden olmaktadır. Irak'ta merkezi hükümetin otorite boşluğundan dolayı güçlenen YPG/PKK terör örgütü Irak'ın kuzeyinde uluslararası destekçilerinin de etkisiyle yaşam alanı bulmaktadır.

Doğu sınırına bakıldığında, Azerbaycan ve Ermenistan arasında olan Dağlık-Karabağ Savaşının ardından yapılan ateşkes antlaşmasının 9. maddesi gereği Azerbaycan ve Nahcivan Özerk bölgesi arasında bağlantıyı sağlamak amacıyla Zengezur Koridoru adı verilen yol açılacaktır. Ancak diğer bir komşumuz olan İran, Zengezur koridoruna karşı çıktığı için Azerbaycan'a karşı tutumunu sertleştirmekte, dolayısıyla Türkiye'yle olan ilişkileri de gerginleşmektedir. İran içerisinde ise rejim ve halk arasında uzun süren çatışmalarda sular durulmamış sadece kontrol altına alınmıştır. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda İran'ın olası bir iç savaş yaşaması yeni bir göç tehdidini ortaya çıkarabilecek bir tehdittir. Ayrıca İran'ın Azerbaycan ile olan gergin ilişkileri sebebiyle sınır güvenliği açısından sorunlar doğmaktadır. Öte yandan Azerbaycan-Ermenistan savaşında müdahil ve gözlemci olan Rusya, Ukrayna'nın NATO'ya dahil olma girişimine karşı Ukrayna'ya saldırmıştır. Halihazırda savaş coğrafyasının ortasında olan Türkiye, Rusya-Ukrayna savaşının da olumsuz etkilerine maruz kalmaya devam etmektedir.

Bunların yanı sıra Asya'da bir tehdit olarak ortaya çıkan iklim değişikliği Türkiye Cumhuriyeti sınırların da potansiyel bir göç dalgası tehdidi oluşturmaktadır. Asya'yı tehdit eden su kıtlığı sebebiyle gıda üretimi sektöre uğrama riskini barındırmaktadır. Asya, dünyanın gıda üretim merkezlerinden biridir. Bununla beraber iklim değişikliğinin sebep olduğu aşırı yağışlarda sele ve heyelana sebep olmaktadır. Aşırı yağışların sonucu olarak yaşam alanlarının daralmaya başlaması, önce iç göçe

sonrasında dış göçe sebep olmaktadır. Örneğin Bangladeş'te aşırı yağışlar sebebiyle yaşam alanları daralmış ve milyonlarca insan yeni yerleşim yerleri aramak zorunda kalmışlardır. Asya'da iklim değişikliği her geçen gün daha tehdit edici olurken bunun sebep olacağı siyasi ve ekonomik sorunlar orta vadede Türkiye'yi de etkileme ihtimalini barındırmaktadır (Kaya, 2023: 10). İklim değişikliğinin etkisi dışında Afganistan da yaşanan şiddet olayları, kronikleşmiş yoksulluk, Pakistan'da yaşanan yoksulluk ve bu ülkelerde her geçen gün yükselen Türkiye sempatisi, Türkiye'ye doğru büyük göç dalgalarına sebep olmaktadır.

Doğu Akdeniz ve Kıbrıs, bölgesel ve küresel üstünlük mücadelesi açısından önemli bir yer olmakla beraber Doğu Akdeniz'in askeri, ticari, ulaştırma gibi çok boyutlu stratejik öneminin yanı sıra, sahip olduğu düşünülen yüksek enerji potansiyeli sebebiyle de denizlerin paylaşımı mücadelesini beraberinde getirmiştir. Yunanistan, sahip olduğu Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos ve Meis adalarını esas alarak deniz yetki alanı sınırlandırması yapmayı hedeflemektedir (Yaycı, 2012: 19). Bu yüzden Doğu Akdeniz'de Türkiye ile karşı karşıya gelmektedir. Bununla beraber ABD'nin Dedeagaç'ta kurduğu üs ve Doğu Akdeniz de Yunanistan'ın politikalarını desteklemesi Türkiye için bir tehdit unsurudur.

Türkiye'nin güneydoğu ve doğu sınırlarının başat gündemleri olan terör, kaçakçılık narkotik suçlar ülkenin hem iç hem de dış güvenlik anlayışının ne şekilde oluşturulması gerektiğini ortaya koyan tehditlerdir. Doğu sınırında coğrafi şartların dağlık ve engebeli olması bölgedeki kaçakçılık ve terörizm faaliyetlerinin önlenmesi noktasında zorlayıcı bir faktördür. Bunun yanı sıra Suriye sınırında ise sınır hattının çok uzun olması bölgede birden fazla il, ilçe ve köy denetimini zorunlu kılmakta ve olası risk durumlarını da arttırmaktadır.

SONUÇ

Türkiye'nin sınır güvenliği yapısına bakıldığında güçlü bir kurumsal yapıya sahip olduğu ve bu kurumsal yapının köklerinin geçmişe dayanan sağlam örgütlenmelerden oluştuğu görülür. Buradan hareketle idari kapasitenin kurumsallaşma ayağında oldukça güçlü bir kapasiteye sahip olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra fiziksel kaynakların son teknolojik gelişmelerin ışığında yerli ve milli bir yaklaşımla üretilen teçhizatlardan oluşması da sınır güvenliğine yönelik idari kapasitesini güçlendiren bir diğer faktördür. İnsan kaynakları ise alanında yetkin isimlerden oluşan sınır güvenliğinden sorumlu personelleri içermesi, hizmet içi eğitimlerin düzenli bir biçimde sürdürülmesi açısından değerlendirilmektedir. Fakat personel seçilme ve yerleştirilme süreçleri ve kurum içerisindeki uzmanlaşmalarda eğitimlerin niteliğinin artırılması yönüyle güçlendirilmesi gereken bir kapasite boyutundan söz edilebilir. Bakanlıklar tarafından yürütülen çalışmalar ve sunulan hizmet içi eğitimlerdeki güncellemeler, bu doğrultuda gelişmenin hız kesmeden devam ettiğinin bir göstergesidir.

GZFT analizi sonucunda ise Türkiye'nin sınır güvenliği politikalarının geneline bakıldığında birtakım tehditler barındırsa da güçlü bir pozisyonda olduğu açıkça görülmüştür. Özellikle savunma sanayinde son yıllarda yapılan millileşme atılımları, Türkiye'nin askeri alt yapısını daha da güçlendirmiş bu sayede yalnızca kendi imkanlarını oluşturmamış aynı zamanda savunma alanında öncü ve ürünleri talep edilen bir ülke haline gelmiştir. Buna örnek olarak Azerbaycan-Ermenistan Savaşında kullanılan milli silahlar; Rusya- Ukrayna Savaşı'nda kullanılan Türkiye üretimi hava-kara araçları gösterilebilir. Bunun yanı sıra farklı ülkelerin terörle mücadele kapsamında Türkiye üretimi askeri teçhizatları kullanmaları da örnek olarak gösterilebilir.

Türkiye'nin son yıllarda terörle mücadelede etkin olmasını da savunma sanayinin güçlü atılımlarına bağlayabiliriz. Yapılan analizler içerisinde güçlü yönlerde bahsedilen savunma sanayinin askeri güce etkisini ve bu alanda milli ve yerli adımların ne kadar önemli olduğunu görebiliriz. Bu atılımların ana kaynağı olan terörle mücadelede Türk ordusunun güçlendirilme çalışmaları etkili olurken gelişimin salt terörle mücadelenin ötesine geçmesi ve Azerbaycan- Ermenistan Savaşı'nda olduğu gibi konvensiyonel bir savaşı etkileyecek kadar gelişim gösterdiği görülmüştür.

Bunların dışında güvenlik kavramının yalnızca askeri güvenlik çerçevesinde değerlendirilmesi eksik olacağından sınır güvenliğine ilişkin göç, narkotik suçlarla mücadele insan ve eşya kaçakçılığı gibi konuların da bir güvenlik meselesi olduğu göz ardı edilmemelidir. Çalışmanın içerisinde istatistikler ile verilen uyuşturucuyla mücadele ve diğer kaçakçılık suçları ile mücadelede Türkiye'nin ne kadar etkin olduğunu görebiliyoruz. Güçlü yön olarak incelenen Gümrük Muhafaza Teşkilatı gibi köklü kurumlar da bu mücadelelerin ana aktörleridir.

Türkiye'nin güvenlik politikaları batı sınırlarında Avrupa ülkelerine komşu olması, doğu ve güneydoğu sınırlarında ise uzun yıllardır siyasi istikrar sorunu yaşayan Ortadoğu ülkelerine komşu olması nedeniyle yalnızca ülke içi bir politika değil aynı zamanda sınır aşan gündemlere sahip politikalarlardır. Türkiye'nin uyuşturucu koridorlarında önemli bir geçiş noktası olmasının yanı sıra kaçak göçmenler için de transit ülke konumunda olması sebebiyle sınırlardaki güvenlik uygulamaları başta Avrupa ülkeleri olmak üzere pek çok dünya ülkesinin iç ve dış güvenliğine ilişkin meselelere yönelik fırsat veya tehdide dönüşebilecektir. Bu nedenle sürekli olarak güncelleme ihtiyacı duyulan sınır güvenliğini sağlamaya yönelik uygulamalarda devamlı bir gelişim gösterilmesi, kurumsa yapının gerektiğinde güncellenmesi, insan kaynağının devamlılığının sağlanması ve teknik altyapıda sürdürülebilir gelişim çizgisi izlenmesi elzemdir.

KAYNAKÇA

- Akçay, E. Y. ve Deniz, H. İ. (2021). Uluslararası Göç Koridorunda Akdeniz Havzası ve Türkiye., Kedikli, U. ve Telatar, G. (Editörler). *Bölgesel Güvenlik Sorunları Ekseninde Türkiye*. Ankara: Nobel Yayıncılık, s. 361-384.
- Akkoyunlu Ertan, K. ve Ertan, B. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. *Ekonomi ve Sosyal Bilimlerde Çağdaş Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 7-39.
- Alkan, A. E. (2014). *Küreselleşme ve Ekonomik Güvenlik*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Alkan, N. (2010). Türkiye'nin Terörle Mücadele Deneyimi., Bal, İ. ve Özeren, S. (Editörler). *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*. Ankara: USAK Yayınları, s. 79-124.
- Altınpınar, M. (2016). *Adapting to a New Security Environment: Turkey's Border Security*. Unpublished Doctoral Thesis, University of Portsmouth Faculty of Humanities and Social Sciences, Portsmouth.
- Altıntaş, C. (2018). *Türkiye'de Narko Terörizm ve Uluslararası Düzeyde Uyuşturucu ile Mücadele*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Irak'ın Türkiye'ye Açılan Kapıları. (2017, 31 Ekim). *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakin-turkiyeye-acilan-kapilari-/952421> Erişim Tarihi: 16.02.2023.
- Kaya, E. (2022). Asya İçin Büyüyen Tehdit İklim Değişikliği. *Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi*. <https://www.ankasam.org/orta-asya-icin-buyuyen-tehdit-iklim-degisikligi/> Erişim Tarihi: 09.05.2022.
- Aydın, H. İ., Şahinoğlu, M. C. ve Ateş, A. (2022). Ekonomi Güvenliği Üzerine Ekonomi-Politik Bir Çözümleme. *Maliye ve Finans Yazıları*, 117, 197-214.
- Aydın, T. (2007). *Türkiye'de Narko Terörizm ve PKK/KONGRA-GEL Terör Örgütü'nün Rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, M. (2018). Entegre Sınır Yönetimi Kavramı ve Türkiye'ye Uygulanabilirliği. *İdarecinin Sesi Dergisi*, 185, 35-36.

Babahanoğlu, V. (2016). *Türkiye'nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikalarında Toplumsal Algı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Bakan, S. ve Şahin, S. (2018). Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 4(2), 135-152.

Bal, İ. (2010). Türkiye'de Terörle Mücadele PKK Örneği. Bal, İ. ve Özeren, S. (Editörler). *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele*. Ankara: USAK Yayınları, ss. 17-79.

Baldwin, D. A. (1997). The Concept of Security. *Review of International Studies*, 23(1), 5-26.

Baran, T. ve Macar, E. (2017). Değişen Güvenlik Yaklaşımları Örneğinde Kopenhag Okulu'nun Toplumsal Güvenlik Yaklaşımı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 251-259.

Başa, Ş. (2010). *ABD İç Güvenlik Bakanlığı Sunumu*. [http://www.safakbasa.com.tr/yuklenen/akademik_calismalar/40-ABD_IC_GUVENLIK_BAKANLIGI_\(SUNUM\).pdf](http://www.safakbasa.com.tr/yuklenen/akademik_calismalar/40-ABD_IC_GUVENLIK_BAKANLIGI_(SUNUM).pdf) Erişim Tarihi 10. 04. 2023.

Başaran, M. (2022). *FRONTEX'in Kullandığı Müdahale Biçimlerinin Uluslararası Hukuktaki Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Bayraktar, G. (2015). *Siber Savaş*. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.

Bayraktar, F. (2012). Bir Ütopya Olarak Kolektif Güvenlik Sistemi ya da Birleşmiş Milletler Ne İşe Yarar? *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(1-2), 21-33.

Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Yaklaşımları. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(14), 69-96.

Birdişli, F. (2014). Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 10(20), 229-256.

Buzan, B. and Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Cains, M. G., Flora, L., Taber, D., King, Z. and Henshel, D. S. (2022). Defining Cyber Security and Cyber Security Risk Within a Multidisciplinary Context Using Expert Elicitation. *Risk Analysis*, 42(8), 1643-1669.

Cengiz, M. (2017). *Amped in Ankara: Drug Trade and Drug Policy in Turkey From the 1950s Through Today*. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/04/fp_201704_turkey_drug_policy.pdf Erişim Tarihi: 26.06.2022.

Çolak, E. (2019). *İdari Kapasite: Teorik ve Güncel Tartışmalar*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çopur, İ. (2014). *Gümrük Kaçakçılığıyla Mücadelede Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümleri: Türkiye Gümrükleri Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.

Dedeoğlu, B. (2008). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.

Demir, S. (2018). *Türkiye'nin Sınır Güvenliğinin Terörle Mücadeleye Etkisi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demiray, M. ve İşcan, İ. H. (2008). Uluslararası Sistemde Güvenlik Kavramının Değişimi Ekonomik ve Jeopolitik Arka Planı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 141-170.

Deniz, T. (2020). “Sınırsız Dünya” Söylemleri Altında Sınırlar, Sınır Güvenliği ve Sınır İnsanları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25(44), 235-252.

Deniz, O. ve Doğu, A. F. (2011). Türkiye-İran Sınırı: Sınırın Coğrafi Durumu ve Sınır Köylerimizin Sosyo-Ekonomik Yapıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13(19), 49-72.

Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.

Ekmekcioğlu, A. ve Yıldız, M. (2018). Sınır Güvenliğinde Duvar İnşa ve Tahkim Politikaları. Babaoğlu, C. ve Akman, E. (Editörler). *Kamu Politikası Analizi: Türkiye Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitapevi, s. 331-366.

Ekmekcioğlu, A. ve Yıldız, M. (2023). How Street-Level Bureaucrats Perceive and Deal with Irregular Migration From Borders: The Case of Van, Türkiye. *Journal of Borderlands Studies*. 1-21.

Elçi, İ. H. (2022). Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetim Modeli Kapsamında İran Sınırına İnşa Ettiği Modüler Beton Duvarın Düzensiz Göçe Etkisi. *Asya Studies-Academic Social Studies /Akademik Sosyal Araştırmalar*. 6(21), 317-332.

Elman, C. (2008). Realism. Williams, P. D. (Ed). *Security Studies An Introduction*. Washington. Taylor & Francis Group, s. 13-26.

Elmas, S. (2013). *Modern Toplumun Güvenlik Çıkmazı: Tehdit, Risk ve Risk Toplumu Perspektifinden Güvenlik*. Ankara: USAK Yayınları.

Emeklier, B. (2011). Thomas Hobbes ve John Locke'un Güvenlik Anlayışlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 7(13), 99-124.

Erol, Ş. (2020). *Göç, Terörizm ve Sınır Güvenliği İlişkisi: Avrupa Birliği Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Milli Savunma Üniversitesi, Ankara.

Eskişehir Ticaret Odası. (2017). Rusya Ülke Bülteni. <https://www.etonet.org.tr/uploads/UlkeRaporlari/rusya.pdf> Erişim Tarihi: 15.04.2023

Gökçe, G. Ve Gökçe O. (2015). Devlet Kapasitesi: Kavramın Kuramsal Çerçevesi, Bileşenleri ve Türkiye'nin Görünümü. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(2), 1-34.

Gökçe, A. F. (2018). Terörizmle Mücadele Politikaları. Babaoğlu, C. ve Akman E. (Editörler). *Kamu Politikası Analizi Türkiye Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitapevi, s.367-397.

Gökçen, S. (2002). Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Temel Sorunlar. *Atatürk Dergisi*, 3(2), 143-170.

Gözcü, A. ve Çakmak F. (2019). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türkiye'nin Güney Sınırında Gerçekleştirilen Kaçakçılık Faaliyetleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 683-714.

Gümüşçü, O. (2010). Siyasi Coğrafya Açısında Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye'de Sınır Kavramı. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 52, 79-104.

Günter, B. H. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. (Çev. Zeynep Arkan). *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 1-47.

Güntay, V. (2021). Uluslararası Terörizmin Faaliyet Alanı Olarak Orta Doğu: Türkiye Örneği. Kedikli, U. ve Telatar, G. (Editörler). *Bölgesel Güvenlik Sorunları Ekseninde Türkiye*. Ankara: Nobel Yayıncılık, s. 289-309.

Hekim, H. ve Başbüyük, O. (2013). Siber Suçlar ve Türkiye'nin Siber Güvenlik Politikaları. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(2), 135-158.

Hisarlıoğlu, F. (2019). Güvenlikleştirme. *Güvenlik Yazıları*. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/Guvenliklestirme_FulyaHisar%C4%B1oglu_v.1.pdf Erişim Tarihi: 10.04.2023.

İç İşleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2019). Türkiye Uyuşturucu Raporu. <http://www.narkotik.pol.tr/2019-uyusturucu-raporu-yayinlandi> Erişim Tarihi: 04.02.2023.

İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı*. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> Erişim Tarihi: 04.02.2023.

İçen, A. B. (2019). Soğuk Savaş Sonrası Rusya Federasyonu İç Güvenlik Birimleri. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(1), 151-171.

İstanbul İ. ve Emiroğlu H. (2022). Sınır Güvenliği Mantığı. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 42, 223-249.

Kahya, Y. (2015). Suç Teorileri Işığında Türkiye'de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal Nedenleri, Boyutları ve Algısı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 159-178.

- Kalyon, L. (2008). *Cumhuriyet Dönemi Savunma Politikaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kant, I. (1970). *Pertepetual Peace: A Philosophical Sketch*. Cambridge University Press.
- Karaca, İ. (2016). *AB'nin Entegre Sınır Yönetimi Kurumu FRONTEX'in Rolü ve Türkiye'nin Uyum Süreci*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, A. (2013). Sınır Güvenliği Paradigmalarındaki Değişim ve Türkiye'nin Sınır Güvenliği Yapısının Analizi. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(2), 1-12.
- Kaya, Y. (2019). *Ekolojik Güvenlik*. Bursa: Dora Yayınları.
- Kaypak, Ş. (2012). Güvenlikte Yeni Bir Boyut; Çevresel Güvenlik. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(8), 1-22.
- Kısa, B. (2009). *Avrupa Birliği ve Avustralya Örnekleriyle Entegre Sınır Yönetimi VE Türk Sınır Yönetimine Uygulanabilirliği* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kolasi, K. (2014). Eleştirel Teori ve Güvenlik: Kimin İçin Güvenlik? Çıtak, E. ve Şen, O. (Editörler) *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı: Teorik Değerlendirmeler*. İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi Yayınları, s. 121-154.
- Leuprecht, C., Brunet-Jailly, E., Hataley, T. and Legrand, T. (2021). Patterns in Nascent, Ascendant and Mature Border Security: Regional Comparisons in Transgovernmental Coordination, Cooperation, and Collaboration. *Commonwealth & Comparative Politics*, 59(4), 349-375.
- Lütem Ö. E. (2015). Türkiye-Ermenistan İlişkilerinin Güncel Durumu. *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, 50, 231-373.
- Mesjasz, K. (2008). Ekonomik Güvenlik. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18). 125-150.
- Negretto, G. L. (1993). Kant and Illusion of Collective Security. *Journal of International Affairs*, 46 (2), 501-523.

Özdemir, H. (2008). Türkiye'nin Sınır-Ülke Niteliği: Farklı Stratejik Kültürler Arasında Türk Dış Politikası. *Avrasya Etüdleri Dergisi*, 33, 7-46.

Özey, R. (2010). *Türkiye ve Komşu Ülkeler Coğrafyası*. İstanbul: Aktif Yayınevi.

Plonski S., Walton O. (2018). Conflict and Peace in Borderlands. *Borderlands and Peacebuilding: A View From The Margins*. Conculation Resources. (4). 6-11.

Sandıklı, A. ve Emeklier, B. (2012). Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm. Sandıklı, A. (Editör), *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*. İstanbul: Bilsam Yayınları, s. 3-70.

Sarıca, Ö. S. (2021). Türkiye'de İllerin İdari Kapasite Endeksi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli SBE Dergisi*, 11(4), 1754-1771.

Sarıca, Ö. S. ve Acar, M. (2022). İdari Kapasitenin Anlamı ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *Türk İdare Dergisi*, 2, 307-336.

Sari Ertem, H. (2012). Kimlik ve Güvenlik İlişisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: Kimliğin Güvenliği ve Güvenliğin Kimliği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8, 177-237.

Savaşeri, İ. U. (2014). *Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetiminin Türkiye'nin Sınır Güvenliğine Etkisi ve Yeninden Yapılandırma Çalışmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademisi Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.

Savunma Sanayinin İhracat Hedefi 6 Milyar Dolar. (2023, 8 Ocak). Dünya Gazetesi. <https://www.dunya.com/ekonomi/savunma-sanayiinin-ihracat-hedefi-6-milyar-dolar-haberi-681305> Erişim Tarihi: 15.05.2023.

Soykan, M. and Karasoy H. A. (2022). The Fight Against Drugs and Border Security Policy in Turkey. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 9(12), 132-146.

Tataroğlu, M. (2018). Rusya'da Kolluk Hizmetlerinde Reform: 2010 Sonrası Dönem. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 26-77.

Ticaret Bakanlığı (2020). 2020 Yılı Faaliyet Raporu. <https://ticaret.gov.tr/data/603918f113b876467cca2101/T%C4%B0CARET%20BAKANLI%C4%9EI%202020%20YILI%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%2026.02.2021.pdf> Erişim Tarihi: 05.02.2023.

Ticaret Bakanlığı, (2022). 2022 Yıllık ve 2023 Aylık Yakalamaları. <https://ticaret.gov.tr/data/5d76399213b8768ba06eaf49/Aylik%20Yakalamalar..pdf>

Ticaret Bakanlığı. (2022). <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/gumruk-idareleri/hudut-kapilari/> Erişim Tarihi: 13.02.2023.

Ticaret Bakanlığı (2021). *Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu*. https://muhafaza.ticaret.gov.tr/data/5d31b1ee13b876092c062161/faaliyet%20raporu_2021_.pdf Erişim Tarihi: 05.02.2023.

Türkiye Terörle Mücadelede Doktrin Değiştirdi. Irak, Suriye ve Akdeniz'deki Adımlar Yeni Dönemin Habercisi. (2019, 7 Eylül). *Takvim Gazetesi* <https://www.takvim.com.tr/guncel/2019/09/06/turkiye-terorle-mucadelede-doktrin-degistirdi-irak-suriye-ve-akdenizdeki-adimlar-yeni-donemin-habercisi>. Erişim Tarihi: 14.02.2023.

Tosun, B., Şahin, S. ve Aslan, G. (2021). Uyuşturucu Kaçakçılığının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri ve Türkiye'nin Mücadele Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 25(9), 103-129.

Turan, M. (2021). *Avrupa Birliği Güvenlik Odaklı Göç Politikalarının İnsan Haklarına Etkisi: FRONTEX'in Operasyonları ve Yapısı* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Turğut, M. (2022). 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu Kapsamında Gümrük Kaçakçılığı Türleri. *Gümrük Ticaret Dergisi*, 9(30), 22-34.

TBMM. (2021). 24. Dönem 3. Yasama Yılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic?P4=21231&P5=H&page1=28&page2=28 Erişim Tarihi: 01.01.2022.

T.C Batum Başkonsolosluğu. (2022). *Türkiye Gürcistan İlişkileri Bilgi Notu*. <http://batum.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/254799> Erişim Tarihi: 18.02.2023.

UNODC. (2021). *World Drug Report*. https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr-2021_booklet-1.html Erişim Tarihi: 01.01.2022.

- Uyarer, F. (2017). *Terörizmle Mücadelede Sınır Güvenliğinin Önemi ve Geleceği: Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uzday, İ. T. (2009). Bağımlılık Yapan Maddeler ve Özellikler. *Türk Eczacılar Birliği Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 1(1), 16-33.
- Uzman, N. (2016). Türkiye'nin Sınır Güvenliği Açısından Suriyeli Sığınmacılar Meselesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi* 5(15), 135-158.
- Ünlü, A. ve Aksu, G. (2018). A Contemporary Evaluation of Turkish Drug-Control Policy. *Drugs: Education, Prevention and Policy*. 25(2), 138-147.
- Vural, Ç. (2018). Küresel İklim Değişikliği ve Güvenlik. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 57-85.
- Vurgun, Ş. (2018). *Ahlak Felsefesinden Hukuk Felsefesine Immanuel Kant*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Waeber, O. (1995). Securitization and Desecuritization. Lipschutz, R. D. (Ed.) *On Security*. Columbia University Press, s. 46-87.
- Wendt, A. (1995). Constructing International Politics. *Journal of International Security*, 20(1), 71-81.
- Williams, P. (2008). *Security Studies: An Introduction*. Routledge. Washington: Taylor and Francis Group.
- Wolfers, A. (1952). National Security as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4), 481-502.
- Yaylak, M. E. (2022). *Göç Yönetimi Entegrasyon Sürecinde Olan Türkiye'nin Uluslararası Güvenlik Çalışmaları: Entegre Sınır Yönetimi Sürecinde Sınır Güvenlik Çalışmaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz'de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye. *Bilge Strateji Dergisi*, 4(6), 1-70.

Yaycı, C. (2019). Irak'ta Yaşanan Savaşlar ve Türkiye'ye Etkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15(30), 331-352.

Yeşiltaş, M. (2015). İç Savaşa Komşu Olmak Türkiye'nin Suriye Sınır Güvenliği Siyaseti. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Merkezi Analizi, Ankara: SETA Yayınevi. https://file.setav.org/Files/Pdf/20150813162453_sinir-guvenligi.pdf Erişim Tarihi: 13.02.2023.

Yıldırım, E. (2020). Uluslararası İlişkiler Yaklaşımlarında Güvenlik Kavramı. *Turkish Studies Economics, Finance, Politic.*,15(3), 1698-1714.

Yılmaz, M. (2020). *ABD'nin Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri Üzerinden Amerikan Stratejik Kültürünün Nitel Analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Yılmaz, S. ve Genç, A. (2021). Arktik Bölgesi'nin Kopenhag ve Aberystwyth Ekolü ile İncelenmesi. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, 3(1), 129-155.

Yunanistan Türkiye Sınırındaki Çelik Duvarı Üç Misline Çıkarmakta Kararlı. (2022, 31 Mayıs). BBC. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61647455> Erişim Tarihi: 18.02.2023.

Zorlu, M. ve Yetim, M. (2020). Yasa Dışı Göçle Mücadele Bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye Politikalarını Karşılaştırılması. *Ortadoğu Etüdları Dergisi*, 12(2), 325-348.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Müslüm SOYKAN

EĞİTİM

2003-2006 ÇEAŞ Anadolu Lisesi

2008- 2013 Sakarya Üniversitesi – Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

2021- 2023 Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi – Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2016-2019 İpsala Gümrük Müdürlüğü-Gümrük Muhafaza Memuru

2019-2022 Gürbulak Gümrük Muhafaza Kaçakçılık ve İstihbarat Müdürlüğü- Narkotik Dedektör Köpek İdarecisi

2022- Mersin Gümrük Muhafaza Kaçakçılık ve İstihbarat Müdürlüğü Narkotik Dedektör Köpek İdarecisi

YAYINLARI

Makaleler:

- 1) The Fight Against Drugs and Border Security Policy in Turkey – Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies, 2022
- 2) Kadın, Çocuk ve Aile Ombudusmanlığı Dünya Örneklerinin Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu Çalışmaları Bağlamında Değerlendirilmesi- Türk Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2022
- 3) The Analysis on “Ombudsman, Types of Special Purpose Ombudsman and Applications in World”- Türk Kamu Yönetimi Dergisi, 2021

Bildiriler:

- 1) İpek Yolu ve Ötesi Kongre Serisi (4-7 Ekim, 2022)

